

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 22 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, angående överlämnande till Svenska jordbrukskreditkassan av svenska statens obligationer till visst belopp;

nr 128, angående försäljning av statens spannmålslagerhus i Vara; samt

nr 129, angående anslag för anskaffande av ett isbrytande undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Nilssons* i Hörby på kammarens bord vilande motion nr 418.

§ 3.

Vidare föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 8, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1932.

§ 5.

Till behandling företogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 15.

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. Punkten 4, angående arvoden och ortstillägg åt personal å extra stat i utrikesrepresentationen.

Utskottet tillstyrkte i denna punkt bifall till vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 3 av tredje huvudtiteln föreslagit beträffande antalet befattningshavare å extra stat i utrikesrepresentationen samt arvoden och ortstillägg åt sådana befattningshavare.

I fråga om häri inbegripen vakanssättning tills vidare under nästkommande budgetår av sändebudsposten i Bukarest hade reservation avgivits av herrar *Widell, Johan Bernhard Johansson* och *Holmgren*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Nylander: Herr talman! För var och en, som i dessa dagar har med svensk utrikeshandel att göra, torde det stå alldeles uppenbart, att vårt utrikesdepartement och vår utrikesrepresentation näppeligen någonsin ha haft ett sådant omfattande arbete som nu i form av handräckningshjälp åt näringslivets organisationer och enskilda företag, när det gäller bemästrandet eller lättandet av alla de svårigheter, som torna sig upp för exporthandeln i form av tullar, importförbud, importregleringar och kontingenteringssystem o. s. v. Under sådana förhållanden är det givetvis att beklaga, att indragningar på kommersiellt betonade poster måste ske. Men det är å andra sidan givet, att det statsfinansiella läget fordrar beskäringar även på detta område, och detta har man ju också från näringslivets organisationers sida väl insett, då de haft frågorna till behandling, varför man alltså ej motsatt sig de föreslagna indragningarna. Vi ha ju redan beslutat om Lübeck. Men jag kan dock icke underlåta att framhålla ett beklagande av att denna post måste indragas, då så många skäl tala för att den bort bibehållas, skäl som jag icke nu vill närmare ingå på men som äro av både kommersiell och kulturell natur och för övrigt utvecklats på ett talande sätt av professor Lundström i en tidningsartikel för ett par dagar sedan.

Vad Batavia beträffar ställer sig utskottet liksom näringsorganisationerna mycket tveksamt och understryker, att indragningen är att betrakta såsom varande av mera tillfällig natur. Denna generalkonsulsbefattning är ju i en drifvig och vaken persons händer till god hjälp för våra ekonomiska intressen i denna del av världen, som i det internationella affärslivet under normala förhållanden är av stor betydelse.

Vad Bukarest beträffar, har indragning av beskickningen där måst ske. Härutinnan har jag naturligtvis icke någon som helst anledning att framställa något ändringsförslag, då jag redan på ett förberedande stadium väl förstått, att den statsfinansiella situationen krävde en indragning även av denna post, men jag vill begagna detta tillfälle att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena rikta en vördsam vädjan, att han ville försöka finna någon utväg att träffa en sådan anordning, att vi där finge en svensk, stadigvarande tjänsteman i annan ställning, vilken kunde stå våra affärsmän och andra intressenter till tjänst. Jag hoppas, att en sådan lösning skall vara möjlig med anlåtande av andra medel och utan att man skall behöva öka utgiftssumman under 3:dje huvudtiteln.

Jag har, herr talman, icke något yrkande, men jag har som sagt icke velat underlåta att rikta denna vädjan till hans excellens utrikesministern.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Herr talman! Då denna huvudtitel bereddes för föredragning inför Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen, måste givetvis denna beredning ske under samma förut-

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)

sättningar som beträffande samtliga övriga huvudtitlar, nämligen att i görli-gaste mån besparingar och indragningar skulle komma att ske på grund av den rådande statsfinansiella situationen. Det var emellertid också anledning att på beredningen av huvudtiteln lägga de synpunkter, som ha framställts av den talare, som inlett debatten i denna fråga, nämligen att för utrikesförvaltningens vidkommande den nuvarande tiden ställer alldeles särskilda anspråk på arbetet och vaksamheten och att man för den skull måste vara försiktig med de besparingsåtgärder, som ifrågasattes. Vid den allmänna prövningen av de ärenden, som tillhöra denna huvudtitel, har jag då sökt genomföra det programmet att först och främst söka tillvarata alla de besparingsmöjligheter, som voro till finnas på de olika delposterna i utrikesdepartementets budget för att först såsom en sista resurs komma till eventuella indragningsåtgärder beträffande vår utrikesförvaltning. Från denna utgångspunkt ha indragningarna också kommit att begränsas inom en trängre ram än som på ett tidigare stadium var ifrågasatt från de förberedande myndigheternas sida.

Vad som här framhållits från statsutskottets sida och av den närmast föregående talaren understryker, såvitt jag uppfattat saken rätt, denna grundläggande synpunkt vid beredningen av ärendena under denna huvudtitel, att man måste med varsamhet gå till vidtagande av besparingsåtgärder i vår utrikesförvaltning under nu rådande förhållanden. Jag är statsutskottet tacksam för att denna synpunkt har blivit behjärtad liksom jag givetvis uttalar min tillfredsställelse över att statsutskottet ansett sig kunna följa vad från Kungl. Maj:ts sida i detta ärende föreslagits.

Jag vill i anledning av den föregående ärade talarens till mig direkt riktade vädjan uttala, att det bekymmer, som han framfört, givetvis icke är regeringen främmande och att det är, i vad på mig ankommer, min avsikt att söka tillvarata de möjligheter, som erbjuda sig inom ramen av de anslag, som ställas till departementets förfogande, att tillgodose våra svenska kommersiella intressen i Rumänien under det provisorium, som nu förestår, på det bästa sätt, som man kan finna möjlighet att göra med användande av de anslag, som av riksdagen ställas till förfogande.

Herr Holmgren: Herr talman! När jag studerade tredje huvudtiteln och där fann, att Kungl. Maj:t hade föreslagit till indragning sändebudsposten i Rumänien, väckte detta hos mig ganska starka betänkligheter, betänkligheter som ingalunda ha minskats, när jag läst motiveringen närmare, och icke heller sedan hans excellens herr ministern för utrikes ärendena nu hållit sitt anförande i denna fråga. Om man ser på motiveringen, ser man ju, att det är en nödfallsåtgärd. Regeringen har insett betydelsen av sändebudsposten i Bukarest, men då regeringen varit ställd inför nödvändigheten att göra starka besparingar, har den valt att låta en del av dessa besparingar gå ut över ministerposten i Bukarest.

När jag såg detta, kom jag att erinra mig ett ganska analogt fall, som förekom för några år sedan. Riksdagen beslöt nämligen på sin tid indragning av beskickningen i Wien. För min del var jag en motståndare till den indragningen. Den kom emellertid till stånd och medförde med nödvändighet eller om icke med nödvändighet så åtminstone faktiskt det resultatet, att det i ett flertal fall måste vidtagas omplaceringar bland vår diplomatiska personal, vilket medförde så stora kostnader för kronan, att det väckte statsrevisorernas och riksdagens berättigade förvåning. När några år senare man kom underfund med, att man ånyo borde införa beskickningen i Wien, fann man, att indragningen av beskickningen i Wien icke medfört några besparingar för statsverket utan i stället avsevärda utgifter, vartill kom, att våra handelsintressen icke under

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)
tiden hade blivit på ett tillräckligt effektivt sätt bevakade. Jag håller nu före, att vi äro i begrepp att begå ungefär samma oklokhets, som vi gjorde för några år sedan.

För min del var jag under det förberedande arbetet på avdelningen i statsutskottet bestämt inriktad på att hålla kvar beskickningen i Bukarest. Men jag ville å andra sidan icke vara med om att hålla beskickningen i Bukarest kvar utan att jag kunde inom huvudtitelns ram få fram motsvarande besparing, med andra ord att jag kunde inom den kostnadsram, som propositionen innehöll, finna motsvarande besparing för att finansiera ministerposten i Bukarest. Jag fann då, att granskningsnämnden hade för sin del kommit till det resultatet, att man kunde minska det extra ortstillägget med icke mindre än 100,000 kronor. Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena ville för sin del icke gå så långt utan stannade vid en beskärning av 50,000 kronor. Men jag för min del hade den uppfattningen, att om man strök ett annat anslag, som icke ligger mig något särskilt varmt om hjärtat, nämligen anslaget för upplysningsarbete för freden, så skulle man vinna 15,000 kronor. En granskning av vad man skulle förtjäna av en indragning av ministerposten i Bukarest, gav vid handen, att man icke skulle få någon besparing av 50,000 kronor utan en nettobesparing av 25,000 å 30,000 kronor. Om man sålunda drager in de 15,000 kronor, som äro föreslagna till upplysningsarbete för freden, och därjämte ytterligare beskär det extra ortstillägget med 10,000 kronor, så har man finansierat denna ministerpost i Bukarest, och jag tror, att man därmed har tillgodosett de krav, som man ur utrikespolitisk synpunkt måste lägga på denna fråga, på ett lyckligare och bättre sätt, än som blir fallet, om man följer Kungl. Maj:ts förslag nu. Och jag håller före, att om hans excellens herr ministern för utrikes ärendena varit konsekvent i den uppfattning, han här givit till känna, så hade han just gått fram den vägen och icke låtit besparingen gå ut över beskickningen i Bukarest.

Nu har emellertid ingen motion förelegat om bibehållande av beskickningen i Bukarest och ingen majoritet i statsutskottet har åstadkommit för ett yrkande i sådan riktning. Det är därför omöjligt att ställa något yrkande, utan jag har fått inskränka mig till att genom en blank reservation bereda mig möjlighet att i kammaren framlägga mina synpunkter på denna fråga.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Man har här ett intressant exempel på hur lätt det är att tala om sparsamhet, men hur förfärligt svårt det är att visa den, då man skall till med det. Och rätt pikant är det väl, att man opponerar mot indragningen av sändebudsposten i Bukarest därför att, föreställer jag mig, denna indragning kommer såsom alldeles särskilt obehaglig för vissa kretsar, som ha varit ledande i denna sparsamhetspropaganda, som vi fått undergå några år. Men sedan jag gjort denna allmänna anmärkning, skall jag likväl be att få för min del ansluta mig till dem, som äro ytterst betänksamma mot denna indragning. Lagg märke till att den företages beträffande ett land, som tillhör den s. k. lilla ententen. Vi få ingen sändebudspost i Bukarest. Sändebudsposten i Prag är indragen eller vakant; Tjeckoslovakien tillhör som bekant också lilla ententen. I Belgrad, huvudstaden i Jugoslavien, det tredje landet i lilla ententen, finnes ingen särskild sändebudsbefattning, utan den uppehålls av sändebudet i Wien. Det kommer sålunda att inträda det förhållandet, att i hela lilla ententen, som omfattar ett område, som är betydligt större än Tyskland och som har en befolkning på nära 47 miljoner, en befolkning större än Italiens, större än Frankrikes, större än Storbritanniens och Irlands, vi icke ha någon annan direkt representant än legationsrådet i Prag. Det vore kanske inte så mycket att säga om saken, om inte, sedan statsverkspropo-

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)

sitionen blivit framlagd, ett förhållande hade inträtt, som innebär, att lilla ententen i fortsättningen kommer att utrikespolitiskt uppträda såsom en enhet. Det finns numera en förbindelse mellan de tre staterna av innehåll, att de utrikespolitiskt och handelspolitiskt skola uppträda en för alla och alla för en. Detta gör, att man frågar sig, om verkligen denna indragning är så förnuftig. Nu skall jag visserligen gärna medge, att jag inte så särdeles är hemma på detta område, och jag måste med all respekt böja mig för den auktoritet, som representeras av utrikesdepartementet och hans excellens herr utrikesministern. Jag vill inte alls stå här och på något sätt skolmästra, därtill är jag på intet sätt berättigad, men eftersom jag som enskild riksdagsman skall vara med om att besluta i sådana här saker, har jag i alla fall vågat mig upp för att i all vördsamhet framföra en liten stilla undran, huruvida inte omständigheterna påkalla en undersökning om den svenska representationen överhuvud taget i lilla ententens länder.

Herr Lithander: Herr talman! Ehuru jag inte tillhör statsutskottet, ber jag att få uttrycka mina betänkligheter mot det steg, som regeringen här har föreslagit och som utskottet gått in för, nämligen att draga in sändebudsposten i Bukarest. Områdena därnere ha länge tillhört och tillhöra fortfarande de trakter av Europa, där mycket händer och mycket sker och där det sannerligen kan vara värt, att även vi äro representerade, och då räcker det understundom inte med ett vikariat. Jag gillar fullt och helt kommandör Holmgrens syn på denna sak. Jag tror, att det hade varit ett klokt sätt att verkställa finansieringen av denna post genom att följa hans förslag. Men det finns även en annan synpunkt, som jag skulle vilja lägga på denna sak, och det är, att vi inte bara skola politiskt hålla ett vaksamt öga på vad som sker därnere, utan vi skola även tillse, att såsom hittills uppmärksamhet och intresse ägnas våra handelspolitiska intressen därnere. För så vitt jag har mig bekant, har detta hittills skett på ett sätt, som enbart varit glädjande. Jag vill här säga till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, att ur kommersiell och industriell synpunkt är inte det steg välbetänkt, som här tages.

Herr förste vice talmannen Bengtsson: Herr talman! Jag har begärt ordet, emedan herr Holmgren gjorde ett uttalande i sitt anförande, som jag anser inte bör stå oemotsagt. Denna fråga kommer visserligen upp vid behandlingen av en senare punkt, men jag vill redan nu säga, att det sätt på vilket han tänkte sig att man skulle kunna inbespara de medel, som behövas för ministerposten i Bukarest, kan man enligt min mening inte gärna ta på allvar. Jag förstår ju, att då herr Holmgren har motionerat om att hela anslaget till upplysningsverksamheten för freden skall avslås, kan han yttra sig som han gjorde, men jag anser, att under den tid, som vi nu leva i, med all denna oro i världen och det nästan in på våra gränser, skulle det vara mycket ledsamt, om man inte gjorde allt vad man kunde för att verka för fredens stärkande både genom upplysning, sitt intresse och genom att omsätta detta i handling. Jag ber därför endast att få inlägga en gensaga mot försök att göra inbesparingar på detta sätt för att därigenom kunna besätta ministerposten i Bukarest.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag har begärt ordet, emedan man väl här i kammaren tycker, att det är på tiden, att det också säges nägonting ifrån statsutskottets majoritet i detta spörsmål. I propositionen har ju hans excellens herr ministern för utrikes ärendena så tydligt framhållit,

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)

att huvudanledningen för den åtgärd, som vidtagits, nämligen att indraga ministerposten i Bukarest, är av ekonomisk natur och att då besparingar måst göras i utgifterna på tredje huvudtiteln, så har man funnit, att denna post är en, vilken man i allra första hand bör reflektera på att indraga, och denna synpunkt har ju i huvudsak godkänts av näringsorganisationerna. Frågan ligger sålunda icke så, att man anser, att det skall ske en definitiv indragning av representationen i Bukarest. Frågan om den postens framtida besättande eller icke besättande får bli beroende på förnyade överväganden, vid vilka ett beslut av i dag i riksdagen icke kan tagas till prejudikat för ett bestämt ståndpunktstagande för framtiden.

När nu ställningen är den, herr talman, är det uppenbarligen synnerligen svårt för utskottet, som givetvis å sin sida måste se till, att besparingar verkställas, där sådana äro möjliga, att gå emot Kungl. Maj:t, men utskottet har inte heller kunnat undgå att för sin del uttala sina betänkligheter emot denna indragning, och utskottet har därvid givetvis också erinrat sig, att riksdagen en gång tidigare har avvisat ett förslag om indragning av sändebudsposten i Bukarest. Läget är emellertid nu statsfinansiellt och ekonomiskt annorlunda, och det är svårare att just nu intaga en mot Kungl. Maj:t stridande hållning på denna punkt. Men i den mån som riksdagen kan påpeka för Kungl. Maj:t, att man bör vara försiktig i fråga om indragningsåtgärder, som möjligen kunna likna den, då man för något år sedan indrog sändebudsposten i Wien, så har utskottet velat peka härpå. Utskottet säger nämligen, att det vill »till följd av tidigare vunna erfarenheter, i anledning av de i detta sammanhang och i övrigt föreslagna indragningarna och vakanssättningarna inom utrikesrepresentationen framhålla nödvändigheten av att de anordningar och omplaceringar, som måste verkställas i anledning av dessa förändringar, ske med aktgivande på att statsverkets kostnader i möjligaste mån hållas nere». Jag skulle föreställa mig, att om verkligen den risken skulle föreligga, att man, efter att nu ha indragit sändebudsposten i Bukarest, efter en viss tid tänkte återbesätta den och det då visade sig, att detta skulle bli dyrare än det varit att behålla den, så kommer utrikesministern att med mycket stor varsamhet gå fram i detta hänseende.

Det är dessa synpunkter, som statsutskottets majoritet har lagt på denna fråga. Herr talman! Det är sålunda ingen, som kan mot utskottets utlåtande stiga upp och säga, att han hyser stora betänkligheter mot de åtgärder, som här föreslås, ty dessa stora betänkligheter hysas även av statsutskottet självt, och de ha framhållits i utskottets utlåtande.

Vad slutligen den politiska sidan av detta spörsmål angår, har det ju inte funnits någon anledning för utskottet att ge sig in på den, då vi ha funnit oss böra hålla oss till den gamla traditionen att se frågan om våra utlandsrepresentationer framför allt, och i ett fall som detta kanske uteslutande, från kommersiell synpunkt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! Jag vill gärna skingra den farhåga, som framlyste ur herr Holmgrens anförande och i någon mån även ur det sista anförandet, nämligen att det skulle vara en skillnad av eventuellt betydande omfattning emellan den besparing, som man gör i respektive stat, och den besparing, som man gör i verkligheten, då hänsyn toges till de olika kostnader, som kunna föranledas av en indragningsåtgärd. Denna synpunkt har självfallet icke varit mig främmande, framför allt då det gällt ett provisorium, en temporär indragningsåtgärd, och man inte vet, hur det kommer att ställa sig för framtiden. Då

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)

man sålunda får räkna även med den eventualiteten, att en indragen post skulle komma att återbesättas, så är det självfallet, att en av huvudsynpunkterna, då det gäller att pröva förslaget och välja emellan indragning av den ena eller andra posten, måste vara den frågan: Vilka kostnader kommer indragningen att medföra genom erforderliga omplaceringar och eventuella disponibilitetsarvoden? Denna synpunkt har tillvaratagits beträffande samtliga de alternativa förslag till indragningar, som ha varit under diskussion vid ärendets beredning, och jag kan försäkra kammaren, att det är ur denna synpunkt, som jag har kommit att föreslå just de indragningar, som här äro föreslagna i huvudtiteln, och att avböja vissa andra, som också ha varit på tal. Det uttalande, som statsutskottet gör i slutet av sitt yttrande, har jag sålunda så mycket mindre någon anledning till erinran emot, som den av statsutskottet förfäktade synpunkten har varit en av huvudgrunderna för prövningen av förevarande anslag.

Herr Lithander: Herr talman! När jag nyss hade ordet, hade jag inte någon statistik tillgänglig, utan den uppgift, jag då lämnade rörande det handelspolitiska läget, tog jag ur minnet. Jag har nu fått reda på denna statistik, och den bekräftar min utsago. Sverige hade åren 1906—1910 en genomsnittlig export till Rumänien på 59,000 kronor. Detta växte sedan till 438,000 kronor, gick därpå upp till 1,749,000 kronor, sedan 1,073,000 kronor, så gick det tillbaka något till 636,000 kronor men steg sedan till 6,129,000 kronor, 4,808,000 kronor, och år 1930 rörde det sig om 4,330,000 kronor. Och hela tiden är handelsbalansen avsevärt till vår fördel. Jag tycker inte, att den nu föreslagna indragningen är berättigad, särskilt om man tänker tillbaka på vad som under gångna tider exempelvis i England har varit huvudmotivet för deras beskickningar. Detta har hela tiden varit: följ handelsutbytet! Se till, om vi kunna få avsättning för våra varor eller inte! Jag fick en gång av en tillfällighet en samling handlingar, som utgivits och utgjorde Englands instruktioner till sina ministrar, och därvid hade man börjat serien — den går flera hundra år tillbaka i tiden — med Sverige. Därför var det så intressant. Där visade det sig undan för undan, att instruktionen var den: handelsutbytet är huvudsaken. Här går man en motsatt väg. Vi ha i Rumänien lyckats att skapa ett för oss lyckligt och bra tillstånd, vi ha inlett en lycklig och bra utveckling, men då ställer man posten därnere på indragning. Det är icke en riktigt vänlig handling mot den nation, det här gäller. De äro rätt känsliga för sådant, och det skulle inte förvåna mig, om den direkta följden av åtgärden blev inte bara den för resten mycket tvivelaktiga besparing, som sker, utan även att vi finge ett tydligt utslag i icke önskvärd riktning beträffande vår handelsbalans. Det är därför, herr talman, jag inte annat än med beklagande kan konstatera, vad som här skett. När det nu inte går att ställa något annat yrkande, har jag endast att till protokollet anteckna detta beklagande.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Jag har ju rätt länge varit ledamot i statsutskottet och har sålunda en viss erfarenhet beträffande det sätt, på vilket statsutskottet brukar motivera sina äskanden. Jag får säga, att när jag läser statsutskottets utlåtande på denna punkt, så kan jag inte komma till något annat resultat än att det nära nog betyder avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Statsutskottet säger till exempel, att detta har ingivit utskottet allvarliga betänkligheter, men utskottet har likväl icke velat motsätta sig förslaget. Detta är den svagaste tänkbara motivering för ett bifall. Läser man

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)
mellan raderna, förstår man, att utskottet i själva verket skulle ha velat framföra ett rent avslag, men av opportunitetsskäl har detta icke blivit gjort.

Då saken är så tveksam, som den otvivelaktigt är, tror jag, att kammaren gör rätt uti att tillämpa den gamla regeln, att i tveksamma fall skall man icke handla. Jag anhåller därför att få yrka avslag på framställningen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den föregående ärade talarrens långa erfarenhet i statsutskottet säger honom utan tvivel, att det skrivsätt, som här kommit till användning, icke är ovanligt utan tvärt om är en ganska vanlig form, framför allt kanske inom statsutskottet, då ett ärende föreligger, beträffande vilket man icke anser sig ha tillräckliga skäl att handla emot Kungl. Maj:ts förslag men där, om Kungl. Maj:t hade intagit en annan ståndpunkt, Kungl. Maj:ts förslag otvivelaktigt skulle ha vunnit utskottets anslutning.

Såsom jag framhöll i mitt föregående anförande, herr talman, är det uppenbart, att då utskottet, som granskar Kungl. Maj:ts propäer, nödgats intaga denna ståndpunkt, utskottet icke ansett sig ha fått tillräckliga skäl för att fatta ett annat beslut hos vederbörande, som hörts. I detta fall ha yttranden inhämtats från både den ena och den andra sidan, och man har hört representanter från såväl departementet som från dem, som kunna tänkas ha speciellt intresse av att denna sändebudspost fortfarande upprätthålles, men utskottet har icke funnit tillräckligt starka skäl föreligga för att gå emot Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ju också betecknande för situationen, att det icke finns någon reservation på denna punkt inom statsutskottet. Det finns visserligen en anteckning av tre ledamöter, men icke heller dessa anse sig kunna förorda riksdagen att gå emot Kungl. Maj:ts förslag. Här föreligger således, herr talman, icke någon ovanlig situation. Det är icke från statsutskottets sida ett skrivsätt, som inbjuder riksdagen till att gå emot statsutskottets förslag, utan det är ett skrivsätt, som tydligt uttrycker statsutskottets enhälliga mening att icke gå emot regeringen i detta spörsmål med hänsyn till föreliggande omständigheter.

Jag ber, herr talman, att ytterligare en gång få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! Jag vill till en början avslöja en liten sak rörande förberedelserna till denna Kungl. Maj:ts framställning. På denna liksom på andra punkter kunde jag ju i yttrande till statsrådsprotokollet ha jämrat mig precis lika mycket, som statsutskottet och talare i denna debatt gjort, angående nödvändigheten att vidtaga vissa besparings- och indragningsåtgärder. Emellertid, mina damer och herrar, vad skulle årets statsverksproposition blivit, ifall man genomfört den principen att på varje punkt, där man under förhållandenas tryck sett sig nödsakad att företaga en besparingsåtgärd, också kommit med alla de reflexioner om huru ledsamt, obehagligt och betänkligt detta är? Hela statsverkspropositionen för innevarande år hade kommit att bli en enda lång jeremiad från början till slut. Jag undrar, om man inte kan finna sig i det, som måste ske, utan att behöva lamentera fullt så mycket.

Jag förutsätter, att då statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, betyder detta, att statsutskottet har funnit detta förslag vara av omständigheterna påkallat. Det behöver icke erinras därom, att statsutskottet hade kunnat avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del, om statsutskottet hade funnit det icke vara av omständigheterna påkallat.

Då man nu från statsutskottets sida så starkt har understrukit betänklig-

Ang. personal å extra stat i utrikesrepresentationen. (Forts.)

heterna i detta fall, vill jag för min del tolka detta uttalande som ett uttryck för den uppskattning, som man har inom statsutskottet, av vikten och betydelsen i nuvarande tid av utrikesförvaltningens arbete men icke såsom ett uttryck för den uppfattningen, att statsutskottet ansett sig kunna tillstyrka kammaren att bifalla ett betänkligt förslag.

Det förekom i ett anförande ett uttryck, som jag tror påkallar en liten gensaga, nämligen att en indragningsåtgärd av denna karaktär skulle betraktas såsom en ovänlig handling. Det ligger icke inom min erfarenhet, att åtgärder av denna beskaffenhet betraktas såsom ovänliga handlingar de olika staterna emellan. Om så vore fallet, skulle man ha ett mycket rikt tillfälle att de olika staterna emellan göra framställningar om ovänliga handlingar under innevarande tid, ty Sverige är säkerligen icke det enda land, som under omständigheternas tryck nödgats vidtaga vissa begränsningar i sin utrikesförvaltning.

Till sist må det tillåtas mig att framföra en undran, vad det avslagsyrkande, som här blivit framställt, innebär. Det har motiverats av betänkligheterna att begränsa utrikesförvaltningen, men dess innebörd, såvitt jag kan förstå, är, att utrikesdepartementet skulle komma att mista alla sina beskickningar och tjänstemän på extra stat, och det bör väl ändå inte ha varit meningen med det framställda yrkandet.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Sådan som situationen nu är förstår jag, att man icke kan komma till det resultat, vartill jag syftar. Vid sådant förhållande anholder jag, herr talman, att få återtaga mitt yrkande.

Jag bibehåller emellertid min uppfattning om själva saken, men jag får nöja mig med detta uttalande i det läge, vari frågan för närvarande ligger. Jag tror alltjämt för min del, att man är på väg att begå ett felgrepp i nu berörda avseende.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Av utskottets formulering av motiveringen, att utskottet icke har velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag att indraga sändebudsposten i Bukarest, kan icke gärna framgå, att utskottet utan vidare gått in för klokskapen i åtgärden, utan utskottet har velat överlämna åt Kungl. Maj:t själv att taga ansvaret för det kloka eller icke kloka i åtgärden.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9, angående Sveriges andel i kostnaderna under år 1933 för Nationernas förbund.

Under punkten 12 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna under år 1933 för Nationernas förbund för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor.

Uti en inom andra kammaren av herr Flyg m. fl. väckt motion, nr 324, hade påyrkats, bland annat, att riksdagen måtte avslå förevarande anslagsäskande.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motion, i vad den avsåge före-

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
varande anslag, måtte i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna under 1933 för Nationernas förbund för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 600,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Flyg**: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern upplyste nyss kammaren om att man vid uppgörandet av årets budget givetvis även hade prövat alla även under denna huvudtitel förekommande anslag och utgifter med all den omsorg och noggrannhet, som man hade anledning att göra det, dels med hänsyn till behovet att spara dels med hänsyn till de olika anslagens betydelse och vikt. När jag hörde dessa synpunkter framföras från statsrådsbänken, fick jag en känsla av, att man på de anslag, som det här gäller, icke kunnat lägga dessa synpunkter. Det är här fråga om dels en post på 600,000 kronor, d. v. s. det belopp, som det kostar att vara med i Nationernas förbund, dels en post på 25,000 kronor, som åtgår till att täcka utgifterna för landets representation vid de olika sammankomsterna. Det är alltså en summa på 625,000 kronor, som det här gäller. När man denna riksdag talat så ovanligt mycket och så varmt om sparsamhet — och vår senaste debatt rörde sig ju i mycket hög grad om sparsamhet — frågar jag verkligen, hur man från olika partigrupperingars sida ur sparsamhetssynpunkt kan motivera, att man i fortsättningen ämnar utbetala denna rundliga summa för det ändamål, det här gäller.

Vi ha tidigare diskuterat frågan om Sverige och dess förhållande till Nationernas förbund här i kammaren, och mycket av vad som vid dessa tillfällen från vår sida sagts, skulle i dag kunna återupprepas såsom i lika hög grad gällande nu som tidigare, ja, man kan säga i högre grad gällande nu än tidigare. Det som gör, att frågan om Sveriges medlemskap i Nationernas förbund får sin särskilda aktualitet i detta moment, är givetvis icke de 625,000 kronorna utan den situation, som för närvarande råder, och den bakgrund, som vi ha till den debatt, som väl just nu skulle gå av stapeln här i kammaren, om kammaren som sådan anser, att denna fråga överhuvudtaget är av sådant värde, att den behöver diskuteras — därom är jag icke säker. Jag skulle kunna återgiva en hel del yttranden från Nationernas förbunds vänner av olika slag, att Nationernas förbund ändå är den organisation, som trots alla brister dock utgör en viss garanti för freden, för fredens upprätthållande och för krigets bekämpande. Just nu pågår en drabbning mellan tvenne makter, bägge medlemmar av Nationernas förbund. Jag syftar på kriget — telegram ha meddelat, att det nyligen brutit ut — mellan Japan och Kina. Den konflikt, som nu börjat, har ännu icke prövats av Nationernas förbund. Vad man där nere har sysslat med är att medla i en tidigare konflikt, som i realiteten var avgjord genom att den starke hade kväst den svagare under det denna medling pågick. I det moment, då denna medlingsaktion närmade sig slutet, i det ögonblick, som man i förbundsförsamlingen, där bägge parterna äro medlemmar, började samlas för att taga ståndpunkt i den tidigare konflikten, sätter vederbörande i gång på nytt. Samme part anfaller på nytt den svagare. Man kan väl knappast tänka sig en mera klar och mera tydlig utmaning från en medlems sida gentemot den fredsorganisation, som vederbörande är med i, än den, som har begåtts genom vad som nu sker.

Är nu detta, frågar jag, en ensamstående företeelse i Nationernas förbunds historia? Jag ställer detta spörsmål därför att man så ofta säger, att här är det ju en av de där barbariska gula staterna, Japan, som icke kan jämföras

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

med de övriga staterna, vilka icke skulle kunna tillåta sig något sådant. Jag vill påstå, att Nationernas förbunds historia hittills visat en rad av liknande fall, fast kanske inte fullt så krassa och utmanande. Om jag går tillbaka något under de år, då denna fråga stått under diskussion här i kammaren och då Sverige varit medlem av Nationernas förbund, erinrar jag mig konflikten mellan Polen å ena och Litauen å andra sidan 1920. Där hade man en tvist mellan tvenne makter, en större och en svagare makt. Det påbjöds från Nationernas förbunds sida förlikning. Vederbörande rövare i denna aktion nekade, accepterade icke förlikningen, böjde sig icke, och så hänsköts konflikten till de inom förbundet då bestämmande, d. v. s. de inom förbundet i dag bestämmande parterna, stormakterna, som listade ut, att det låg i deras hand att avgöra denna tvist, reglera den gränsfråga, som det då var fråga om. Man letade fram en bestämmelse i Versaillesfördraget, och så löste man denna tvist till förmån för den starkaste av parterna. Det var den historien.

En annan upprörande historia, som även ger oss ett skolexempel på vad Nationernas förbund i realiteten är och vad som väntar även Sverige i det moment det skulle gälla en konflikt, där vi blandats in, är konflikten 1923 mellan Italien och Grekland. En gränskommission är sysselsatt med att reglera den albaniska gränsen. Kommissionen blir överfallen. Italien protesterar och kräver ett kraftigt skadestånd. Grekland vägrar betala skadeståndet, och så kommer den kända ockupationen av Korfu. Hur löstes den historien? Den var också föremål för Nationernas förbunds behandling! Jag nästan tror den behandlades direkt av den sittande församlingen i samma ögonblick som skådespelet utspelades. Jo, man löste den under intrycket av rädslan för att Italien skulle lämna folkförbundet och med hänsyn till att Frankrike slöt upp på den italienska partens sida, på det sättet, att Italiens krav godkändes. Grekland fick punga ut med sin skadeersättning, och så var konflikten löst av »freds- och rättfärdighetsorganisationen» Nationernas förbund!

Jag kan ju anföra, att vid detta tillfälle framfördes från de svenska delegaternas sida en avvikande mening gentemot denna lösning, och man sökte hävda sådana synpunkter i förbundet, som professor Lundstedt för ett par veckor sedan under remissdebatten så energiskt protesterade emot och ansåg det vara fullkomligt lönlöst att offra tid på inom denna institution.

Ja, detta är förspelet fram till konflikten i dag. Jag skall inte gå in på några detaljer beträffande denna historia, som vi i nuvarande moment ha framför oss. Jag tror det är överflödigt. Jag är övertygad om att kammarens ledamöter, som ha intresse för dylika spørsmål, ha följt med händelsernas utveckling, och jag är övertygad om att de innerst inne medgiva, att aldrig har grövre smälek tillfogats Nationernas förbund än som skedde under behandlingen av denna konflikt, aldrig har en fräckare utmaning riktats mot organisationen ifråga, och, för det tredje, aldrig har förbundets karaktär så tydligt och klart framträtt som genom denna konflikt.

Hans excellens herr utrikesministern höll för några veckor sedan ett anförande, som refererades rätt utförligt i pressen. Det var inledningen till en upplysningsverksamhet om Nationernas förbund. Jag skall erkänna, att hans excellens inte var alltför — vad skall jag säga — förhoppningsfullt inställd gentemot organisationen ifråga, men han använde bland annat en sats, som jag skulle vilja taga upp i detta sammanhang. Han sade: Förbundet kan icke vara bättre än människorna. Jag ber att i den arma mänsklighetens namn få protestera. Förbundet är väsentligt sämre än människorna. Men om hans excellens sagt: Förbundet kan icke vara bättre än regeringarna, d. v. s. de herrar, som representera stormakterna och de imperialistiska intressena i denna stormakternas intresseorganisation, hade det varit riktigt. Då kan man

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
säga, att det är en trogen avspegling av de människor, som det i så fall är frågan om.

Jag erinrar härom i detta sammanhang därför att jag finner, att man måste, då man tar ståndpunkt till denna fråga, klargöra, att det är inte ett folkförbund, vi här ha att göra med. Här i Sverige och i den svenska texten kallas organisationen för Nationernas förbund och N. F. Man ser det också ofta under namnet Folkförbundet. Ett folkförbund i detta ords reella, djupare betydelse kan ingen människa ha något emot. Men för vårt vidkommande finna vi det uppenbart, att vad som skett under de år, då vi gång på gång haft frågan uppe till diskussion, visat oss riktigheten av den uppfattningen, att ett folkförbund kan först i det ögonblick uppstå och skapas, då den nuvarande, i de olika länderna rådande regimen, kapitalismens regim, den imperialistiska regimen, förintar, likvideras och arbetarna — folket — komma till makten. Tidigare då vi diskuterat denna fråga har man sagt — framför allt har herr Engberg framhållit det — att det blir bättre bara vi i de olika länderna få fram en annan regim, få fram socialdemokratiska regeringar. Ja, här i landet ha vi ju den stora glädjen att ha ett sådant förnämt, ädelt slag av regering som en socialdemokratisk regering. Men jag förmodar, att hans excellens herr utrikesministern, som nyligen kommit från Genève, därnere känner sig — i den mån han försöker göra sig gällande — som en sparv i tranedans dels därför att han representerar detta lilla, avlånga land, dels därför att han innerst inne är medveten om huru hopplöst det hela är, innerst inne är medveten om riktigheten i vad som sagts från vårt håll då vi framhållit, att förbundet är och kommer att bli en stormakternas intresseorganisation. Hade förhållandena varit annorlunda, hade förbundet till sin karaktär varit annorlunda, då hade också verksamheten blivit annorlunda. Men det är en ren utopi att förutsätta, att verksamheten skulle ha kunnat taga andra former än vad den gjort under de år, som nu ligga bakom oss.

Mot den bakgrund jag här skisserat upp, ställer jag nu frågan: finns det någon möjlighet att i dag påstå, att Nationernas förbund kan hindra krig? Det har man sagt att det skulle göra, mina herrar, från det håll där man anser sig vara de verkliga vännerna av Nationernas förbund. Nationernas förbund kan icke hindra krig. Men, säger man, det kan förbundet icke göra därför att det icke är utrustat med den maktapparat, som är nödvändig. Det har för närvarande endast en moralisk makt, men det fordras, att förbundet också får en vapenmakt. Förbundet måste bli något slags internationell säkerhetspolis. Ja, kommer man så långt — något som jag anser är en fråga, som herrarna med de största ansträngningar icke komma att kunna lösa, såvida icke England och Frankrike genomdriva, att de få vapnen för sin kontroll, sina intressen att upprätthålla Nationernas förbunds säkerhetspolis — kommer man så långt, säger jag, betyder det icke heller, att man hindrar krig utan endast att man giver krigens en mera organiserad och bestämd inriktning.

Om man nu ser på den konflikt jag här berört, konflikten mellan Kina och Japan, och frågar vad som nu stadseenligt borde ske, kan man läsa svaret i en broschyr, som icke alls är skriven av någon illasinnad eller någon fiende till Nationernas förbund, en broschyr som heter Nationernas förbunds organisation och verksamhet och är utgiven av Svenska föreningen för Nationernas förbund, alltså en av de institutioner, som få anslag av staten för sin verksamhet. Där heter det, att enligt artikel 16 åligger det medlemmarna i Nationernas förbund att om en stat griper till krig i strid mot förbundsaktens stadganden deltaga i en samfällad aktion mot en sådan fredsstörare. Dessa s. k. sanktioner kunna få formen av en ekonomisk och finansiell blockad eller av gemensamma militära operationer. Där är ju klart utsagt, vad som enligt den-

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

na paragraf är medlemsstaternas skyldighet, sedan medlingsarbetet upphört. Ja, för mitt vidkommande måste jag säga, att jag innerligt hoppas, att man icke kommer att tillämpa artikel 16 och engagera sig på ett sådant sätt, men jag förmodar, att de som äro vänner av Nationernas förbund och som respektera dess statuter anse, att detta är något som bör gälla. Förbundets nuvarande verksamhet — eller dess bristande verksamhet — när det gäller konflikten mellan Japan och Kina visar emellertid, att i det moment, då det är fråga om en stormakt, en part, vars intressen man icke vill gå emot därför att man indirekt själv har intressen av likartad beskaffenhet eller därför att vederbörande kanske utföra en gärning gentemot en stor konkurrent, som man gärna vill skada, gälla ej dessa bestämmelser — varken förbundsakten, Kelloggspakten eller några som helst liknande dokument. Därmed är det klart, för det första att förbundet icke kan förhindra krig — dess medlemmar *gripa till* krig i stället — för det andra att förbundet i en situation, då ett krig är ett faktum, icke ingriper, så vida det icke möjligen skulle vara fråga om någon part, som stormakterna ha intresse av att angripa.

Men den fråga, som väl är intressantast för oss här i landet är denna: vad medför medlemskapet för Sveriges del? Medför det, efter vad som inträffat, ökad trygghet? Är det någon av herrarna, som vill påstå det? Medför det, att ingen krigsrisk föreligger för Sverige? Jag skulle tro, att ingen vill komma och göra gällande, att det som nu utspelas mellan Japan och Kina icke en vacker dag kan utspelas mellan en stormakt och Sverige. Vi skola icke blunda för Sveriges strategiska läge — framför allt med hänsyn till motsättningarna gentemot Sovjetunionen. Vi skola icke blunda för att det kan bli ett intresse för England eller någon annan stormakt att en vacker dag säga ifrån: ni ha vissa förpliktelser i Sverige; ni skola delta i finansiella och ekonomiska sanktioner, ni skola öppna edra områden för våra militära operationer; vi skola ha en bas där, vi vilja ha Öresund tillgängligt för våra fartyg o. s. v.; var så god och gör er plikt! I det ögonblicket skall det visa sig, att medlemskapet i Nationernas förbund icke utgör någon trygghet — om det är tryggheten som herrarna vilja anförä som argument — utan i stället en otrygghet och en ökad risk.

Jag var härom kvällen på en diskussion i en församling, där man studerar Nationernas förbund, ja där man icke bara studerar det utan även har en rad föreläsare, som propagera Nationernas förbunds stora förtjänster och dess välsignelse. En av diskussionsdeltagarna förklarade där i ett inlägg i debatten, ett inlägg som jag för mitt vidkommande ansåg vara mycket förståndigt, att det i dag stå två olika principer mot varandra: å ena sidan Nationernas förbund, å andra sidan Sovjetunionens förbund. Det ligger en stor sanning i detta uttalande, mina herrar. Och då vi för vår del äro anhängare och förfäktare av den andra principen i detta fall, Sovjetunionens princip, d. v. s. föreningen av nationerna under en socialistisk produktions- och samhällsordning, gentemot den princip, som är förhärskande inom Nationernas förbund, det förtvivlade, det hopplösa försöket att svetsa kapitalistiska makter samman, då är det klart, att vi även och framför allt från den utgångspunkten kräva utträde ur denna organisation, utträde ur Nationernas förbund.

Här kan man alltså, herr talman, om man vill göra en besparing, utan vidare få 625,000 kronor i varje fall avförda från utgiftskontot. Det är möjligt, att det kan kosta litet slantar även i fortsättningen att sända ombud till olika konferenser. Detta kan knappast undvikas, kan jag tro, ty det är väl icke möjligt att helt och hållet isolera sig från all internationell förbindelse. Men icke kan det behöva kosta 625,000 kronor om året, vilket belopp det för övrigt icke stannar vid då, som man vet, omkostnaderna för deltagande i avrustningskonferensen icke gå in i denna summa utan utgöra ett särskilt konto för sig liksom kost-

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
naderna för andra, liknande konferenser. Jag skulle alltså vilja framhålla, att här ha vi möjlighet för det första att ur besparingssynpunkt göra en rätt kraftig nedstrykning på utgiftssidan och för det andra att inför den situation, som nu råder internationellt, göra en verklig demonstration för freden — som ju herrarna vilja ha — genom att säga ifrån: nu vilja vi icke vara med längre i det där sällskapet, nu har skojet pågått länge nog.

Herr Engberg förklarade 1931 i debatten, att vi skulle vänta tills avrustningskonferensen hållits för att se, huru dess resultat utfölle. Skulle den misslyckas kunde det vara på tiden att också taga upp frågan om utträde ur förbundet. Avrustningskonferensen har icke avslutats ännu, men den står inför sin avslutning. Om densamma råder det knappast mer än en mening, om dess resultat knappast heller, och den meningen är, att det hela kommer att sluta med ett för alla avrustnings- och fredsvänner bittert och tragiskt fiasko. T. o. m. herr Vougt, en av de mest varmt troende beundrarna av denna avrustningskonferens, har låtit sin pessimism komma till uttryck i dessa sista dagar. Han hyser dock hoppet om att tanken på avrustning ändå kommer att leva, även om konferensen blir ett fiasko. Ja, det skulle jag också tro, att den gör. Tanken kommer att leva bland folkdjupen, men vill man föra tanken fram till förverkligande, får man nog icke bygga på avrustningskonferenser, arrangerade av Nationernas förbund och med representanter för de olika kapitalistiska och imperialistiska makterna, vilka endast ha ett mål: att tillgodose sina egna, speciella intressen och bevaka dem. Då får man nog bygga på den enda möjliga grundval, som finns, nämligen arbetarklassens, folkmassornas revolt i de olika länderna mot kapitalismens system, krigets system, och genom dess förintande, genom arbetarnas och folkets gripande av den reella makten, genom det socialistiska samhällets uppbyggande också slutgiltigt lägga grunden för den enda säkra freden.

Detta är, herr talman, vad jag velat framhålla i detta sammanhang. Jag betonar till sist, att här finns en möjlighet att göra en besparing, och här finns möjlighet även att göra en demonstration för freden genom att den svenska riksdagen säger ifrån: nu ha vi för vårt vidkommande länge nog medverkat i denna humbug, detta skoj, som bedrives i Genève.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Utskottet har icke funnit tillräcklig anledning föreligga att föreslå riksdagen en indragning utav årsanslaget till Nationernas förbund, och utskottet har ju egentligen ganska klara skäl för en sådan ståndpunkt. Om några dagar torde, om jag läst rätt, på kamrarnas bord föreligga ett utlåtande från konstitutionsutskottet rörande frågan om vårt lands fortsatta medlemskap i Nationernas förbund i anledning av en kommunistisk motion om utträde ur förbundet. Den diskussion, som den föregående ärade talaren fann anledning att i detta sammanhang taga upp, borde sålunda ha uppskjutits till dess själva frågan om fortsatt medlemskap i Nationernas förbund föreligger. Nu är man emellertid frestad att yttra åtminstone några ord gentemot vissa delar av den föregående talarens sätt att resonera i förevarande angelägenhet, och jag skall be att få med blott några randanmärkningar giva mitt bidrag till debatten.

Jag tror icke, att det är någon anledning att se så tragiskt på frågan om Nationernas förbund, som den siste ärade talaren fann anledning att göra. Hans inställning är visserligen icke ny. Han och hans meningsfränder ha icke i sitt motstånd fått något nytt ur det tragiska händelseförloppet omkring den ostasiatiska konflikten. På sin höjd har därvidlag det material man tror sig ha funnit uti vapenarsenalen mot Nationernas förbund ökat. Jag är för min del icke alls övertygad om att händelseförloppet därborta i Ostasien ute-

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

slutande är ett händelseförlopp, som visar meningslösheten och det »brottsliga» i att Nationernas förbund finns till. Finns det överhuvud taget någon bättre metod för att komma svårartade problem in på livet än att människorna komma tillsammans och resonera under vänskaliga former? Det är ju icke alldeles givet, att en diskussion under de mest vänskaliga former kan leda till ett resultat. Ur en sådan kan också spänningsmomenten framträda på ett oroväckande sätt. Men att tyda detta förhållande så, att varje resonemang, varje övertvågande, varje samtal skulle vara av ondo och ett uttryck för lurendrejeri, för falska tankar och brottsligt uppsåt, är naturligtvis alldeles oriktigt. Nationernas förbund innehåller i sig en god tanke. Om den tanken icke kan realiseras i praktiskt arbete på ett betryggande sätt, lär det väl egentligen icke vara beroende på de försök, som gjorts, eller på att dessa försök fullföljas, så långt överhuvud taget något litet hopp finns kvar, utan då lär det väl, såsom den föregående talaren erinrade om att hans excellens herr utrikesministern nyss framhållit, vara beroende på människorna själva. I det stycket är nog icke herr Flygs definition av olika slags människor alldeles riktig. Det skulle för mig åtminstone vara synnerligen svårt att tänka mig en annan herr Flyg på utrikesministerplatsen, än den jag ser vara medlem här i kammaren. Herr Flyg skulle nog där representera samma godmodighet, samma trohjärtenhet och samma barnafromma sinnelag bland människorna i världen, som han nu gör som sitt partis utrikesexpert i talarstolen här i kammaren. Herr Flyg skulle säkerligen icke ändra karaktär, och jag är förvissad om att när den dagen kommer, då det gäller för honom att välja mellan en enkel ledamotsplats i kammaren och utrikesministerplatsen, skulle han förvisso icke säga nej till erbjudandet av rädsla för att bli en annan människa än den enkla godmodiga och trohjärtade, som han varit såsom enkel ledamot av kammaren. Vi få väl i grund och botten tro de människor om gott, som vi överlämna till de fruktansvärda bankarna till höger om andra kammarens talarstol och vara övertygade om, att de icke ändra sinnelag, när de komma dit, utan att de där representera samma syn som tidigare på de spörsmål, som komma i deras händer. Det har visserligen sagts någon gång förut, tror jag, från denna talarstol att man ser frågorna på ett annat sätt uppifrån, än man ser dem på den jämna marken, men det förhållandet behöver, herr talman, icke vara ett uttryck för någon sinnesändring eller någon annan syn på spörsmålen. Det kan hända, att det är ett uttryck för, att man då ser hela sammanhanget i stället för blott den del, som man ser från den enklare och avlägsnare utsiktspunkten.

Hela den — jag höll på att säga — mentalitet, som vänder sig mot Nationernas förbund och som för att få upp sinnesstämningen på en lämplig nivå t. ex. tager i anspråk sådana argument som att det och det var den grövsta smälek, som Nationernas förbund kunde drabbas av, och det och det var den fräckaste utmaning, som förbundet kunde drabbas av, den mentaliteten är, det vill jag säga, herr talman, icke något annat än den gamla nationalistiska hetsmetoden: »Nationen har blivit kränkt, dess hjärta och dess självkänsla har drabbats av något, som nationen måste reagera mot.» Principiellt alldeles samma resonemang användes sålunda av kommunisterna, när det gäller att väcka upp en stämning mot Nationernas förbund.

Så trängande är icke, herr talman, detta spörsmål från vår synpunkt, att vi utan vidare böra springa ifrån förbundet just nu, därför att det icke ännu förmår verka på ett för alla, även för stormakterna tuktande sätt. Jag tror, att det är behövt, att vi få tillfälle att övervinna även, om jag så får säga, tiden och tidsförloppet. Det är ett jättearbete att sammanföra till harmoniskt gemensamt arbete århundraden gamla nationer, som under århundradens lopp

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
levat i fientlig stämning och i strider med varandra. Det är ett verk, herr talman, mina damer och herrar, som man icke utför på 1 år eller 2 år, kanske icke på 10—15 år. Det kan man kanske icke göra ens under en generation. Det är lätt att kritisera en bristfällig verksamhet av detta slag. Ingen kan påstå, att man nått det man väntat, att man skulle nå. Men att Nationernas samfund i sin idé, därför att verksamheten hittills icke utlöst vad man väntat, skulle vara dömd att döden dö och för evigt anses vara omöjlig, kan icke vara rimligt. Det är att draga alltför hastiga slutsatser. Jag har velat säga detta, herr talman, som en enkel randanmärkning till det allmänna resonemang om Nationernas förbund, som den föregående ärade talaren här presterade.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Flyg: Herr talman! Gentemot vad herr Törnkvist i Karlskrona först yttrade, nämligen att den reella debatten skulle komma vid ett senare stadium, då frågan om Sveriges utträde ur Nationernas förbund föreligger, vill jag genmäla, att när vi tidigare framställt ett sådant förslag, ha herrarna sagt i debatten: Varför icke yrka avslag å anslaget till Nationernas förbund, ty anslaget är väl det viktigaste och icke kan man väl betala pengar till något, som man samtidigt förklarar sig icke vilja vara med om. När vi nu yrka avslag å detta anslag, säger man, att det är ingen idé att komma med en motion, som innehåller ett sådant yrkande. Man vänder alltså på argumenteringen, så att den skall passa vid olika tillfällen. Hade vi icke nu i år framställt detta enkla, naturliga yrkande om avslag på anslaget, vilket, om det bifalles, i realiteten skulle innebära detsamma som ett utträde ur Nationernas förbund, skulle man ha sagt precis som förut: Varför icke yrka avslag på anslaget till Nationernas förbund? Det föreligger ju icke något sådant yrkande.

Jag vet för övrigt icke vartill det gagnar att, som herr Törnkvist i Karlskrona gör, diskutera hur jag skulle komma att te mig, om jag någon gång skulle sitta på utrikesministerplatsen härnere. Den historien är så otrolig, att det är fullkomligt lönlöst att diskutera den i detta sammanhang. Dylikt har icke något reellt värde. Men har man från Nationernas förbunds vänners sida ingen mera reell argumentering, än att taga upp dylika konstruktioner i debatten, då kan det vara ett bevis på, skulle jag tro, hur illa situationen för närvarande ligger till, och hur hopplöst det är att söka argumentera, i varje fall inför ett folkmöte, för Nationernas förbund i närvarande stund. Här i kammaren går det ju för sig. Här intresserar man sig överhuvud taget icke för dylika frågor. Utrikespolitik är någonting, som svenska riksdagen är för hög att befatta sig med. Det skall vara frågor om lingonplockning eller porter eller dylikt, som man med verkligt intresse sysslar med i riksdagen. Men kom ut på landet och ta upp frågan om fredsarbetet eller något annat sådant och nämn Nationernas förbund och undersök, om ni kan finna någon vanlig enkel människa med sunt förnuft, som längre kan tro på Nationernas förbund. Det är den tron, i den mån den finnes och upprätthålles, som det gäller att plocka bort ur människornas medvetande, ty det kan komma att innebära en ohygglig katastrof, om vi icke kunna komma bort ifrån denna ideologi.

Herr Törnkvist i Karlskrona säger, att man kan icke påstå att varje övervägande eller varje överläggning, som hålles där, är ett bedrägeri. Man kan kanske icke, herr Törnkvist, säga så, men det är likväl så i realiteten. Varför? Jo, där sitta diplomaterna samlade kring det gröna bordet. Alla representera olika staters intressen och alla tala vackra fraser om fred, medan

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

man bakom ryggen har en dolk, med vilken man är färdig att sticka varandra i det ögonblick, det är lämpligt. Detta är ingen överdrift. Så förhåller det sig, och är det så, att det lämpar sig, kastar sig en stormakt över en svagare part för att komma åt någonting, som vederbörande stormakt i den stunden behöver. Den dagen någon kommer att kasta sig över detta land, kanske herr Törnkqvist lär om i detta avseende.

Herr Törnkqvist sade sedan, att vi skola väl icke springa bort ifrån Nationernas förbund just nu. För mitt vidkommande måste jag säga, att jag kan icke tänka mig ett lämpligare ögonblick. Vi ha länge nog varit med i detta förbund. Jag kan icke tänka mig en lämpligare utgångspunkt än nuet för att alltså härutinnan intaga en klar och bestämd ståndpunkt. Med hänsyn härtill har jag, herr talman, ingenting att tillägga eller ändra i vad som skrivits i vår motion och dess motivering och i vad jag tidigare anfört. Jag ber därför att få yrka bifall till den motion, som avgivits av oss såväl i denna punkt, som beträffande en senare punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Flyg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12, angående anslag till upplysningsarbete för freden m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 18 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor.

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 217, vari föreslagits, att riksdagen ville under tredje huvudtiteln för budgetåret 1933/1934

1) bevilja ett anslag av 700 kronor liksom året förut till fredsbyrån i Genève, och

2) bibehålla anslaget till upplysningsarbete för freden vid det förra året bestämda beloppet av 25,000 kronor;

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 15.

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden m. m. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herr *Holmgren m. fl.* väckt motion, nr 135, vari påyrkats, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts nu förevarande anslagsäskande.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl motionen I:217, i vad densamma beträffande nu ifrågavarande anslag skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, som motionen II:135 måtte till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor;

b) att motionen I:217, i vad den avsåge anslag till internationella fredsbyrån i Genève, icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Widell, N. J. Martin Svensson, Johan Bernhard Johansson*, friherre *Lagerfelt, Holmgren, Persson* i Fritorp och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen II:135 avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som herr *Lindhagens* ovanberörda motion, i vad densamma avsåge anslag till upplysningsarbete för freden, och

b) avslå sistnämnda motion, såvitt den anginge anslag till internationella fredsbyrån i Genève;

av herrar andre vice talmannen *Nilsson, Strindlund* och *Hultman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl motionen I:217, i vad densamma beträffande nu ifrågavarande anslag skilde sig från utskottets förslag, som motionen II:135 måtte till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 2,500 kronor; och

b) att motionen I:217, i vad den avsåge anslag till internationella fredsbyrån i Genève, icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Nilsson* i Malmö utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! Den här frågan om anslag till upplysningsarbete för freden är ju ett gammalt tvistefrö. Vi ha tvistat därom år efter år ända sedan detta anslag för första gången uppfördes å riksstaten.

Det vill förefalla, som om en majoritet finnes i kammaren för ett anslag till upplysningsarbete för freden, och det är sålunda om beloppet man för närvarande tvistar. Jag skulle därför för min del icke besvärat kammaren med min speciella ståndpunkt i denna fråga, om icke något nytt argument nu förelegat, som talar för ett avslag på detta anslag i större grad än fallet har varit förut.

Det förhåller sig ju så, att granskningsnämnden med herr statsrådet Nothin i spetsen har undersökt denna fråga och kommit till det resultatet, att ett belopp av 2,500 kronor skulle vara tämligen skäligt att giva åt den här rörelsen. Nu har Kungl. Maj:t för sin del kommit till ett annat resultat och kommit till den uppfattningen, att det borde anslås ett belopp av 15,000 kronor. Jag måste för min del säga, att jag åtminstone i detta fall föredrager statsrådet Nothin i granskningsnämnden framför statsrådet Nothin i regeringsställning. Jag vill därför för min del utan tvekan följa hans förslag i granskningsnämnden. Ja, jag vill till och med gå litet längre och

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden m. m. (Forts.)

komma en båt längd före honom och icke stanna vid de 2,500 kronorna. Jag yrkar därför avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Lundquist* i Rotebro, *Olsson* i Blädinge, *Lithander*, *Leffler*, *Bengtsson* i Kullen, *Nilsson* i Karlstad, *Sandström*, *Meyerhöffer*, *Hansson* i Vännäsby, *Nilsson* i Antnäs och andre vice talmannen *Magnusson*.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Frågan om anslag för upplysningsarbete för freden är ju ett gammalt stridsämne för kammaren, men de verkliga krigarna, d. v. s. de, som icke vilja vara med om att tala om freden, ha nyss demonstrerat i kammaren och det borde därför icke vara något särskilt frestande för mig att hålla något längre tal till förmån för utskottets hemställan. Jag skall icke heller göra detta. Men när man åberopar granskningsnämndens förslag till lämpligt statsanslag för understödjande av upplysningsarbetet för freden, nämligen 2,500 kronor, och tager det som skäl för att yrka fullständigt avslag å hela anslaget, så är man ute på marker och söker argument, för vilka man uppenbarligen måste känna sig främmande. Ett anslag på 2,500 kronor kan dock, herr talman, tillgodose en viss föreningsfredsfrämjande verksamhet och hur i all världen skall man känna sig tillfreds i sin antifredssjäl, när man söker sådana argument? I varje fall är det förvånande för mig, att man går en sådan väg för att söka finna argument för en avslagsståndpunkt.

Nu är det ju så, att detta anslag för två år sedan fixerades till 32,000 kronor. Under fjolåret, när den ekonomiska depressionen redan börjat göra sig kännbar, föreslog regeringen en nedsättning av anslaget med 7,000 kronor till 25,000 kronor, vilket anslag riksdagen beviljade för innevarande budgetår. När nu chefen för utrikesdepartementet i år har föreslagit 15,000 kronor såsom ett lämpligt anslag och detta alltså föreslås minskat med mer än hälften under loppet av två budgetår, så torde väl denna nedskärning få anses så pass kraftig, att den borde kunna tillgodose även synnerligen långt gående anspråk. De veritabla skarprättarna på detta område kan man ju aldrig tillfredsställa, men de som anse, att man inte skall gå onödigt långt i fråga om beviljande av anslag till fredsverksamheten, men dock vilja ge något, borde väl kunna vara tillfreds med att man på två år skär ned anslaget med 17,000 kronor och endast lämnar kvar 15,000 kronor.

Jag kan för min del, herr talman, icke se annat än att kammaren bör stödja regeringens förslag om ett anslag på 15,000 kronor, vilket utskottets stora majoritet för sin del har tillstyrkt, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Flyg**: Herr talman! Första gången den här frågan förelåg till behandling i riksdagen, vill jag minnas, att det gällde ett anslag på 30,000 kronor. Sedan sjönk anslaget till 25,000 kronor, och i närvarande stund har man kommit ned så långt, att man begär 15,000 kronor. Härav skulle man till en början kunna draga den slutsatsen, att krigsfaran för något år sedan var väsentligt större och att behovet av dylik fredsverksamhet vid den tidpunkten också var större. Enligt min uppfattning skulle väl egentligen motsatsen vara fallet, framför allt ur deras synpunkt, som gå in för detta anslag. Eller också tvingas man draga den slutsatsen, att de sittande regeringarna, som växlat under denna tid, skulle vara mer eller mindre fredsvänliga och den nu sittande socialdemokratiska regeringen alltså icke vara ens hälften så fredsvänlig som den tidigare regeringen.

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden m. m. (Forts.)

Emellertid har väl anslaget nedskärning mest varit beroende på att man dock velat göra en besparing och därför tagit bort 10,000 kronor av fjolårsanslaget samt stannat vid 15,000 kronor. — Man anslår i detta land över 100 miljoner kronor till militära ändamål, och så gör man en flott, generös gest och säger: Var så god, här ha ni 15,000 kronor att bedriva fredspropaganda för! Proportionen mellan dessa summor är verkligen betecknande. Å ena sidan över 100 miljoner kronor för militära ändamål och å andra sidan ett från 30,000 till 15,000 kronor, undan för undan nedsatt, anslag till fredssträvandena, och detta medan krigsmotsättningarna stegras och krigsmolnen hopa sig. Detta är verkligen en lysande utveckling och betecknande för allvaret i vad som här föreslås.

Vi ha från kommunistiskt håll varje år tidigare yrkat avslag på detta anslag. Jag har vid dessa tillfällen sagt, att vi ha all respekt för den ärliga övertygelse, som vi äro medvetna om finnes inom den pacifistiska fredsorganisationens led. Men vi ha också sagt, att hela denna verksamhet, som nu kommer i åtnjutande av ett understöd, som denna gång föreslås till 15,000 kronor, eller, om det går som några herrar i kammaren vilja, 2,500 kronor, denna verksamhet utgör i realiteten dock ett led i den dimbildning, som på detta område försiggår. Man kan icke nå fram till freden på detta sätt, det är ett bedrägeri. Det finnes bara en framkomlig väg, och det är att på alla områden samla människorna till kamp, intensiv kamp, mot det system, som leder fram till kriget, som skapar dess förutsättningar och driver människorna till kriget. Endast genom en sådan kamp, endast på en sådan väg kan man nå fram till ett positivt resultat. De som tro, att man inom den nuvarande organisationens ram kan uppnå fred genom att anslå 30, 45 eller 100 tusen kronor eller som nu, 15,000 kronor, de som tro detta, de äro inne på vägar, som icke leda till målet. Bland dessa fredsvänner finnes för övrigt en hel mängd filurer, som göra geschäft i fredsarbetet och ingenting annat.

Jag vidhåller den ståndpunkt, som vi tidigare intagit, när det gällt detta anslag, och med hänvisning till vad vi sagt vid föregående debatter ber jag få yrka avslag på nu ifrågavarande anslag.

Herr Strindlund: Herr talman! Den nedsättning av detta anslag, som av regeringen i år föreslagits, är naturligtvis ett led i de besparingssträvanden, som vi alla få gå in för i år. Då man alltså nu börjat med besparingsarbetet, har man följt granskningsnämnden under de olika punkterna, och om man gått ifrån belopp, som granskningsnämnden föreslagit, och höjt desamma, så ha ändringarna i regel varit synnerligen obetydliga. På denna punkt har man emellertid gått betydligt utöver vad granskningsnämnden föreslagit, ty nämnden stannade vid att föreslå, att ett belopp på 2,500 kronor skulle anvisas. Vilken motivering hade då granskningsnämnden för denna sin ståndpunkt? Jo, den sade, att »därest besparingsåtgärder skulle vidtagas, som medförde indragning av statliga institutioner, konsekvensen syntes fordra, att anslag till enskilda föreningar och därmed jämförliga ändamål såsom regel också upphörde». I fortsättningen säger nämnden dock, att den anser, att 2,500 kronor alltså böra utgå såsom bidrag till Svenska föreningen för Nationernas förbund.

Om man ser på de besparingar, som föreslagits på exempelvis andra huvudtitlar, så är det icke bara statliga institutioner, som drabbats av Geddesyxan; även kommunerna ha fått svår känning av besparingar på och indragningar av förut utgående anslag. På femte huvudtiteln har man helt sonika strukit anslaget till bostäder för provinsialläkarna, och vidare har man strukit statsbidraget till kommuner och landsting för uppförande av epidemisjukhus och

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden m. m. (Forts.)

epidemisjukstugor. Man har icke heller begärt något som helst belopp till byggande av hem för kroniskt sjuka, och dock har man icke låtit denna åtgärd föregås av exempelvis ändring i nu gällande kungörelse på området, varav följderna i en hel del fall blivit, att de kommuner, som redan påbörjat byggnadsarbeten och nu komma och begära de anslag, som de kalkylerat med, hugnas med den upplysningen, att anslag för dessa ändamål icke upptagits i den föreliggande statsverkspropositionen. Vad sjunde huvudtiteln angår, så har man helt sonika borttagit de anslag, som hittills utgått till Svenska stadsförbundet och till Svenska landskommunernas förbund o. s. v. Då man vidtagit så pass kraftiga besparingsåtgärder för institutioner av den art jag nu nämnt, institutioner, som bruka få anslag av staten, måste väl konsekvensen också fordra, att även enskilda föreningar få finna sig i att man hugger bort eller betydligt sänker deras anslag.

Logiskt sett borde jag därför komma till samma resultat som herr Holmgren gjorde, då han yrkade avslag på hela det äskade beloppet under förevarande punkt. Emellertid vet jag, att sådana där tvära kastningar vid anvisande av anslag kunna medföra mycket stora olägenheter, och jag anser också att när staten går in för besparingar, så bör detta ske efter viss föregående appell och minskningen bör försiggå successivt, så att man icke direkt går på det rena avslaget. Jag har därför även här velat vara med om att ge ett visst mindre anslag för nästa budgetår och har då stannat inför den summa, som av granskningsnämnden förordats. Jag ber alltså att få yrka bifall till den av mig jämte herrar Nilsson i Gränebo och Hultman avgivna reservationen, vari föreslås, att ett anslag av 2,500 kronor till upplysningsarbete för freden måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Häruti instämde herr *Hultman*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner rörande utskottets hemställan i mom. a) av förevarande punkt, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i mom. a) av den utav herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, samt 3:o) avslag å utskottets berörda hemställan; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Flyg begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Strindlund votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 12 mom. a) av statsutskottets utlåtande nr 3 antager yrkandet om avslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit det förslag, som innefattas i mom. a) av den utav herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden m. m. (Forts.)
röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12 mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. b) av kammaren bifallen.

Punkterna 13—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21 och 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, angående undersöknings- och förberedande gruvarbeten inom Västerbottens län m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka.

Vidare upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av väckta motioner om tillverkning till avsalu inom landet av porter med 18 procents inbryggningsstyrka.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 95 i första kammaren av herr *Sundberg m. fl.* samt nr 184 i andra kammaren av herr *Lithander m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar i gällande maltdrycksförordning och rusdrycksförsäljningsförordning, att porter med en inbryggningsstyrka av 18 procent extrakt (klass III) måtte få tillverkas till avsalu inom landet och i försäljningshänseende jämnställas med utländskt vin.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson* i Slätåker, *Jönsson* i Boa, *Lithander*, *Velandar* och *Anderson* i Norrköping,

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

vilka hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av ovanberörda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för nästa års riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker samt förordningen den 1 juni 1923 angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl, att porter med 18 procent inbryggningsstyrka, hänförlig till maltdryck av tredje klassen, finge tillverkas i riket samt där försäljas under enahanda villkor, som gällde beträffande viner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr Lithander: Herr talman! I det föreliggande utskottsbetänkandet har bevillningsutskottets majoritet yttrat att »utskottet förutsätter, att de av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga för revision av rusdryckslagstiftningen komma att ägna även det i motionerna avhandlade spörsmålet sin uppmärksamhet, samt att de sakkunniga utan tidsutdräkt verkställa en förutsättningslös utredning i ämnet».

Bevillningsutskottet har därmed intagit en vida vänligare hållning gentemot motionens syfte än vad som tidigare varit fallet. Man har undan för undan kunnat se, hurusom denna fråga, när densamma år efter år, med några års mellanrum, återkommit, i alla fall lyckats tillvinna sig en allt större förståelse. Första kammaren har nyss med en betydande minoritet stött motionerna. Vid voteringen där avgåvos nämligen 51 röster för reservationen och 58 för utskottets hemställan, men i verkligheten var minoriteten något större, ty en ledamot, som ämnat rösta för reservationen, var nere i biblioteket och hann icke upp i kammaren till voteringen. I verkligheten borde alltså röstsiffrorna ha varit 52 mot 58. Det innebär i realiteten, att om tre personer hade gått över på motionerna, hade det varit lika röstetal i första kammaren. Hade fyra personer gjort det, hade motionerna bifallits. Man får med tacksamhet anteckna dessa framsteg, som saken gjort under årens lopp. Reservanterna i bevillningsutskottet ha velat gå något snabbare tillväga än vad majoriteten gjort. Det är så, att om vi icke onödigtvis skjuta på denna fråga, tillföres statskassan omedelbart ett icke oväsentligt tillskott. Det förhåller sig så, att det är en kommitté, som arbetar, och vi veta, att det är så ofantligt många frågor, som sammanhånga med dess uppdrag, att det är mycket svårt att komma fram till ett resultat, varom man kan enas. Då har det synts reservanterna och motionärerna, att vid det förhållandet, att man ej kan göra gällande, att detta är en nykterhetsfråga, skulle man kunna gå litet snabbare tillväga. Och att det icke är utan betydelse för statsverket, skall jag be att få visa genom en kostnadsberäkning, som är uppgjord på mycket sakkunnigt håll och som visar, att om vi utgå från den nuvarande omsättningen, alltså 20,000 hektoliter, utgör maltskatten för närvarande cirka 420,000 kronor. Men den fördubblas i och med ett bifall till motionerna. Det gör alltså, att statsverket med den sist beslutade ökningen av maltskatten får en direkt ökning på cirka 400,000 kronor. Det är, mina herrar, något, som man i dessa tider ej kan se bort från, när det samtidigt ej vållar någon människa skada, utan tvärtom människor bli friskare och sundare, om de få begagna porter. Läkarna föreskriva ju den också. Nu har det visat sig, att det går ej att få en större omsättning än 20,000 hektoliter med nuvarande kvalitet. Men det är ganska antagligt, att den med kvalitetsförbättring kunde komma att ökas. Och då tillföres statskassan ytterligare inkomst för vad som går utöver detta. Som det nu är få vi ej in mera, men blir det däremot en kvalitetsförbättring,

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningstyrka. (Forts.)

som gör, att människor ersätta billiga utländska viner med denna inhemska vara, blir det en ytterligare vinst för statskassan genom maltskatten. Om man utgår från att förbrukningen fördubblas, vilket ej är uteslutet, skulle i maltskatt inflyta 1,652,000 kronor. Om man då drar ifrån de 420,000 kronor, som vi nu få in, så är det i alla fall ett plus på väl 1,200,000 kronor. Systembolagens förtjänst är för närvarande 784,000 kronor, men den skulle gå upp till 1,568,000 kronor. Där är alltså en höjning på nära 800,000 kronor, en ren ökning utom det, som man får i maltskatt. Det är alltså en ökning på 400,000 och 800,000 eller sammanlagt 1,200,000 kronor. Och det är att märka, att man vinner detta utan att träda något nykterhetsintresse för nära, därför att det ej begäres, att den gamla fria trafiken skall äga rum, utan endast att denna svenska produkt skall komma under samma bestämmelser, som nu råda inom nykterhetslagstiftningen beträffande utländska viner. Människor få köpa dylika, så länge de sköta sig och ej missbruka, och få ut på sin motbok, men likviden går helt till utlandet. I detta fall går den i avsevärd grad till att främja en svensk tillverkning, alltså den arbetsprestation, som tillverkningen kräver. Och råvaran få vi från det svenska jordbruket. Att det i dessa tider, då man söker efter varje möjlighet att understöda jordbruket, ej är något att förbise, vill jag framhålla för kammaren. Med nuvarande förbrukning skulle det, om motionärernas förslag bifölles, åtgå en kvantitet av 760,000 kg svenskt korn. Det vill med andra ord säga, att om man beräknar åtgången för den nuvarande förbrukningen av klass II, skulle den utgöra hälften. Det blir alltså 380,000 kg varmed man ökar förbrukningen av svensk vara. Det är ett steg i rätt riktning, synes mig. Och om man tänker sig en fördubbling av den förbrukade kvantiteten — det är alls ej uteslutet — så blir den sammanlagda förbrukningen av svenskt korn 1,520,000 kilogram. Då får man därifrån draga 380,000 kg, men det kvarstår i alla fall bortåt 1,200,000 kg svenskt korn som ett rent plus i förbrukningen. Vi vidtaga här den ena åtgärden efter den andra i syfte att främja jordbruket. Varför skall man då på en oviss framtid skjuta en åtgärd som denna, när vi kunna genom ett beslut, som i första kammaren hängde på ett par röster, komma till ett snabbare resultat? Varför skjuta det på en oviss framtid? Det förefaller mig, att denna sak skulle kunna bedömas, utan att man sammanblandar den med de synpunkter, som eljest läggas på dessa frågor. Jag respekterar fullt och helt varje strävan att åt svenska folket ge nykterhet och skötsamhet, men jag kan icke se, att det är något nykterhetsintresse, som på något sätt förfördelas genom ett bifall till detta förslag. Det gäller en hälsosam dryck. Jag skulle vilja sätta den vida framför många av de billiga omogna utländska viner, vilka kosta mera och i alla händelser ej äro en svensk produkt. Det ena skälet efter det andra talar för bifall till motionerna. Jag har förut sagt, att när människor äro sjuka och klena och behöva stärka sig, så föreskrives denna dryck av läkare, och då få de använda den. Det är nyttigt för dem. Men genom denna omgång, att det skall gå över apoteken, blir det ett sådant resultat, som vi hittills sett. Det innebär ej heller någon svårighet för systembolagen att möta den ökade trafik, som blir följden. Det blir ett fack innanför disken och ett nummer, och vill folk köpa porter i stället för att köpa utländskt vin, är det ingen praktisk svårighet. Mycket tyder på, att systembolagen få mindre att göra, ty redan nu i februari månad till dato visar det sig en anmärkningsvärd tillbakagång. Vi uttalade den varningen, att det komme att gå så, när den sista höjningen här skedde. Det visar sig nu, att det blivit en tillbakagång på 25—30 % och däromkring. Nu kan man ej fullt bedöma det, ty februari är ej slut ännu, och det kan bli ett annat utslag i slu-

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningssstyrka. (Forts.)

tet av månaden, men hittills har i alla fall detta ägt rum. Vi varnade, när det gällde den höjda maltskatten, att vi torde få motse minskning av konsumtionen. Som belägg därför återopade vi erfarenheterna från utlandet, och jag såg i morse i en tidning, att i Danmark har det gjorts den erfarenheten, att där blivit en nedgång på 20 %. Jag vill säga, att om ej finansministern får in vad han avsett med de höjningar han gjort, kan det vara bra att få ett plus på detta sätt. Och man kan få det utan att skada någon. Det är ett fullt legitimt intresse, som kommer fram. Ju längre man skjuter på denna sak, ju längre gynnar man konsumtionen av utländska viner, en utländsk konsumtionsvara. Det ha vi framhållit i vår reservation. Statskassan får ej vad den skall ha och det hela verkar ej i rätt riktning.

Jag skall, herr talman, nu ej vidare upprepa de skäl, som jag vid frågans behandling här vid flera föregående tillfällen anført utöver vad jag nu har sagt, men jag vill uttrycka den förhoppningen, att liksom första kammaren ifrån att på sin tid utan vötering ha avslagit yrkandet, i alla fall nu kommit fram till nästan samma röstsiffra på båda hållen, även denna kammare skall se välvilligt på vårt förslag. Och jag vill tacksamt erkänna, att utskottet med vida större förståelse sett på denna fråga nu än tidigare. Det ena med det andra gör, att jag ej tror, att det är något orimligt yrkande, herr talman, om jag hemställer om bifall till reservationen, som innebär, att man snabbare vill komma till ett mera positivt resultat, än som blir fallet genom ett bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! Jag ber att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Nilsson i Kristianstad, Jönsson i Slätåker, Jönsson i Boa, Lithander, Velandér och Anderson i Norrköping.

Med herr Lithander förenade sig herrar *Bengtsson* i Kullen, *Jönsson* i Boa, *Olson* i Göteborg, *Westerdahl* och *Holmström*.

Herr Nylander: Herr talman! Då jag ej kunnat deltaga i utskottsbehandlingen av detta ärende, vill jag begagna detta tillfälle att här deklarerat min ståndpunkt och samtidigt göra några påpekanden.

Jag ber att liksom den föregående ärade talaren få konstatera, att utskotts-majoritetens inställning till denna i föl och vid några föregående tillfällen föreliggande fråga är mycket välvilligare än vid de föregående behandlingarna av ärendet, vilket jag med tillfredsställelse noterar. Men icke förty skall jag taga tillfället i akt för att framföra några synpunkter, även om jag riskerar att komma in på saker, som redan berörts av den föregående ärade talaren.

Det förhåller sig ju så, som kammarens ledamöter torde erinra sig, att vid behandlingen både av den höjda spritbeskattningen och av den höjda maltskatten från olika håll farhågor uttalades, att det ej för statsverket blir möjligt att med den höga beskattningen få fram de medel man önskar. Ur den synpunkten, och då man nu med ljus och lykta söker efter skatteobjekt, kan jag ej finna annat än att det varit mycket klokt, om man gått in för denna motion, som innebär ett visst komplement och ökade garantier för, att malt-skatten skall inbringa de medel, man tänkt sig.

Då jag läste utskottets betänkande, så gjorde jag mig några frågor, av vilka den första var den om ett bifall till denna motion kan på något sätt trädas nykterhetsintresset för nära. När jag reflekterade häröver, beslöt jag mig för att göra en liten utredning för att jämföra alkoholhalten i den nu debatterade drycken och i de lättviner vi importera, och vilka kunna av var och en

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

köpas på motbok, d. v. s. av den som har motbok. Man finner då, att en porter av klass III skulle få en styrka av upp till högst 5.5 viktprocent alkohol, under det att de lättare vinerna i allmänhet innehålla 9—11 till 13 volymprocent alkohol. Jag vill göra den anmärkningen, att viktprocenten är något högre än volymprocenten. Som de ärade kammarledamöterna märka, ligga i alla fall de lättare vinerna högt över porter av klass III i alkoholhalt. Ur den synpunkten kan jag alltså ej finna annat, än att det är en anomali, att man ej får köpa denna dryck på motbok, då man får på sådan köpa de betydligt starkare lättare vinerna hos systembolagen. Då invänder kanske någon, att om man går med på en sådan åtgärd, riskerar man, att maldryckskonsumtionen skulle gå upp till en alltför avskräckande siffra, men jag vill då begagna tillfället att beröra ett förhållande, och detta särskilt i anledning av ett yttrande, som här i kammaren fälldes, då vi behandlade maltskatten. Det var en ärad talare, som då framhöll som sin åsikt, att maldryckskonsumtionen i vårt land vore avskräckande. Den uppginge nämligen till 1½ miljon flaskor klass II per dag. Det är en siffra, som naturligtvis verkar synnerligen hög; min mening är ej att driva propaganda för maldryckerna, men jag vill ställa kyrkan mitt i byn och nämna några siffror, som visa, hur vår maldryckskonsumtion här i Sverige ställer sig i jämförelse med maldryckskonsumtionen i andra länder. Då får man en klarare uppfattning om, hur frågan ligger till. Jag kan då nämna, att, om vi taga officiella siffror från år 1930, så uppgick maldryckskonsumtionen per invånare i Belgien till 186.4 liter, i Österrike till 80 liter, i Tjeckoslovakien till 77 liter, i Tyskland till 74.7 liter, i England till 68.7 liter, i Schweiz till 64.1 liter, i Danmark till 64.5 liter, i Frankrike, detta vindrickande land, till icke mindre än 44.3 liter och i Sverige till endast 27.4 liter.

Nu är det en annan fråga, som man bör uppställa för sig, när man reflekterar över detta i och för sig icke så omfattande problem, nämligen om konsumentintresset på något sätt trädes för nära. Det är ej fallet. Förhållandet är, att denna dryck användes enligt läkarrecept av många, men på grund av nödvändigheten att köpa den på apotek betingar den nu gällande höga pris. Genom den föreslagna åtgärden skulle priset sänkas och staten ändå utfå avsevärd skatt. Även ur denna synpunkt tala alla skäl för, att vi så fort som möjligt få denna dryck till försäljning på samma villkor som viner, och något annat har man ej satt i fråga.

Det är för övrigt en annan synpunkt, som man kan anlägga på detta ärendet, särskilt i dessa tider då frågan om handelsbalansen är ett stående diskussionsämne. Det kan kanske inte skada, att jag nämner några siffror för att visa vad importen av viner betyder för vårt land. Jag vill naturligtvis förutskicka, att frisläppandet av portern icke skulle helt ersätta importen av billiga viner, men något komme det säkerligen att betyda. Det visar sig, att importen av de lättare vinerna med under 14 procents alkoholstyrka från år 1925 stigit från 2,425,000 kronor i runt tal till icke mindre än över 4 miljoner kronor år 1930. Taga vi de starka vinerna med en alkoholhalt av mellan 14 och 25 procent, d. v. s. portvin, malaga och dylikt, så visar sig även där en betydande stegring eller från 4,500,000 till 5,700,000 kronor i runt tal.

Jag håller för min del på det fria handelsutbytet och vill icke lägga några hinder i vägen för det, men jag finner det dock egendomligt, att man skall förhindra försäljning av en inhemsk dryck, då man importerar och försäljer utländska viner till sådan myckenhet. Det är som sagt önskvärt att hålla handelsutbytet fritt, men detta får ej ske på det sättet att man förbjuder konsumtionen av en inhemsk vara samtidigt som man befordrar importen av en ut-

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningssstyrka. (Forts.)

ländsk och alltså behandlar denna gynnsammare än den inhemska. Det är en nationalekonomi, som jag har svårt att följa.

Nu kanske det invändes, att det icke är lätt att kasta om försäljningen omedelbart, men jag tar för givet, att detta skulle organisatoriskt sett lätt nog kunna lösas.

Det är också en annan synpunkt att beakta, som berördes av den föregående talaren, nämligen att man skulle få i viss mån en ökad avsättning för det inhemska kornet. Jag vill icke överdriva detta, men så mycket kan jag dock säga, att jordbruket har icke någon anledning att sätta sig emot en sådan utveckling.

Nu hade jag för min del helst velat yrka bifall till motionen, men då här avgivits en reservation, har jag icke ansett mig ha anledning till annat yrkande än om bifall till denna, men med uttalande av den bestämda förhoppningen, att även om den av utskottet åberopade kommittén icke blir färdig med sitt arbete till nästa år, vi dock under alla förhållanden få denna fråga utbruten ur dess kommande betänkande, så att vi nästa år kunna fatta beslut i den riktning, som motionärerna önska. Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Jag skall icke såsom de båda föregående talarna draga upp någon lång debatt i detta ärende. Det är ju på det sättet, att dels är det en gammal bekant, som vi diskuterat många gånger, och dels är det genom det beslut, som första kammaren fattat, utslutet, att det kan bli något positivt riksdagsbeslut i föreliggande ärende. Jag har emellertid ansett mig böra med några ord angiva de synpunkter, som varit vägledande för bevillningsutskottet, och detta så mycket mera som såväl motionären som en av reservanterna ansett sig böra inregistrera, att utskottet intar en delvis annan ställning än vid fjolårets riksdag. Jag vill inom parentes säga, att mig förefaller det, som om bevillningsutskottet intar en så pass välvillig ståndpunkt i förhållande till vad det gjort vid föregående tillfällen, att såväl motionären som reservanterna borde ha varit belåtna. Det hade säkerligen gagnat deras sak bättre.

Jag vill inom parentes också säga det, att man skall icke komma här och påstå, att utskottet är på något sätt fientligt. Utskottets majoritet är sammansatt även av anhängare till porterns frigivning, fastän dessa anhängare icke ansett sig kunna förenkla saken på det sätt herr Lithander gör. Jag ber att få påpeka, att det är i viss mån naturligt, att denna sak behandlas med en viss försiktighet därför att den ju dock ingår såsom ett led i den stora kompromiss om starkölet, som slöts mellan samtliga partier år 1923. Sedan dess har det blåst många vindar, och det är fjärde gången som herr Lithander för fram denna gamla bekanta från Göteborg. Vid föregående tillfällen har det framför allt gällt organisationsformen för systembolagen, deras möjlighet att kunna lösa detta uppdrag, som varit argumentet mot herr Lithanders krav. I år har emellertid läget radikalt förskjutits. Sedan riksdagen senast hade denna fråga till behandling, har nämligen Kungl. Maj:t i juni månad i fjol uppdragit åt den kungl. kommitté, som handhar utredningen av dessa saker, att även taga upp till behandling frågan om tillverkning och försäljning av maldrycker, således hela vår maldryckslagstiftning. Det som reservanterna kräva är således redan av Kungl. Maj:t igångsatt, och då förefaller det att vara underligt, att man skall skriva i saken.

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

Det som här skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna är egentligen, om den undersökning, som skall ske, skall vara förutsättningslös eller icke förutsättningslös. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att det dock trots allt är en så komplicerad fråga, att riksdagen icke bör i detta nu intaga en bestämd ståndpunkt. Riksdagen bör icke taga ståndpunkt till denna sak förrän utredningen är slutförd och ett förslag ligger på riksdagens bord. Det är utskottsmajoritetens inställning. Reservanterna däremot anse saken vara så enkel, att man borde här säga, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa om detta ärendes lösning till nästkommande års riksdag. Man skall av Kungl. Maj:t begära ett förslag, som går ut på att porter med 18 procents inbryggd malthalt skall framläggas till nästa riksdag, ty det går mycket enkelt att göra detta. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett par saker i detta sammanhang, som icke äro alldeles utan betydelse. Herr Nylander och även herr Lithander förklara, att det är så enkelt att jämställa portern med utländska viner, man får köpa den på systembolagen, och dessa kunna ordna det hela. Mina herrar, det gäller utminuteringen. Men en annan sida av problemet gäller utskänkningen. Det är väl icke meningen, att man skall tänka sig, att frågan skall lösas på det sättet, att portern skall försäljas endast utminuteringsvis men icke utskänkingsvis. Det följer därav, att systembolagen utlämna de rättigheter, som de erhållit i oktrojen, till enskilda personer. Om en person således får rätt att utskänka vin, följer automatiskt med rätten att utskänka vin rätten att utskänka drycker, som innehålla lägre alkoholhalt. Således, mina herrar, det är en del av problemet, som man icke ägnat den ringaste uppmärksamhet och som vi borde ha klar för oss en liten smula, innan vi giva Kungl. Maj:t en faktisk order: var snäll och lägg fram ett förslag, ty riksdagen vill ordna denna fråga.

Jag vill till herr Nylander säga, att man skall tänka igenom problemet även när det gäller systembolagens utminutering. Det är enkelt att säga, att man skall behandla detta på samma sätt som vinerna. Men om herr Nylander tänkt sig in i det faktiska läget, har kanske herr Nylander tänkt på, om vi skola ha samma eller någorlunda samma ransonering, som systembolagen utöva på vinet. Jag tror, att en anordning, som skulle jämställa portern med vinet i alla avseenden, skulle skapa ett läge i fråga om systembolagens förhållande till kunderna, som skulle bli obehagligt. Det är en sak, som måste genomtänkas därför att systembolagen kunna ransonera vinförsäljningen, men jag tror icke, att någon skulle vilja rekommendera, att systembolagen skulle ransonera maltdrycksförsäljningen.

Herr Nylander har önskat ett beslut omedelbart i år. Det var en och annan därjämte, som önskade det, men till och med reservanterna måste inför de svårigheter, som skulle uppkomma att göra förändringar dels i pilsnerdrycksförordningen och dels i rusdrycksförsäljningsförordningen, finna sig i att gå den vägen att icke våga sig på att lösa frågan i år, ehuru vid den första behandlingen i bevillningsutskottet den statsekonomiska sidan av saken var den som dominerade.

Jag tror, herr talman, att den utredning, som nu har igångsatts av Kungl. Maj:t, skeende i sammanhang med de andra problemen, kommer att giva riksdagen svar på alla de frågor, som tarva svar, innan man kan slutligt taga ståndpunkt till föreliggande ärende. Jag vill icke säga, att vi ha rätt, och jag vill icke påstå annat än att det kan vara felbedömt, att ett eftersläppande i detta avseende skulle vara det första hål man slog i muren för starkölsförbudet, att detta således skulle vara början och nästa steg starkölsförbudets fullständiga upphävande, när det gäller pilsner klass III. Jag vill icke säga,

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

att detta resonemang är det absolut riktiga, men vad utskottsmajoriteten — och detta utan hänsyn till deras ställning i nykterhetspolitiskt hänseende — vill, det är en förutsättningslös klarläggning av hela denna fråga, innan riksdagen går att besluta i densamma. Jag vill, herr förste vice talman, med anförande av dessa synpunkter yrka, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Jag brukar icke taga del i debatter rörande frågor som denna, men jag gjorde ett undantag i föl och jag finner intet skäl för att inte göra detsamma i år. Visserligen finner jag, att genom detta utskottsbetänkande och det uppdrag, som Kungl. Maj:t givit till kommittén att företaga en utredning, har denna fråga marscherat ett litet steg framåt, men vad jag skulle vilja säga — och det är skälet, varför jag tar till orda — det är, att det är väl rätt underligt, att i tider som de nuvarande, när vi kämpa med utomordentligt stora svårigheter, vi skola öka och öka importen av varor sådana som dessa billiga viner onekligen äro, under det att vi förbjuda tillverkning av sådana varor, som vi kunna framställa inom vårt eget land. Det talas med all rätt om att man skall köpa svenska varor, och det är för alla, som äro sysselsatta med tillverkning av svenska varor, en utomordentligt viktig sak att så sker. Jag förstår icke, varför icke en person kan tillåtas dricka en sådan vara i stället för utländska viner t. ex. från Samos, Grekland eller Spanien, således importerad vara, när denna importerade vara till på köpet är starkare i alkoholhalt. Nu förstår jag väl, att den siste ärade talaren har en helt annan inställning till hela problemet. Jag vet inte, i vad mån han önskar, att man skall skjuta på avgörandet så länge som möjligt. Han kanske hoppas, att frågan kommer att ligga i kommittén en tid. Han ruskar på huvudet, och jag förmodar det betyder, att han hoppas, att det kommer att gå snabbt, men om han verkligen vill, att det skall komma snart, så kan det ju inte skada att skjuta på en smula, så att både Kungl. Maj:t och kommittén få klart för sig, att det är allvar bakom meningen att få en utredning till stånd. Jag tycker, att det borde kunna göras en sådan utredning, som kunde föreläggas till nästa års riksdag.

Herr förste vice talman! När man under en lång följd av år varit i tillfälle att göra iakttagelser, hur det går med våra utredningar och kommittébetänkanden, har man väl funnit, hurusom en kommitté sitter och sköter sitt värv för att sedan till slut komma med ett betänkande av mycket diger beskaffenhet, börjande med en historik, som går om också inte till Adams tid så dock mycket långt tillbaka och går igenom frågans behandling under en mycket lång följd av år. Man frågar sig då: skall det inte vara möjligt, att en fråga som denna skall kunna behandlas på en vida kortare tid? Äro alla de skäl, som herr Olsson i Gävle anført, så tungt vägande, finnas alla de hinder, som han talade om, i verkligheten eller äro de mer eller mindre uppkonstruerade? Jag förstår, att det finns vissa hinder, men jag begriper icke, att inte den saken kan av kommittén utredas eller att vi inte skulle kunna säga ifrån, att vi icke vilja, att detta system skall fortsätta med en sådan import, som herr Nylander talade om, alltså att importen av vin med under 14 procents alkoholhalt stigit från 2.4 miljoner år 1925 till över 4 miljoner år 1930. Det är en ökning på omkring 2 miljoner kronor. Det är anledning att taga till vara dessa 2 miljoner kronor i tider som dessa beträffande vår handelsbalans och att göra det så fort som möjligt.

Herr Olsson i Gävle talade om den kompromiss, som ingicks år 1923. Ja, för allt i världen, men det menade han väl icke själv, att den skulle utgöra

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningstyrka. (Forts.)

något ovillkorligt hinder. Det har vid många tillfällen påtalats förut från högerhåll, att man träffat avtal, men att man gått ifrån dem på vänsterhåll. Man kan inte i all evighet stå vid en sådan överenskommelse, även sedan det inträffat förändrade förhållanden. Det inträffade senast härom dagen, att riksdagen tog ställning till en fråga, där den gick ifrån ett beslut av år 1925 — och det var i alla fall senare än år 1923. Att det var en kommitté, som arbetade, brydde man sig inte om. Kungl. Maj:t och riksdagen gingo ifrån vad som förut beslutats, och ändå var det beslutet viktigare. Det kan således icke finnas något hinder för att de av kammarens ledamöter, som vilja göra något för att minska importen på dessa viner, begära att få en utredning till nästa år. För min del måste jag säga, mina herrar, att det vore mig en stor tillfredsställelse, om svenska folket ville dricka ett öl med 3.6 procents alkoholhalt i stället för dessa importerade viner. Man kan kanske säga, att folk skall dricka vatten. Ja, för all del, det går an att säga, men när man icke får dem att dricka vatten, skulle det då icke kunna tillåtas den som vill ha något annat att få en dryck, som tillverkas här i Sverige och som är svagare än det importerade vinet? Ja, jag går så långt, att jag säger, att om vi kunde få vårt folk att dricka våra bärviner — ja, för allt i världen, herr förste vice talman, jag säger t. o. m. brännvin — om vi finge vårt svenska folk att dricka brännvin och öl och våra bärviner i stället för den konjak och whisky och de viner av olika slag, som importeras, så skulle jag beteckna det såsom en stor nationalekonomisk fördel.

Herr Lithander: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade talesman uttryckte sina farhågor för att det skulle låsa sig, därför att man icke gått in på frågan om utskänkning. Men reservanterna ha ju sett en garanti för att allt skall bli beaktat, när detta hänskjutes till Kungl. Maj:t. Icke lärer den nuvarande Kungl. Maj:t lägga fram ett förslag, som icke passerat kontrollstyrelsen och andra myndigheter. Man brukar ju fråga myndigheterna, innan propositionerna läggas fram — ibland åtminstone. I alla fall finns det alla skäl förmoda att den frågan framkommer mycket väl prövad. Om det är så att de bestämmelser, som Kungl. Maj:t då lägger fram, icke tilltala den ärade talesmannen för bevillningsutskottet, blir det väl tillfälle att taga ställning till den saken. Men vi vilja icke ha frågan framskjuten till en oviss framtid. När den ärade talaren gör gällande, att 1923 års kompromiss skulle gälla, måste jag fråga: Varför arbetar då överhuvud taget en kommitté för att åstadkomma ändringar? Vi få väl se saker och ting litet praktiskt.

Nu skulle jag vilja säga, att denna fråga ingalunda är någon partifråga. Visserligen har den framförts från högerhåll år efter år och med ökad anslutning, men jag skall be att få erinra om att det främsta organet för det liberala partiet i Sverige, som står de frisinnade mycket nära, nämligen Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning säger i en lång artikel den 17 februari bland annat följande: »Är det icke dubbelt skäl i att gynna portern framför vinerna i dessa tider, när det är en bister nödvändighet för oss att inskränka importen och gynna det svenska arbetet? För vår handelsbalans är frågan icke utan betydelse. Betydelselöst är icke heller att ökad sysselsättning skulle kunna bereda svensk industri. Och här gäller det en gammal fin industri dessutom. Vi kunna tillverka en ypperlig porter här i landet. Den överträffar säkerligen vad utlandet i den vägen presterar. Varför skall man då envisas att hindra denna industri?» Det var från det liberala partiet. Jag har också gjort ett urklipp ur Sydsvenska Dagbladet, som hade avtryckt en artikel ur Ny Tid i Göteborg, av vilken framgår, att man icke har någonting emot en starkare

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

och bättre porter. Tidningen skriver bland annat: »Den riktiga portern, som hänförs till klass III, kan som bekant endast erhållas på apoteken mot läkarsrecept, vilket innebär, att den betingar ett pris av lägst kr. 1: 50 per halvbutelj. Någon svårighet att försälja porter på motbok genom systembolagen torde icke förefinnas, och ur nykterhetssynpunkt kan det näppeligen vara vådligare, att motboksinnehavarna få köpa svensk porter än att de få köpa diverse utländska viner av större alkoholstyrka. Staten kunde härigenom även få en icke föraktlig skatteinkomst samtidigt som priset för konsumenterna bleve rimligare. Under alla förhållanden borde saken vara förtjänt av en undersökning.» Detta är ifrån en talesman för åtminstone 40,000 valmän i Göteborg. De ha icke röstat på mig, de representera det socialdemokratiska partiet. Här gäller det ett organ, som ingalunda står motionären nära, men det visar i alla fall, att denna fråga omfattas med intresse från olika håll, och jag kan icke se, herr talman, annat än att vi göra klokt, om vi nu icke skjuta för långt på frågan. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av vad herr Lindman yttrade, men jag skall först be att få säga till den siste ärade talaren, att det finns ingen i utskottet, som icke godtar det uttalande, som Ny Tids artikel slutade med, nämligen att saken är värd att underkastas en undersökning eller omprövning. Det är vad utskottsmajoriteten även pekar på. Jag tror således, att det är fullkomligt oriktigt att här bygga upp en så kolossal mur, som herr Lithander ansträngde sig att göra.

Jag begärde ordet, som sagt, närmast för att säga ett par ord i anledning av herr Lindmans yttrande. Han sade, att vi medverka på detta sätt till att öka importen av billiga utländska viner. Ja, men herr talman, jag har talat med många människor om herr Lindmans projekt att ersätta de utländska vinerna med porter, men de bara ryckte på axlarna, ehuru de tillhöra folk, som i dagliga livet använda sig av både vin och öl. Det finns överhuvud taget ingen, som tror på att det skulle bli en stor flykt från vinerna över till portern, när den kommer ut i handeln. Jag tror, att det vore mycket rimligare att taga upp en kamp mot de utländska vinerna och söka ersätta dem med svenska viner. Ingen har någonting emot att så sker. Det skulle för övrigt vara intressant att en gång, då detta blivit färdigt, se huru vinet skulle bannlysas och efterträdas av porterflaskorna på alla de många svenska middagsbord, där man nu använder vin.

Herr Lindman ville också göra gällande, att jag hade intresse av att detta skulle ligga hos den kungl. kommittén i långa tider. Då ber jag att få säga, att jag har ingenting att göra med denna kommitté, och att jag har intet inflytande på dess arbete, om det kommer att gå fortare eller långsammare. Nu tror jag, att rättvisan kräver det medgivandet, när man talar om 1928 års kommitté, att årtalet visserligen är formellt riktigt, men det var ett sådant trassel med denna kommitté, att den icke kom i arbete förrän år 1930, och den har således icke sysslat med dessa stora problem mer än två år. Jag ber också att få fästa herr Lindmans uppmärksamhet på att utskottsmajoriteten i stället för att lägga hinder i vägen och i stället för att mena, att ärendet skall ligga hos kommittén, säger, att den förväntar, att denna utredning av sakkunniga skall ske utan tidsutdräkt.

Jag skall icke ytterligare förlänga debatten, men jag kan icke neka mig nöjet att slutligen blott konstatera, att det är farligt ibland att ge sig in på dessa nykterhetspolitiska spörsmål, när man icke är van att syssla med dem. Herr Lindman sade, att han såg hellre, att man får öl med 3.6 volymprocent alkohol,

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

och att svenska folket skulle dricka brännvin än utländska viner. Ja, herr Lindman, det är en sådan utveckling, som ägt rum i detta land under de senaste åren, att de svenskar, som dricka sprit för närvarande, icke dricka annat än renat brännvin, och sedan år 1923 ha de druckit ett öl, som icke innehåller 3.6 volymprocent utan 4.1 volymprocent alkohol. Allt vad herr Lindman sålunda önskat är sedan lång tid genomfört.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Såsom kammaren torde finna, har jag också deltagit i utskottsbehandlingen och biträtt utskottets förslag, mitt ställningstagande har dock dikterats av en önskan att fortast möjligt komma till en lösning av detta problem. Alltså avser jag att med mitt ställningstagande stödja herr Lithanders motion och de idéer, som han i flera år förfäktat. Det kan då låta litet konstigt, att jag biträtt utskottets förslag om avslag på motionen, men ändå har samma mening som motionären. Men det låg så till i bevillningsutskottets andra avdelning, att därest jag anslutit mig till herr Lithanders yrkande det blivit lottning om vad som skulle bli utskottets beslut. Med risk att sålunda få ett blankt avslag, som jag ej ville bidraga till, uttalade jag inom avdelningen, att om jag kunde i motiveringen få uttalat, att frågan borde utredas fortast möjligt och utan tidsutdräkt, kunde jag biträda utskottsförslaget, och då utskottet gick mina önskemål till mötes, såsom herr Olsson i Gävle också flera gånger påpekat, ansåg jag mig hava på detta sätt gjort frågan en större tjänst än om jag röstat för motionen, ty jag är övertygad att den välvilliga motivering, som utskottet nu presterat, icke skulle ha förefunnits, därest jag ställt mig på herr Lithanders sida. Jag menar därför, att jag, på det sätt jag handlade, gjort frågan en större tjänst, än om jag helt anslutit mig till herr Lithanders motion. Detta var avgörande för mitt ståndpunktstagande på bevillningsutskottets andra avdelning och sedan inom utskottet.

Sedan framhåller herrar Lithander och Lindman att denna fråga också är en jordbruksfråga. Ja, för all del, i viss mån är den en sådan, men den har icke så stor betydelse, som i varje fall dessa herrar velat påskina. Jag är fullkomligt ense med herr Olsson i Gävle därom att portern kommer absolut icke att bli någon ersättning för de lättare vinerna. Det blir alltså enligt mitt förmenande ingen förändring i konsumtionen av de lättare vinerna på grund därav att vi få möjlighet att på ett enklare sätt komma över porter. Det tror jag absolut icke. Den enda förändringen skulle i så fall bli, att en del av dem, som dricka pilsner, skulle i stället dricka porter, och utbytandet av en del av pilsnern mot portern skulle bidraga till en större åtgång av malt, därför att portern innehåller ett kraftigare malttillskott än klass II. Det är just på den punkten, som jag anser att någon ökning av maltförbrukningen skulle kunna ske, men den sker absolut icke därigenom att man kan vänta sig en övergång från lättare viner till porter.

Ja, herr talman, jag uttalar till slut den förväntan, att om riksdagen nu godtager utskottets förslag så inlägga vi också däri den meningen, att utredningskommittén fortast möjligt — och varför icke till nästa år — skall kunna ha denna utredning klar, så att vi om möjligt kunde få taga definitiv ställning till spörsmålet redan vid nästa års riksdag. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag vill ingalunda ge mig ut för att vara sakkunnig på detta område på samma sätt som herr Olsson i Gävle är det, då jag icke sysslat så mycket med dessa frågor. Men jag använder mitt förstånd helt enkelt, och det säger mig åtskilligt, när jag ser på siffror och studerar

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

vad som importeras o. s. v. Det för mig huvudsakliga i detta problem är frågan, om man skall importera eller om man skall använda svensk vara. Vad jag nyss yttrade om att svenska folket dricker sprit måste jag vidhålla, men man får naturligtvis icke i detta inlägga någon önskan att folk skall dricka omåttligt. Man kan dricka vatten, ty det är en sund och hälsosam dryck. Jag vill emellertid påpeka för herr Olsson i Gävle, fastän jag, enligt hans uppfattning, icke förstår mig på dessa frågor, att vi importerade år 1930 t. ex. konjak till ett värde av mer än $7\frac{1}{2}$ miljoner kronor, och denna konjak har ju en volymprocent alkohol av 38,6. Läger jag härtill importen av whisky för en miljon kronor, så äro vi uppe i $8\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Det är sant, att brännvinet är något starkare — det är 40 å 46-procentigt — och det gör ju en viss skillnad, varför herr Olsson är berättigad säga, att den drycken är starkare. Jag undrar emellertid, om det icke i alla fall skulle vara ekonomiskt klokare att utbyta det ena mot det andra, ty konjak är dock en ganska stark dryck, den också. Nu säger herr Olsson i Gävle, att han vill se, hur resultatet blir av detta. Ja, herr förste vice talman, det kunna vi aldrig få veta, förrän vi prövat. Hade icke herr Olsson i Gävle och de, som tänka lika med honom, varit så gensträviga och genstörtiga på den tiden, hade kanske aldrig det svenska folket kommit in i sådana vanor, som det nu kommit in i, utan då hade kanske förhållandena utvecklat sig på annat sätt. Därom vet jag ingenting. Men det kan hända, att om man gör en propaganda mot en import av viner o. s. v., så kunde det också kanske gå bra. Jag minns en svensk statsminister, som sade, att han önskade, att den dagen icke skulle vara långt borta, då det stod en flaska bordeaux-vin på varje arbetares bord. Men vi måste väl ändå göra något för att kunna få strömmen att löpa i en annan riktning. Det är den uppfattning jag uttalat.

Nu säger herr Olsson i Gävle, att denna kommitté har icke hållit på så länge, ty den har visserligen suttit från 1928 men kom icke i gång med sitt arbete förrän 1930. Ja, jag syftar icke precis på denna kommitté, utan jag syftar på kommittéerna överhuvud taget; och jag vidhåller den uppfattningen, att det skulle vara av stor vikt, att riksdagen verkligen pressade på litet nu, så att den verkligen får denna utredning från Kungl. Maj:t. Detta sker emellertid icke blott genom det uttalande, som utskottet gör, att utredningen skall göras utan tidsutdräkt.

Herr Carlström: Herr förste vice talman! Jag känner visserligen till att det numera är förbundet med stor risk att gå upp i denna kammare och försöka framhålla nykterhetssynpunkter. Man mötes troligen av ett medlidsamt leende, ty nykterhetsintresset synes vara något, som man nu anser sig ha kommit förbi. Vi ha ju gått med på att länsa rusdrycksmedelsfonden och att använda de pengar, som voro avsatta till denna fond, för de löpande utgifterna. Förbudet har också gått sönder i världen. Vi äro på väg nedåt, och det är morgonluft för de personer, som nu mena, att vi skola släppa loss allting så att det blir som det var förut. Jag har för min del dock icke kunnat sitta och höra på detta resonemang utan att såsom nykterhetsman få inlägga en viss protest mot att man numera på detta sätt befinner sig på glid. Såväl herr Olsson i Gävle som herr Olsson i Golvvasta och alla andra säga sig ingenting ha emot att denna utredning blir färdig så fort som möjligt och att vi få starkare porter, men vad få vi sedan? Ja, herr Olsson i Gävle pekade själv på det, när han talade om att detta var inkörsporten till starkölet, och det tror jag både herr Lithander, herr Nylander och herr Lindman ha fullt klart för

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

sig. Man vill icke bara ha porter i stället för vin, utan man vill i dessa tider även få porten öppnad för starkölet.

Jag tycker ändå, att vi alla, som tro, att det vore bättre även i dessa tider med hänsyn till ungdomens och folkets framtid att dricka litet mera vatten — även om icke stadskassan får så mycket — icke böra riktigt gå med på att konfirmera ropet på att få tillbaka de gamla starkvarorna och de gamla dryckesvarorna för att, som man säger, hindra importen, för att hjälpa jordbruket och för att få folk att dricka något, som är mindre starkt än konjak. Jag anser icke, att det bör gå därhän. Jag har för mig, att än en gång kan det hända, att vi få ta upp kampen emot dessa drycker, när den ragnarök, som i detta avseende går över världen, har gått över och folken ånyo börja nyktra till.

För min del vill jag knappast yrka bifall ens till utskottets förslag, då det ligger till på det sätt, som jag förstår, att det gör, utan jag anser det vore bättre att dröja med den här saken. Jag ser alltså helst, herr talman, att det dröjer med utredningen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Endast en replik till herr Lindman. Jag tror, att herr Lindman gör det svenska nykterhetsfolket orätt, när han säger, att det skulle rå för det läge, i vilket vi råkat in beträffande vinkonsumtionen. Som min personliga uppfattning vill jag ha uttalat, att vi få nog dras med både vinimport och vinkonsumtion till den dag, vi taga under allvarligt övervägande, om vi skola bibehålla ransoneringen i detta land. Den dagen, när vi komma till klarhet på den punkten, kunna vi nog göra upp både med porter och vin och vinkonsumtionen.

Till den siste ärade talaren, som, om jag icke missuppfattade honom, ville göra gällande, att jag skulle ha lovat, att det skulle bli porter här i landet, så vill jag säga, att det är icke alls fallet. Det finns överhuvud taget ingen, som har lovat något sådant. Inte en gång herr Låthander, som är så säker på att vi skola ha porter, har vågat lova det. Utskottet kräver för sin del en förut-sättningslös utredning om denna sak. Om det nu är någon synd så tycker jag, att herr Carlström skall vända sig till sin bänkkamrat herr Hamrin, eftersom det ju var han, som först satte i gång en undersökning och utredning på detta område. Han måste i varje fall vara minst lika syndfull som bevillningsutskottets majoritet.

Herr **Nyblom**: Herr talman! Jag är för min del icke heller övertygad om att den starka portern skulle kunna medföra, att det bleve minskad förbrukning av importerade viner. Som emellertid vinimporten här kommit på tal, skulle jag vilja säga, att många i vårt land beklaga på det allra livligaste, att man under sådana nödtider som dessa anser sig ha råd att köpa vin och sprit från utlandet för miljontals kronor. Jag skulle därför i samband med denna fråga vilja vädja till regeringen, att den för innevarande års riksdag ville lägga fram förslag om att vin- och spritimporten begränsas i den mån det är möjligt. Jag tror icke såsom herr Lindman synes tro, att man skulle kunna begränsa importen från Frankrike eller Spanien i någon större utsträckning, därför att arten av våra handelsförbindelser med dessa länder kanske lägger hinder i vägen härför, men jag tror, att man skulle kunna begränsa importen av madeira och portvin, framför allt från Portugal. Denna import steg år 1931 till ett värde av nära 4 miljoner kronor. Jag tänker också på importen av rhen- och moselvinerna, som nämnda år hade ett värde av över 700,000 kronor. Sammanlagt uppgår alltså den import, jag här omnämnt, till nära 5 miljoner kronor. Det är upprörande, att en sådan import skall få försiggå i nödtider,

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

och jag vill därför, när denna fråga om vinimporten kommit på tal, rikta en allvarlig vädjan till dem det vederbör att lägga fram förslag om en begränsning av densamma.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Herr talman! Endast ett par ord till herr Carlström. Jag vill endast frmhålla, att när jag önskar en utredning på detta område, så är det icke alls med tanke på att så småningom få fram ett upphävande av starkölsförbudet. Tvärtom, jag kommer absolut, så länge jag är ledamot av riksdagen, att motsätta mig ett upphävande av detsamma, ty jag har alldeles för bittra erfarenheter från den tid, då man på olika håll hade lov att fritt utskänka starköl.

Herr **Lundell**: Herr talman! Starkporter är tydligen mera brännbar vara än man skulle förmoda med hänsyn till den tillämnade sprithalten. Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att i denna fråga instämma med vad huvudmotionären redan ett par gånger har framfört och icke säga något vidare, men jag vill dock tillägga några ord.

Tanken i reservationen är ju den, att starkporter skulle kunna tillhandahållas genom systembolagen i samma ordning som gäller för viner, och att man härigenom skulle kunna något tränga tillbaka konsumtionen av utländska viner. Det har nu sagts här i kammaren, att detta icke är så önskvärt, och det har sagts, att man icke tror på att så skall komma att ske. Bland annat sade herr Olsson i Gävle, att han hade svårt att tro, att han framdeles skulle få se några middagsbord, där vinflaskorna voro utbytta mot porterflaskor. Nog vet väl ändå herr Olsson i Gävle, att konsumtionen av vin försiggår även på andra ställen och vid andra tillfällen än vid middagsborden?

Även om det nu icke skulle gå att i någon högre grad tränga tillbaka vinerna, så kommer ju ändå konsumtionen av starkporter att öka konsumtionen av malt. För mig står det alldeles klart, att om man fattar ett beslut i denna fråga i positiv riktning, så vinner man alldeles givet de tre fördelar, som här under debatten ha framhållits från reservanternas sida, nämligen 1) ökad sysselsättning inom bryggeriindustrien, 2) ökad avsättning av malkorn, och 3) ökad maltskatt till statskassan. När man har dessa tre fördelar i sikte, och när utskottsmajoriteten ändå avstyrker motionen på den grund, att en utredning försiggår ända sedan 1928, då får jag säga, att en sådan grund för avstyrkandet av motionen förefaller mig mycket egendomlig. Det kan ju hända, att det beror på att jag ännu icke har hunnit förvärva större förstånd än det jag hade, innan jag blev ledamot av riksdagen. Försäljningen borde ju mycket väl kunna ordnas provisoriskt på det sätt, som motionärerna ha tänkt sig, utan att man däri behöver se något slags föregripande av utredningens blivande resultat. Försäljningen genom systembolagen har ju dock under de senaste åren undergått en ganska betydande förändring därutinnan, att det numera säljes en rätt stor kvantitet svenska viner. Man borde då också kunna genomföra den förändringen, att vi få försäljning också av svensk porter. Ur nykterhetssynpunkt kan man väl ändå icke ha något att invända mot denna sak.

Jag är av den bestämda uppfattningen, att vi måste ta vara på de möjligheter till ökad sysselsättning, som vi ha, även om denna ökning kanske icke är av så stor omfattning. Vi måste också taga vara på de möjligheter till förbättrad nationalekonomi, om jag så får uttrycka mig, som undan för undan kunna uppsparas. Vi få icke i en svår kristid gå på efter den gamla dåliga maximen: fiat justitia, pereat mundus — d. v. s., om jag får göra en fri över-

Om tillverkning till avsalu inom landet av porter med viss inbryggningsstyrka. (Forts.)

sättning: världen må gärna gå under, bara det sker i Kungl. Maj:ts tågordning.

Herr talman! Jag vill icke härmed ha sagt, att världen skulle förgås, om vi icke få starkporter på systembolagen, men jag vill uttrycka min uppfattning på det sättet, att det är stora värden, som därigenom förgås både för industri och lantbruk, och det är illa nog. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Hamrin: Herr talman! Den siste talarens anförande vilar givetvis därpå, att han icke känner till förhållandena. Föres det resonemanget från reservanternas sida, att en överflyttning av konsumtionen från vin till porter skulle medföra ökade inkomster för statskassan, så är detta alldeles felaktigt. Vi ha nämligen högre beskattning på viner än på maltdrycker. Det måste följaktligen bli så, att går man över från det högt beskattade vinet till den lägre beskattade portern, så får staten minskade inkomster.

Även den andra delen av resonemanget i den föregående talarens yttrande är felaktigt, åtminstone delvis. Vi använda nu i ganska betydande omfattning svensk frukt och andra svenska växter för vintillverkning. Jag tror, att den ärade talaren lika litet som någon annan är beredd att avväga de nationella förmånerna och synpunkterna beträffande den ena eller den andra tillverkningen. Första försöket att tillreda vin av svensk råvara gjordes på våren förra året, vill jag minnas, eller i varje fall släpptes det då ut till försäljning, och det visade sig, att den kvantitet, som då var tillverkad och som beräknades räcka åtminstone någon tid framåt, försåldes under loppet av två å tre månader. Sedan dess har ytterligare svenskt vin, tillverkat av svenska råvaror, kommit i marknaden. När man därför här försöker lägga ensidiga jordbrukssynpunkter på frågan, så är man inne på vägar, som det i varje fall tål att resonera om, och man bör därför icke uttala sig så tvärsäkert om saken som den föregående talaren gjorde.

Slutligen vill jag endast säga, herr talman, att 1928 års riksdagsskrivelse utgick ingalunda från att man skulle ta sikte på att utvidga åtkomstmöjligheterna till rusdrycker. Skrivelsen var ju så formulerad, att man från olika läger i stort sett kunde enas om att denna utredning skulle komma till stånd. När sedan utredningen hade igångsatts, anmälades det av ordföranden i utredningen till mig såsom finansminister, att man hade kommit till insikt om att maltdryckskonsumtionen från nykterhetssynpunkt var av sådan beskaffenhet, att man borde taga hand även om det spörsmålet, när man undersökte och utredde sociala vådor, som sammanhånga med spritkonsumtionen. Det var detta sammanhang, som gjorde, att kommittén fick i uppdrag att jämväl granska de förordningar, som gälla maltdryckstillverkning. Därav, menar jag, kan man ingalunda utläsa någon som helst tendens att utvidga åtkomstmöjligheterna med avseende å de starkare maltdryckerna eller de alkoholhaltiga dryckerna i övrigt.

Jag tror, såsom här redan blivit uttalat, att denna kommitté bör i lugn och ro få arbeta efter de direktiv, som för närvarande gälla, för att därefter kunna framlägga de synpunkter och förslag i frågan, som utredningen kan ge anledning till.

Herr Lundell: Herr talman! Jag vill endast i allra största korthet replikera till herr Hamrin, att man i varje fall icke torde kunna bestrida, att över-

gång från konsumtion av utländska viner till konsumtion av en inom landet tillverkad dryck betyder ökad nationalinkomst och en förbättrad handelsbalans. Naturligtvis har jag icke på något sätt rekommenderat någon övergång från svenska viner till svensk porter. Det vore ju meningslöst. Ett sådant uttalande vill jag inte komma med.

Slutligen vill jag säga, att ökad konsumtion av starkare maltdrycker naturligtvis måste ge en direkt ökad maltskatt till statskassan.

Jag vill endast göra dessa invändningar, och ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härefter förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lithander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannauppgifternas fullgörande. *Ang. stadga om riksdagsmannaarvode.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 6, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, under förutsättning att ändring i riksdagsordningen i överensstämmelse med ett av riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 12, 23, 38 och 50 riksdagsordningen bleve i grundlagsenlig ordning beslutad, antaga vid propositionen fogat förslag till stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannauppgifternas fullgörande.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en i anledning av propositionen inom andra kammaren av herr *Johanson* i Hallagården väckt motion, nr 414, vari påyrkats viss ändring i den av Kungl. Maj:t föreslagna stadgan.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte i anledning av propositionen samt ovanberörda motion, under förutsättning att ändring i riksdagsordningen i överensstämmelse med ett av riksdagen såsom

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)
vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 12, 23, 38 och 50 riksdagsordningen bleve i grundlagsenlig ordning beslutad, antaga följande

*Förslag
till
stadga
om ersättnings utgående för riksdagsmannauppslagets fullgörande.*

1 §.

För lagtima riksdag fastställt arvode till riksdagsman utbetalas i efterskott med en tiondel var femtonde dag, räknat från riksdagens början. Vid urtima riksdag utbetalas i efterskott var femtonde dag, räknat från riksdagens början, hälften av det för sådan riksdag fastställda arvodesbeloppet för månad.

Åtskiljes riksdag å sådan tid, att arvodet till riksdagsman enligt här ovan angivna grunder icke i sin helhet utbetalats, skall återstående delen av arvodet på en gång utbetalas vid riksdagens slut.

Dag för utbetalning må jämkas efter ty med hänsyn till infallande helg eller eljest provas lämpligt.

2 §.

Upplöser Konungen lagtima riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, äger riksdagsman för den tid riksdagen varat åtnjuta arvode med ett belopp motsvarande, för månad räknat, en fjärdedel av det arvode som eljest skolat för riksdagen utgå.

3 §.

Tillträder riksdagsman sin befattning eller avgår riksdagsman under pågående riksdag, äger han uppbära allenast vad av arvodet för riksdagen med tillämpning av den i 1 § första stycket angivna grund belöper å den tid han sålunda innehaft uppslaget.

4 §.

Riksdagsman, som icke i rätt tid inställer sig vid riksdag, skall, där han ej visar laga förfall eller ledighet ej beviljas honom, vara förlustig vad av arvodet för riksdagen med tillämpning av den i 1 § första stycket angivna grund belöper å den tid han utebliver.

5 §.

Varder riksdagsman av laga förfall hindrad deltaga i riksdagsgöromålen eller erhåller han ledighet därifrån, skall han för tid, varmed frånvaron sammanlagt överstiger sextio dagar, vidkännas avdrag å arvodet med en tredjedel av vad eljest med tillämpning av den i 1 § första stycket angivna grund skolat för samma tid utgå.

6 §.

Vid resa till och från riksdag är riksdagsman, som icke är bosatt å ort där riksdagen hålles, berättigad ej mindre till ersättning för därav föranledd resekostnad än även till ett dagtraktamente å tjugufem kronor för vardera resan.

Besöker riksdagsman under lagtima riksdag efter beviljad ledighet hemorten, äger han åtnjuta ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för fem resor fram och åter.

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

7 §.

Utbetalning av arvode och ersättning varom i denna stadga förmåles ombesörjes av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka ock, efter samråd med kamrarnas talmän, meddela närmare bestämmelser angående utbetalningen.

Denna stadga träder i kraft den dag, då det vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 12, 23, 38 och 50 riksdagsordningen, efter att hava av riksdagen antagits, varder av Konungen gillat. Arvode för den efter ikraftträdandet återstående tiden av då pågående riksdag utgår enligt de nya bestämmelserna med tillämpning av de i 1 § av denna stadga angivna grunder.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det lär nog vara ganska lönlöst för en enskild riksdagsman att i ett ärende av denna beskaffenhet intaga en oppositionsställning emot ett enhälligt konstitutionsutskott. Emellertid tillåter jag mig, herr talman, att anmäla mig för den uppgiften, och jag skall söka motivera min ställning med några korta ord.

Denna stadga begärdes av fjolårets riksdag på förslag av konstitutionsutskottet. Stadgan erfordras för att riksdagsmännen skola få arvodelt i överensstämmelse med den grundlagsändring, som antogs under föregående riksdag och som nu här i utskottets utlåtande nr 4 presenteras för slutligt antagande. Jag kan för min del, herr talman, icke utan vidare böja mig för att konstitutionsutskottet och Kungl. Maj:t behagat att så högst avsevärt bortse från det ståndpunktstagande i fråga om riksdagarnas formella längd, som tidigare åtminstone denna kammare har intagit, på det sättet, som skett i § 1 såväl i Kungl. Maj:ts förslag till stadga som i utskottets förslag. Om jag konstaterar, att om riksdagen är samlad fyra månader, riksdagsman skall uppbära ett arvode av sammanlagt 4,000 kronor, så betyder detta, såvitt jag kan läsa rätt, att om riksdagen avslutas den 10 maj, så skall — under förutsättning att den samlats den 10 januari enligt innehållet i grundlagsändringen — riksdagsman hava 1,000 kronor i månaden, d. v. s. 4,000 kronor för fyra månader. Det är vidare fastslaget, att under urtima riksdag skall riksdagsman uppbära, så länge urtima riksdag pågår, hälften av ett månadsarvode på 1,000 kronor var femtonde dag. I övrigt, om Kungl. Maj:t upplöser riksdag, så skall arvodelt utgå, såvitt jag förstår, efter samma grundsats. Det är det genomgående draget sålunda i de bestämmelser, som antogos i fjol, att riksdagen bör icke fortgå längre än fyra månader och för den tiden skall riksdagsman hava ett arvode av 4,000 kronor. Om jag håller fast vid detta som det generella och grundläggande, så spørjer jag mig, vad det kan vara för mening i, att riksdagen antar en stadga, som säger, att arvode utbetalas vid lagtima riksdag med en tiondedel var femtonde dag, d. v. s. att man skapar utbetalningsterminer praktiskt taget för fem månader. Vad kan det vara för mening i ett sådant förfarande, spørjer jag mig. Jag kan, herr talman, icke finna den ringaste förnuftiga vägledning för att förstå detta vare sig i den kungl. propositionen eller i utskottets förslag. Den enda vägledning, som jag har tyckt mig finna, skulle vara den, som anger, att det skulle vara något slags disciplinär straffstadga för skolkande riksdagsmän på något sätt i slutet av riksdagen. Jag kan icke förstå rimligheten i ett sådant förfarande. I varje fall kan jag icke förstå rimligheten av att detta utan vidare fastslås utan den ringaste granskning av innebörden i ett sådant ståndpunktstagande.

För det fall, att riksdagen skulle upplösas, när den varit samlad fyra må-

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

nader, har riksdagsman, som varit med hela tiden under riksdagen, att fordra 800 kronor av statsverket. Genom denna uttunning av utbetalningsterminerna få vi alltså att fordra 100 kronor varje utbetalningstermin, d. v. s. 200 kronor i månaden. Detta belopp kvarblir som en innestående fordran. Det ha vi alltså att fordra den 10 eller 11 maj, därest riksdagen då upplöses av Kungl. Maj:t eller avslutas på annat, d. v. s. normalt sätt. Ty det synes vara på det sättet, som jag redan sagt, att om vi avsluta riksdagen den 10 maj, hava riksdagsmännen rätt till sitt fulla arvode. Kan det vara någon mening i att föra en särskild bokföring för de fordringar, som på detta sätt under löpande riksdag uppstå för riksdagsmännen? Det är en alldeles onödigt bokföring. Man kan visserligen säga, att vi veta antalet riksdagsmän och kunna hava i huvudet, hur mycket var och en har att fordra. Men jag tycker, att själva metoden att icke bestämt förknippa utbetalningsterminerna med det faktiskt intjanta arvodet, den metoden är både ny och orimlig. Den hoptotning, som har åstadkommit av det höga konstitutionsutskottet, tycker jag, att vi inte utan vidare böra godkänna. Och jag har velat, herr talman, giva signalen eller i varje fall ett försök till signal till en granskning av konsekvenserna av dessa bestämmelser genom vad jag i denna del påpekat.

I öfrigt, herr talman, finner jag, att stadgan uttrycker en anda av djupaste misstroende till riksdagens ledamöter, *av djupaste misstroende till riksdagens ledamöter*, säger jag. Riksdagen har aldrig förr behövt detta träskottramp i hjärta och ansvarskänsla, som man nu under demokratiens tid nästan över allt tävlar om att exekvera. Det är osympatiskt, att man överhuvud taget skall hava sådant sig förelagt.

Jag vill för min del slutligen giva ett slags påminnelse om den djupa och höga vederhäftighet, som uppenbarligen har legat i konstitutionsutskottets utformning, när det gällde att framställa krav på stadga hos Kungl. Maj:t. Det är en sak, som förekommer i Kungl. Maj:ts förslag, som jag för min del tycker är ganska betecknande. I fjolårets skrivelse, som konstitutionsutskottet föreslog riksdagen att antaga, heter det: »Dessutom bör undersökas, om särskilda föreskrifter kunna givas för det utomordentliga fall, att riksdag, i trots av att det löpande riksdagsarbetet fullbordats, ändock icke avslutas, utan riksdagsmännen efter någon tid kallas till huvudstaden för sammanträde i kamrarna.» Det var uppenbarligen många av riksdagens ledamöter, som funno denna utomordentliga omsorg om riksdagens ledamöter i sådana fall vara uttryck för en högre visdom, som vi skulle vara tacksamma för att få del av. Men om vi titta på justitieministerns resonemang på tal om detta citat, så finna vi följande: »Onekligen vore det rimligt, att särskild ersättning beräknades för dylikt fall.» Det erkännandet göres; men så heter det: »Emellertid synas bestämmelser i detta ämne icke kunna meddelas utan ändring i den såsom vilande antagna grundlagstexten.» Ergo har man sålunda totat till detta på det sättet, att man föreslår ändring av en grundlagstext och samtidigt ger en påstötning åt Kungl. Maj:t att tillgodose, att stadgan kommer att innehålla de bestämmelserna; men härpå svaras, att detta kan icke ske på något sätt utan att man ändrar den föreslagna grundlagstexten, och detta går icke så här i efterskott. Mina herrar! Har ni ett synnerligen starkt förtroende för hållfastheten i den byggnad, som man nu här skall fastställa som riktig?

Jag skall emellertid, herr talman, icke giva mig in på den sidan av saken. Det förefaller, som om konstitutionsutskottet bort akta sig för att tillstyrka den där tioperiodersutbetalningen för 15 dagar vardera, vilken i sin mån säkerligen kommer att motverka den vällovliga strävan, som ligger i att fastställa arvodet för riksdag och därmed utöva ett tryck på riksdagsmännens

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

lust att fara hem och sluta sitt arbete så fort som möjligt. Denna senare strävan kommer att motverkas av att vi taga tio avlöningsperioder om 15 dagar, perioder, som göra, att det kommer att växa in i föreställningssättet, att vi hava betalt för 150 dagar och då skola vi icke fara hem, förrän riksdagen är slut.

Jag kan, herr talman, icke göra annat, så som jag ser denna sak, än giva mitt bidrag till en protest mot detta. Jag ber alltså att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har vid sakens tidigare behandling varit i tillfälle att tillkännagiva min uppfattning i denna fråga. Nu har jag inga möjligheter att med framgång hävda den uppfattningen. Det sätt, på vilket denna historia kom till föregående år, måste på det bestämdaste fördömas. Konsekvensen därav är avskaffandet av riksdagens beslutanderätt de facto om också icke formellt. Den regering, som tog ett dylikt initiativ, gjorde — även om den icke menade det — ingenting annat än beträdde i denna fråga en väg, varom grundlagen icke har någon som helst kännedom.

Då nu emellertid föreligger ett beslut, kommer detta att biträdas från vår sida under den uttryckliga förklaringen, att vi vill ökade möjligheter för att hjälpa de arbetslösa. Vi måste emellertid på det bestämdaste understryka, att punkt icke skall sättas här. Till de herrar, som i fjol voro beskäftiga nog — under förklaring, att de ville taga hänsyn till den opinion, som existerade — skulle jag vilja ställa den frågan: Om herrarnas argument för denna åtgärd var den angivna, nödvändigheten av sparsamhet, varför var ni då och varför är ni nu i år så enögda? Är det större nödvändighet att spara på arvoden — alltså från herrarnas utgångspunkt — på 4,500 kronor än vad det är att spara på löner på 44,000 kronor om året? Vad är det — förlåt, herr Hamrin! — för ett sätt att genomföra och tillämpa sparsamhetsprinciper? Är det nödvändigare att åstadkomma sparsamhet på förutnämnda arvoden än vad det är att åstadkomma sparsamhet på arvoden, vilka visserligen icke utgå efter samma grunder som till riksdagens ledamöter men som utgå till ledamöter i kommittéer och styrelser? Är det nödvändigare att spara här och större möjligheter att iaktta sparsamhet än vad det är genom att sänka regeringsarvodena? Vi diskuterade — om jag icke minnes fel — senast i fjol tillämpningen av en viss bestämmelse visavi regeringens löner. Då slogs regeringen för att man icke skulle tillämpa samma stränga sparsamhetssynpunkter som i fråga om riksdagsmännen.

Nu är denna sak som sagt de facto beslutad. Vi biträda den då under det uttryckliga uttalandet, för det första, att därigenom skapas ökade möjligheter till hjälp åt de arbetslösa, och för det andra och alldeles särskilt, att riksdagens ledamöter skola i fortsättningen visa sig så rakryggade — kan en del av herrarna det, eller måste ni taga order från edra partiledare? — att då det gäller de högre ämbetsmännens löner, ledamöter av kommittéer och dylikt, då det gäller regeringens arvoden, en motsvarande nedsättning av dessa kommer att ske.

Går jag nu att säga ett par ord om stadgan, herr talman, så är jag nu delvis men också endast delvis förekommen av herr Törnkvist i Karlskrona. Jag undrar dock, om det icke varit större utsikter att vinna något, för den händelse herr Törnkvist yrkat avslag på § 5 i stället för att yrka avslag på hela stadgan.

Som man ser har i propositionen föreslagits — det återfinnes på sidan 2 i utlåtandet i regeringens förslag till stadga — att det skulle ske avdrag enbart vid bortovaro på grund av sjukdom. Det har rests opposition mot detta, och

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

man har med all rätt ställt frågan: Om ledamöterna skola hava avdrag på grund av sjukdom, varför skola icke ledamöter, t. ex. vävlönade statstjänstemän, som exempelvis resa ner till Genève en lång tid av riksdagen, hava avdrag för den tid de äro där? Det har nämligen, som herrarna veta, tillämpats så förut, att personer varit borta i statens uppdrag med åtnjutande både av riksdagsarvodet och av rundligt tilltagna dagtraktamenten, eller vad eljest ersättningen kan hava varit. Det har då sagts, att skall det ske avdrag för bortovaro på grund av sjukdom, så bör väl i rimlighetens namn också ske avdrag vid bortovaro på grund av utav mig nyss nämnda eller andra skäl. Det är detta, som konstitutionsutskottet nu, såvitt jag förstår, givit uttryck åt i § 5. Nu är det emellertid så, att i statens samtliga lönereglementen betraktas bortovaro på grund av sjukdom såsom förtjänt av ett mindre avdrag än bortovaro av andra skäl. Härvidlag har man emellertid jämsällt bortovaro på grund av sjukdom med annan bortovaro. Då ställer man sig frågan: Varför skola riksdagsmännen ställas i en klass för sig? Om man som sagt vill få en ändring till stånd, skulle man yrka avslag på § 5, något, som ju tekniskt mycket väl låter sig göra, samt i övrigt godkänna stadgan. Den paragraf i densamma, som är mest utmanande — om man får använda ett så starkt ord — kanske då rensas bort.

Det är emellertid icke detta, som mest intresserar mig. Vad som mest intresserar mig, är att med det beslut, som kammaren här i dag kommer att fatta, skall den vara medveten om, att vi tagit det första steget på en väg, där det nästa heter nedskärning av regeringens och de högre ämbetsmannalönerna och nedskärning även av arvodena i de många kommittéerna och andra därmed jämförliga mer eller mindre tillfälliga uppdrag, som erhållas av staten. För vårt vidkommande hava vi fått många bevis sedan remissdebatten på vilken bred opinion det finnes ute i landet, som säger, att om man nu skär ner här, får man också skära ner på de håll, där man bättre kan bära det hela. Det skall därför bli mycket intressant att se på vad sätt den »folkvalda» andra kammaren i fortsättningen visar sitt folkliga sinnelag.

Herr Fast: Herr talman! Det brukar vara vanligt, när det gäller grundlagsbeslut i riksdagen, att den gång, när vi slutligen antaga ändringar i grundlagen, man väl ställer yrkanden men söker att begränsa debatten. Faktum är, att i sak debatten sker första gången riksdagen fattar beslut. Nu har man redan i denna debatt om stadgan — vilket jag finner naturligt — gått in på de efterföljande grundlagsändringarna. Jag tror, att det finnes anledning för andra kammaren att söka upprätthålla traditionen och begränsa debatten i detta avseende, så långt det är möjligt.

Vad beträffar det yrkande, som framställdes av herr Törnkvist i Karlskrona, så innebär det faktiskt, att ett avslag på föreliggande stadga gör det omöjligt att tillämpa ändringen i fråga om grundlagen. Jag skulle anse, att det vore rätt naturligt, att när man kommer fram till grundlagsparagraferna, man också ställer förslag och yrkar avslag, så att man icke får ett antagande av grundlagar, som till följd av att riksdagen icke vill taga konsekvenserna av dem hänga i luften och icke kunna tillämpas.

Jag vill, herr talman, gärna erkänna, att det finnes åtskilligt i dessa betänkanden både i fråga om grundlagsändringarna och stadgan, som ingalunda tilltalar mig eller som jag ansett mig kunna utan vidare godtaga. Men jag vill erinra kammaren därom, att i fråga om grundlagsförslaget har frågan varit prövad i vederbörlig ordning. I fråga om här föreliggande förslag erinrar jag om riksdagens fjolårsbeslut, som, när konstitutionsutskottet kom med sitt utlåtande, drog upp i än högre grad än vad som i denna stadga återfinnes

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

regler, som kunna förtjäna den beteckning, som herr Törnkvist i Karlskrona gav, nämligen där han ansåg, att de vore mer eller mindre trakasserier mot riksdagens ledamöter. Det hade varit lämpligt, att man den gången sagt nej till dessa fingervisningar från utskottets sida rörande de riktlinjer, varefter stadgandet skulle utarbetas av Kungl. Maj:t. När Kungl. Maj:t helt enkelt sökt fullfölja vad riksdagen själv utan större debatt begärt, förefaller det mig, som om det icke heller finnes anledning att nu göra större sak av det. I varje fall kan anmärkningen icke drabba Kungl. Maj:t, som utarbetat denna stadga.

Då det gäller en sådan sak som den av herr Törnkvist här påpekade, att man utsträckt den tid, under vilken arvodena skulle utbetalas, till 150 dagar, hyser jag den bestämda meningen, att riksdagsarbetet icke låter reglera sig av arvodet utan av sakliga skäl. Går man till statistiken, visar den, att riksdagen icke gärna kan avslutas före den 10 juni. Då torde det vara nonsens att tala om 150 eller 140 dagar. Riksdagsmännen kunna icke påverkas i detta avseende, men det är lämpligt, att det utgår arvode under hela den tid, då riksdagen faktiskt är samlad. Det är en lämplighetsåtgärd och ingenting annat. Då man påpekar, att detta skulle man kunna få till godo genom att riksdagen avslutades inom fyra månader, så är det orimligt med undantag för det fall, att riksdagen skulle upplösas. Jag vill fästa uppmärksamheten vid vad herr Törnkvist i detta sammanhang förbigått, nämligen att när budgeten skall tillämpas från den 1 juli, då torde någon möjlighet till riksdagsupplösning vid den tidpunkt, som herr Törnkvist talade om, knappast föreligga. Det skulle vara intressant att höra, hur herr Törnkvist löser den saken, och för mig skulle det vara särskilt intressant att få veta, hur han tänker komma till rätta med det problemet. Jag tror sålunda, att dessa fall äro uppkonstruerade fall. Den förändring, som skett genom att man satt en utsträckning av tiden till 150 dagar i stället för den föreskrift, som fanns i riksdagsskrivelsen, nämligen att man icke skulle utbetala sista arvodet, förrän statsregleringen var genomförd, anser jag för mitt vidkommande betyda ett mindre mästrande av riksdagens ledamöter.

Jag vill vidare säga det, herr talman, och därmed skall jag sluta, att denna stadga har icke tillkommit på en höft, utan därför att den varit en riksdagens egen angelägenhet, har den varit förberedd med all omsorg och under kännning med de olika stämningar, som kunna finnas i riksdagens båda kammare. Och då detta skett, tror jag, herr talman, att man uppnått, vad som i detta läge är möjligt att uppnå. Vad som kommer därefter, det få vi diskutera i annat sammanhang.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Höglund**: Herr talman! Jag skall för min del icke alls ingå på denna stadgas olika paragrafer, ehuru jag är övertygad om att det ligger åtskilligt berättigat i den kritik, som här från ett par håll riktats mot densamma.

Jag begärde ordet endast för att få till protokollet antecknat, att jag anser, att det beslut rörande sänkning av riksdagsmännens löner, som ligger till grund för denna stadga, är ett beslut, som tillkommit i valskräckens tecken och bottnar i en naken och fräck demagogi. När man känner till, under vilka svåra förhållanden ett mycket stort antal av riksdagens ledamöter existera, kan dess tillkomst icke karakteriseras på annat sätt. Under sådana förhållanden vill jag icke med min röst biträda detta uttryck för riksdagens feghet, utan jag kommer för min del att biträda det avslagsyrkande, som här framställts.

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den ärade representanten för utskottet riktade till mig en ganska klar reprimand för att jag över huvud tagit upp denna fråga till debatt. Som svar till den ärade utskottsrepresentanten tillåter jag mig hänvisa till att denna stadga är en sak och de föreliggande grundlagsändringarna en annan sak. Stadgan föreligger för riksdagens bedömande för första gången nu, och då skulle det vara ganska egendomligt, om riksdagens ledamöter skulle finna sig bundna av det resultat, vartill regeringen och utskottet kommit genom bearbetning av ganska allmänt och oklart uttalade önskemål, som under föregående riksdag gjorts på konstitutionsutskottets förslag.

Jag erkänner, herr talman, mycket gärna, att man skulle redan i fjol ha uppvisat orimligheten i mycket av det, som i detta s. k. uttalande pekats på. Men det skulle ju ha varit att vara onödigt förhandsvis, när man icke kunde bedöma, hur Kungl. Maj:t eller justitieministern skulle taga upp och utforma dessa önskemål. Utformningen av dessa önskemål föreligger nu, och för min del anser jag, att kritiken mot denna stadga, sådan den är formulerad, är synnerligen befogad.

Jag har ställt mitt avslagsyrkande i vetskap om att första kammaren tagit stadgan utan debatt. Det må vara ett uttryck för dess höga syn på tillvaron. Ett återremissyrkande, om ett sådant kunde antagas vinna andra kammarens bifall, skulle endast leda till att vi om några dagar anmodades att fatta beslut om saken. Jag vädjar sålunda till andra kammarens kurage att vänta ett år till, innan vi definitivt binda oss för dessa disciplinära uppsiktsbestämmelser över riksdagens ledamöter. Ifall vi ha tillräckligt kurage, kan det hända, att vi därtill kunna utföra en räddningsgärning för en hel del förstakammarledamöter, som icke vågat säga sin mening.

Jag spørjer: vad fog har konstitutionsutskottet för att med stöd av det uttalande, som i fjol gjordes, utöka den formella riksdagstiden till 150 dagar? Diskussionen har hittills i dessa spörsmål alltid legat så, att vi skulle binda arvodena till det kortast möjliga antal dagar, på vilka vi kunna tänka oss, att riksdagsarbetet skall kunna avslutas, för att ha en ordentlig press på riksdagens ledamöter, att de icke i onödan taga upp bänkarna här och sitta i Stockholm i stället för att fara hem och sköta sina andra sysslor. Nu går konstitutionsutskottet en alldeles motsatt väg genom att säga, att riksdagen *icke kan* avslutas på kortare tid än 150 dagar. Det behövs utan tvivel en undersökning på den punkten av helt annan dignitet än den, konstitutionsutskottet här presterat. Men vad säger för övrigt riksdagen i sitt uttalande i fjol? Jo, riksdagen säger följande — det står upptill på sid. 4 i utskottsutlåtandet: »Det torde i samband härmed även förtjäna tagas under övervägande, huruvida med sista utbetalning bör anstå tills riksdagens beslut rörande statsreglering blivit fattat.» Det är skillnad på att låta med sista utbetalningen anstå, tills riksstaten antagits, och att vattna ut nio avlöningsperioder till tio och därefter också dela upp arvodena. Det är en rent godtycklig förändring av denna formel, som här gjorts av både justitieministern och konstitutionsutskottet. Vad hindrar att säga, att den sista utbetalningen skall ske den 29 maj, såsom fallet varit hittills, då vi fått de sista 480 kronorna denna dato. Vad är det som hindrar, att man låter denna del av avlöningen, såsom riksdagens mening syntes vara i fjol, utkvitteras först, sedan riksdagens beslut rörande statsreglering fattats. Det finns icke, mina damer och herrar, någonting i riksdagens uttalande i fjol, som har medgivit en sådan godtycklig utsträckning av den formella riksdagstiden till 150 dagar, knuten till arvodet, som här har skett. Jag kan för min del icke inse, att vi för vår del kunna vara bundna att taga

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

stadgan uteslutande av det skälet, att riksdagen i fjol gjort detta oklara uttalande.

Det var vidare ett yttrande av den ärade utskottsrepresentanten, som jag tyckte var mycket intressant och anmärkningsvärt. Han yttrade, att arvodet bör utgå under hela den tid, riksdagen är samlad, d. v. s. han menade väl antagligen därmed, att han förutsatte, att riksdagen kan avslutas på 150 dagar och att den sålunda också skall avslutas efter att ha varit samlad 150 dagar. Alldenstund konstitutionsutskottet gått in för den visa regeln att uppdelat arvoden i tio perioder om 15 dagar, är det klart, att nu ha vi arvodesfrågan och frågan om riksdagstidens längd klar. Men vad blir följden av detta? När den frisinade regeringen i fjol föreslog en nedsättning av arvodet från 32 till 25 kronor och för det lägre arvodet från 24 till 17 kronor, reagerade riksdagen bestämt — och vi ha fått ett uttryck härför i dag från representanten på Stockholmbanken herr Höglund — mot detta sätt att gripa in i denna arvodesfråga. Men konstitutionsutskottet åstadkom härvidlag en kompromiss, där hälften togs och hälften lämnades. I stället för 3,500 kronor gentemot 4,500 kronor pekade utskottet på 4,000 kronor, och den känslan var allmän, att här hade man räddat ett dagtraktamente av motsvarande belopp. 28:50 skulle det bli. Men resultatet av utskottets visa råd blir, att det faktiska dagtraktamentet blir 26 kronor och 66 öre. Således på en bakväg reducerar man riksdagsarvodet till 26 kronor och 66 öre. Vi slippa ifrån dessa gamla älskvärda fridagar, då vi icke hade någon ersättning alls för arbetet här i riksdagen, men utskottet går utan vidare och fastställer på indirekt väg ett arvode på 26:66. Jag tycker, att det från alla synpunkter är orimligt att gå fram på detta sätt i fråga om riksdagsmännens arvoden och därtill liksom vilja tvinga oss att utan vidare säga ja till denna stadga. Jag kan icke för min del ett ögonblick — det säger jag ännu en gång — anse mig vara så bunden, att jag icke kan vänta ytterligare ett år för att få ett nytt förslag till stadga av förnuftig innebörd, där man icke allenast ger en annan formulering åt § 1 utan tager bort det hårda träskotrampet i hjärtan och ansvar, som förekommer i övriga paragrafer.

Vad kan det bli för resultat av att vänta till ett kommande år? Nu ha vi redan, såvitt min uträkning är tillförlitlig, fått tre avlöningar i år. I stället för 400 kronor per avlöning ha vi fått 480 kronor, d. v. s. vi ha fått 240 kronor »för mycket». Besparingen skulle utgöra 500 kronor per man. Under sådana omständigheter kan det icke besparas mer än 260 kronor per man under innevarande riksdag. De 240 kronorna ha vi redan fått, och dem ha vi samvetsgrant förbrukat. Jag tror icke ens, konstitutionsutskottet kan taga ut dem. Vi ha fått i runt tal hälften av vad som skulle sparas. Det kan vara konstitutionsutskottets egen skuld, som icke skyndat sig med att lägga fram denna stadga tidigare, så att vi fått fastställda de 400 kronorna, men den risken har konstitutionsutskottet tagit, och vi taga risken för den andra hälften. Ingen-ting hindrar, att man redan i början av nästkommande riksdag framlägger förslag till en förnuftig stadga, så att vi kunna låta grundlagsbestämmelserna träda i kraft ganska fort, låt oss säga inom 14 dagar. Jag finner icke alls, att från den synpunkten några speciella farhågor kunna anmäla sig, i varje fall icke sådana farhågor, att de övervinna betänkligheterna mot att taga den stadga, som nu är föreslagen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Carlström: Herr talman! Herr Fast har klagat över att denna fråga tagits upp till debatt även i år. Det skulle icke ha fallit mig in att begära ordet, om debatten ej förts in på arvodesfrågan, men när icke blott herr Kilbom, som jag dock icke tänkte svara, enär jag trodde, att han stod i särklass,

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

när det gällde att värdera sitt arbete, utan även herr Höglund uppträder och talar om demagogi, kan jag icke komma ifrån att göra en liten erinran om på vilken sida demagogien i detta fall framträder mest.

Vad kallar herr Höglund det för, att man talar om för folket här i landet, att vi icke skola gå med på att pruta på våra löner? Det är galenskap, anser han. Hur det än går till slut, skola vi så länge som möjligt söka hålla löneställningen uppe på alla områden, utom naturligtvis när det gäller de högre tjänstemännen. Dem vill herr Höglund troligen också åt. Men detta är en mycket klar demagogi, ty den tid ligger icke långt borta, när både herr Höglund, jag och andra få finna oss i att våra löner gå ned. Jag tycker det var ett ganska lämpligt exempel, som vi gingo in för i fjol och som vi nu komma att konfirmera. Jag tror, att svenska folket begriper detta bättre än herr Höglunds predikan, att vi icke skola giva efter, ty det behövs icke.

Jag har velat säga detta, därför att jag tycker icke, att man behöver sitta på skambänken här i kammaren, därför att vissa herrar här påstå, att man handlat utifrån sådana utgångspunkter, efter vilka man *icke* handlat, åtminstone icke jag.

Beträffande de högre tjänstemännen håller jag med herr Kilbom om att de kanske ha för höga löner. Men när jag för några år sedan i denna kammare icke ville vara med om att ge en högre statsfunktionär 5,000 kronor mer om året, fick jag åtminstone herr Höglunds parti emot mig samt och synnerligen. Man frågade mig här i flera omgångar, om jag icke begrep, att en duktig karl måste man betala, annars får man inga duktiga karlar, ty i fria marknaden betalar man duktiga karlar på det sättet. För resten tror jag, att den där nedsättningen är endast av psykologisk karaktär, ty om vi skära ned på topparna, gör det så litet till i statskassan, herr Kilbom, och alltså få de arbetslösa icke så synnerligen mycket, om vi sätta ned lönen för de duktiga karlarna med ett eller annat tusen kronor. Men om det kommer fram förslag om utredning till sådan topphuggning, skall jag naturligtvis icke i det fallet avstå från att rösta med herr Kilbom. Jag menar emellertid, att då man nu här kommer efteråt och påstår, att det var ett olyckligt beslut, som vi i fjol gick in för, och att det icke skall vara möjligt för en riksdagsman att uppehålla sig här, om han under tiden i hemorten icke har så stor inkomst, så måste jag säga, att det går nog. Det finns arbetare här i landet, som få leva på mindre inkomst än vad riksdagsmännen kunna spara och hava med sig till hemorten och använda under de månader, som de äro hemma, var säker därom. Det finns betydligt med arbetare, som få leva på mindre inkomst. Jag tror således, att det talet är överdrivet, och man skall icke försöka här att driva den satsen, att vi i fjol gingo in för ett olyckligt beslut.

I sakfrågan har jag nog samma uppfattning som talaren på Blekingebänken, att jag icke kan riktigt förstå, varför man nu skall mäta ut den där tiden och arbetet på det sättet, så att man skall vara tvungen att uppehålla sig här meningslöst en hel del dagar eller ett par veckor på vårsidan. Men nu lärer väl ingenting vara att göra åt den saken, och därför skall jag icke närmare gå in på detta.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fast: Herr talman! Jag skall icke lägga mig i den animerade debatten rörande riksdagsarvodets storlek. Den saken är avgjord, och hur vi än resonera om den, kommer beslutet i dag att konfirmeras, jag tror det är ofrånkomligt. Vad som sedan må följa efter i det förändrade läget, få vi väl bedöma vid den tidpunkten. Jag tror också, att vi göra klokt i att icke draga in i detta sammanhang något annat än vad vi här ha att behandla.

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

Om jag skulle säga något, skulle det vara till herr Kilbom, då han talade om nödvändigheten att nedsåra kommittéarvodena. Jag kan säga det därför att jag är fri från kommittéuppdrag nu, men låt mig säga, att om en man från landsorten skall ligga i Stockholm för 18 kronor om dagen, så kräver det vissa matematiska uträkningar hur detta arvode skall kunna räcka till; arvodet skall även innefatta ersättning för förlorad inkomst i hemorten.

Jag begärde ordet för att få säga till herr Törnkvist i Karlskrona, att han förbiser en sak, och det är att här har bestämts ett årsarvode per riksdag för riksdagens ledamöter, och det är det som grundlagen utan vidare har sagt ifrån om. Sedan är det sättet att fördela detta för riksdagen utgående arvode, som utskottet i denna stadga har reglerat; och ser man saken på det sättet, blir det något annorlunda än herr Törnkvist menar. Han började sitt första anförande med att här påvisa, hurusom hela denna stadga var någon sorts disciplinär stadga över den svenska riksdagens ledamöter. Men herr Törnkvist tillät sig i alla fall under sitt sista anförande att tala om att den nödvändiga press på riksdagens ledamöter, som ligger i att de icke få arvode längre än till en viss tid, var synnerligen önskvärd. Jag vädjar till kammarens ledamöter, om icke i detta ligger en väsentligen mycket värre insinuation mot bristande plikttrohet än vad som följer av denna stadga. Jag för mitt vidkommande måste reagera på det bestämdaste mot hela denna tankegång om att riksdagens ledamöter skulle låta bestämma sig av annat än rent sakliga hänsyn, nämligen möjligheten att avsluta riksdagen. Och när man sedan har sett, hurusom riksdag efter riksdag tiden i alla fall går fram till omkring den 10 juni, då har man tagit detta såsom en lämplig utgångsform, icke för att man skall använda den tiden nödvändigtvis, ty om man kan avsluta riksdagen tidigare, får man hela arvodet utbetalt, det är ett faktum som man står inför, att med den utvidgade statsverksamhet, som ökats år efter år, är det väl ingen som tror, att det är möjligt att begränsa tiden mera än tidigare.

Så säger herr Törnkvist, att det är stor skillnad emellan det som stod i riksdagsskrivelsen, att man skulle vänta med sista utbetalningen, tills statsregleringen ägt rum — det var ingen insinuation — och bestämmelsen att fördela arvodet på 150 dagar, vilket var en oerhörd historia. Jag måste säga, att jag har under den förberedande behandlingen på det bestämdaste reagerat emot den bristande tilltro till riksdagsmännens ansvarskänsla, som låg i att man skulle utfärda en föreskrift om att sista utbetalningen icke skulle ske, förrän statsregleringen blivit genomförd. Däri låg det verkligen en aning till att det skulle bli någon sorts disciplinstadga. Det har Kungl. Maj:t, justitieministern, ansett sig kunna gå förbi genom det sätt, varpå man löst denna fråga.

Herr Törnkvist i Karlskrona blev emellertid mig svaret skyldig på en av de väsentligaste frågorna, som han här drog upp i sitt första anförande, och det var att för mig och för kammaren klara ut, huru man vid riksdagsupplösning skall klara upp budgeten.

Jag tror man gör klokt i att se detta såsom ett faktum, såsom förhållanden, vari vi i dag befinna oss, och att se bort från de skilda meningar som funnits och alltså finnas, samt gå till ett beslut utan att visa allt för sura miner. Jag hemställer fortfarande om bifall.

Herr Lindmark: Herr talman! Herr Fast har ju redan påpekat en viktig punkt i detta resonemang, vilket just gav mig anledning att begära ordet. Herr Törnkvist har vid upprepade tillfällen påstått, att riksdagen skulle förlängas, om man gick in för de bestämmelser, som finnas intagna i stadgan. Herr Törnkvist har fullständigt förbisett andra punkten i första paragrafen,

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

som lyder: »Åtskiljes riksdag å sådan tid, att arvodet till riksdagsman enligt här ovan angivna grunder icke i sin helhet utbetalats, skall återstående delen av arvodet på en gång utbetalas vid riksdagens slut.» Det betyder, att om riksdagen skulle avslutas, t. ex. den 15 maj, så utbetalas vid sista 15-dagars periodsutbetalningen hela återstoden av beloppet, och någon lockelse för riksdagsmännen att för arvodets skulle fortsätta med riksdagsarbetet föreligger följaktligen icke.

Så är det en annan sak också, som här bör bemötas. Herr Törnkvist rekommenderade kammaren att i dag avslå stadgan och att taga upp den till förnyad behandling nästkommande riksdag. Men då kommer grundlagsstadgandet i paragraf 23 riksdagsordningen att hänga i luften, försåvitt att kammaren nu kommer att antaga paragraf 23, vars första moment lyder sålunda: »Ledamot av riksdagen äger av statsmedel åtnjuta arvode och reseersättning under de villkor och i enlighet med de särskilda föreskrifter, som meddelas i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannaupdragets fullgörande.» Avslås stadgan i dag och paragraf 23 antages, skulle vi sålunda till kommande riksdag leva utan denna stadga, och då fullföljes icke grundlagens bestämmelser i paragraf 23, den hänger faktiskt i luften, det finnes ingen regel att följa ifråga om villkoren och förutsättningarna för riksdagsarvodets utbetalande. Herr Törnkvist gjorde sig skyldig här till ett yrkande, som icke kan rekommenderas för kammaren att bifalla.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan om antagande av stadgan.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag skall icke säga många ord. Utskottets representant har tydligen i ett par fall alldeles missförstått vad jag menat. Jag sade, att utskottet tagit bort den frihet vi haft att gå arvodeslösa från den 29 maj till riksdagens slut. Det sade jag i ett sammanhang, som just nu, när jag vill klarlägga, när och hur det är sagt, icke tarvar någon vidare kommentar. I övrigt i fråga om möjlighet till statsreglering vid upplösning av riksdag, då den varit samlad i fyra månader, må det bli en sak, som jag föreställer mig vederbörande organ har möjlighet att reda ut, och man bör icke ställa på en enskild riksdagsman, långt innan den frågan kan bli aktuell, den fordran, att han skall anvisa, huru en sådan situation skall kunna redas ut, huru en statsreglering skall kunna slutföras.

Jag vill slutligen säga, herr talman, ännu en gång, med anledning av en viskning, som gavs mig av en ärad ledamot i kammaren: »hade det varit hemlig omröstning, hade du fått majoritet och mycket stor majoritet», att jag ännu en gång vädjar till kammarens ledamöter att icke bry sig om den hemliga omröstningen utan ta sig litet kurage och utan hänsyn besluta vad som i detta fall måste rimligtvis anses vara förnuftigt, nämligen att låta detta ärendet vila och avslå stadgan.

Herr Lövgren: Herr talman! Herr Törnkvist har talat väl, när det gäller stadgan, och har mitt fulla instämmande, men herr Z. Höglund har talat ännu bättre i vad det gäller själva grundlagsändringen. Jag vill ändock säga, att jag förstår konstitutionsutskottets socialdemokrater i fjol, ty i den fullkomliga fattigauktion, som anordnades mellan frisinnade och bondeförbundare, måste de göra så för att rädda åtminstone något. Annars hade vi väl kommit tillbaka till rena arvodeslösheten. Och mot bakgrunden av detta faktum tycker jag, att sedan vi nu hava fastställt utrikesdepartementets stat och godkänt de i många fall synnerligen rundligt tilltagna arvoden där utan inskränk-

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

ning, så kunna vi radera ut den frisinnade klåfingrigheten från i fjol och avslå både betänkandet nr 3 och nr 4 från konstitutionsutskottet och återställa den förnuftiga ordning, som gällde, innan detta förslag kom fram.

Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Nu har herr Lövgren ju satt fingret på den ömma punkten och talet om vad det verkligen gäller. Det gäller tydligen här att få avslag på grundlagsändringen om sänkning av riksdagsarvodet. Herr Törnkvist har antagligen menat detsamma, fast han velat komma till det på en annan väg, genom att avslå stadgan. Ty, som här redan påpekats, faller man stadgan, har man också därigenom omöjliggjort ändringen i grundlagen, den praktiska tillämpningen av den ändringen, d. v. s. man låter då riksdagsarvodet bli oförändrat.

Jag tillåter mig att till kammaren rikta den frågan: är det värdigt handlat, när den svenska riksdagen, som i fjol omedelbart inför ett val beslöts nedsättning av arvoden utan debatt och i stort sett i enighetens tecken, nu året därpå river upp en debatt av detta slag här inför läktarna och inför offentligheten och för övrigt diskuterar en hel massa detaljer, som sannerligen hava bra litet med saken att göra, och sedan försöker fälla det i fjol godkända ändringsförslaget? Är detta värdigt den svenska riksdagen? Huru skulle detta komma att mottagas ute bland folket? Jag hoppas, att andra kammaren vill fortast möjligt göra slut på denna debatt och bifalla det förslag, som här föreligger från konstitutionsutskottet. Kammaren handlar då i konsekvens med det praktiskt taget enhälliga beslutet i fjol och detta är det enda, som är värdigt den svenska riksdagen.

I detta anförande instämde herrar förste vice talmannen *Bengtsson*, andre vice talmannen *Magnusson*, *Lindskog*, *Holmgren*, *Nilsson* i Karlstad, *Andersson* i Lindome, *Lindman*, *Holmdahl*, *Gustafson* i Kasenberg, *Persson* i Trången, *Lundén* och *Aronson*.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag kan förstå de av kammarens ledamöter, som yrkat avslag på utskottets förslag beträffande denna stadga och samtidigt tillkännagivit, att de komma att yrka avslag på den grundlagsändring, som är själva grunden för stadgan. Jag skulle till nöds också kunna förstå den ärade statsutskottsledamot, som här har uppträtt i denna fråga, därför att det finns vissa statsutskottsledamöter, som anse att, då det gäller ekonomiska ting, intet annat utskott än statsutskottet kan bedöma dessa frågor.

För att nu emellertid ingå på själva sakfrågan har jag vid en tidigare behandling i utskottet av detta ärende, då jag hade tillfälle att deltaga däri, varit med om att tillstyrka denna stadga; och rörande den sak, som herr Törnkvist i Karlskrona här påtalat, nämligen fördelningen av det arvode, som nu skall utgå för varje riksdag, har jag uteslutande sett detta såsom en lämplighetsfråga och ingenting annat. Herr Törnkvist och med honom en hel del andra tyckas ännu leva kvar i den uppfattningen, att det även i fortsättningen skall utgå dagarvoden till kammarens ledamöter. Så är ju ingalunda fallet. det har redan för övrigt påpekats av herr Fast, utan det skall utgå ett bestämt belopp för hela riksdagen, och sedan är det bara en lämplighetsfråga, huru detta belopp fördelas på utbetalningsterminer. Då jag har den erfarenheten — och jag tror, att det kommer att bli så även i fortsättningen med det nu i någon mån reducerade arvode — att riksdagens ledamöter nog, om de leva sparsamt, skola kunna hjälpa sig fram med detta arvode under den tid riks-

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 15.

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

dagen pågår, men att svårigheter för många riksdagsmän inträda, då de komma åter till sina hemorter efter riksdagen, och då kanske gå utan sysselsättning och utan inkomst, har jag, när jag tänkt på detta, resonerat som så, att det kunde vara bra att hava litet kvar av arvodet från riksdagens sista dagar, så att man icke står utan, då man återkommer till hemorten från riksdagen. Det är detta som varit avgörande för mig, då jag varit med om att tillstyrka detta förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kilbom: Då herr Fast, såvitt jag förstod, gjorde sig skyldig till en felaktig uppgift i sitt anförande, ber jag få säga ett ord. Han sade, att riksdagen icke kunde behandla denna grundlagsändring nu — det var i varje fall innebörden i hans uttalande. Men då det är föreskrivet, att riksdagen två gånger å rad skall godkänna grundlagsändring, så är riksdagen oförhindrad — utan att dess värdighet, herr Anderson i Norrköping, på något sätt skäres i kanten — att i dag behandla frågan. Riksdagen håller sig därvid i kontakt med grundlagen. För övrigt undrar jag, om icke de, som äro så ömma om riksdagens värdighet, tillhöra det läger, som för några år sedan ville ha en ordning i arvodesfrågan, som skulle göra riksdagsmannaskapet till ett privilegium för vissa klasser i samhället.

Herr Carlström talade om, att många arbetare i landet finge leva på mycket mindre än riksdagsmännen ha. Ja, det är tyvärr riktigt. Men jag undrar, om icke samtliga kammarledamöter hava en mycket bestämd uppfattning om herr Carlströms förhållande till arbetarlönerna. Är det någon, som mera konsekvent än herr Carlström alltid har kämpat för lägre arbetarlöner? Nej, det är det icke. Och å andra sidan: är det någon, som är mera fåmäld, då det gäller beskärande av de högre lönerna, än herr Carlström? Nej, det är det icke heller. Han säger oss nu, att det ger ingenting i statskassan, för den händelse man sänker de högre tjänstemännens löner. Sää? Herr Carlström har ju setat i någon sorts lönekommitté; kanske sitter han där alltså. Huru har han där använt tiden? Om jag icke i hastigheten minns fel, är det bortåt 200 miljoner kronor per år, som utgå i löner, dyrtidstillägg och dylikt till statstjänstemän. Om man sänker lönerna för dem, som hava en inkomst av *över 8,000 kronor*, är jag övertygad om, att åtskilliga miljoner varje år skulle sparas i statskassan.

Både de, som här tala om att detta förslag måste genomföras på grund av statens dåliga finanser, och de, som tala om riksdagens värdighet, borde kanske komma ihåg, att riksdagens värdighet höjes icke genom att man silar mygg och sväljer kameler.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr Anderson i Norrköping passade på tillfället — jag använder det uttrycket fullt medvetet — att här uppträda som något slags mentor inför allmänheten gent emot dem, som här våga hävda det fria ordet och rätten att granska ärendena i den mån de föreligga på riksdagens bord. Det mentorskapet är ganska malplacerat, och det stärktes icke av det allmänna behov att hjälpa honom vid denna faute, som tog sig uttryck i de instämmanden, han fick mottaga. Det är självfallet, att en riksdagsman alltid förbehåller sig rätt — åtminstone har jag vågat göra det — att hava sin egen mening, även om den icke skulle passa andra.

Jag har för min del, herr talman, icke talat om riksdagsmannaarvode i den form, som herr Anderson i Norrköping ville göra gällande. Frågan om riksdagsmannaarvode föreligger i nästa betänkande. Jag har allenast talat om det föreliggande förslaget till stadga. Men det är klart, att jag har haft öp-

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

pen blick för att om stadgan faller, måste vi vänta med tillämpningen av denna grundlagsändring. Jag är icke någon grundlagstolkare, men såvitt jag förstår, torde det väl vara så, att även om stadgeförslaget genom andra kammarens beslut skulle falla, behöver man därför icke anse förslaget till grundlagsändring hava fallit. I 64 § riksdagsordningen heter det nämligen: »Förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av grundlag, varom fråga endast vid lagtima riksdag må väckas, kan å samma riksdag förkastas, men ej slutligen antagas eller bifallas i vidsträcktare mån, än såsom ett förslag, vilket till den lagtima riksdag, som, efter förrättade nya val i hela riket till andra kammaren, först sammanträder, skall vila, för att då ånyo prövas. Var der förslaget därvid av bägge kamrarna antaget, bliver det riksdagens beslut: ägande kamrarna ej rätt att uti vilande förslag ändring göra. Ej må beslut över vilande förslag till annan riksdag, än nu är nämnt, uppskjutas, utan att Konungen och bägge kamrarna därom äro ense.»

Sålunda: äro Konungen och bägge kamrarna ense om, att vi skola uppskjuta det slutliga avgörandet i denna fråga till 1934 års riksdag, så borde detta, såvitt jag förstår, låta sig göra. Ja, jag är, som sagt, icke någon grundlagstolkare, men jag föreställer mig, att om första kammaren antagit stadgan och andra kammaren säger nej, så förfaller den. Men huruvida man därav kan draga den slutsatsen, att också rätten för Konungen och kamrarna att enas om att skjuta på frågan till nästa år förfaller, kan jag icke just nu uttala mig om. Jag skulle tro, att denna rätt föreligger. Jag reserverar mig emellertid alldeles bestämt beträffande en annan tolkning. Jag har emellertid icke byggt på den, utan jag har byggt på nödvändigheten att utan vidare låta stadgan, jämte nu föreliggande utformning, förfalla, enär jag anser den vara av den beskaffenhet, att den i mångt och mycket är en förnärmelse emot riksdagens ledamöter. Jag kan icke anse, att den över huvud bör godkännas. Jag har tänkt på saken, innan jag begärde ordet första gången i dag. Jag tar alla risker, som kunna vara förknippade med att jag icke utan vidare har sagt ja och amen till den bårsärkagång i riksdagsmännens rättigheter, som här enligt min mening skett.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Hamrin: Herr talman! Det må tillåtas den, som förra året tog initiativ till den arvodessänkning, som riksdagen nu har att slutligt fastställa, att yttra några ord i frågan.

Jag anser det emellertid därvid alldeles obehövt att mana kammaren att godkänna den i föl beslutade grundlagsändringen. Därmed kommer ju också riksdagen att tillbakavisa den insinuation, som här från visst håll framförts, att beslutet förra året skulle hava skett i valskräckens tecken. I själva verket, mina damer och herrar, förhåller det sig så, att den princip, som den förra regeringen följde, när den framlade propositionen om sänkning av riksdagsmannaarvudet, knäsatte av riksdagen själv, när den med åberopande av prismet upprepade gånger höjt riksdagsmannaarvudet. År 1918 och 1920 (eller 1921) åberopades vid båda tillfällena, att det på grund av den höjda prismet och ökade levnadskostnader syntes regeringen rimligt att framlägga förslag om höjning av ifrågavarande arvoden. Det var precis samma princip, som hävdades, då Kungl. Maj:t förra året framlade förslag till ändring av arvodena i sänkande riktning. Det innebar sålunda icke något frångående av en förut fastställd princip, vare sig på detta eller andra områden, när regeringen förra året framlade detta förslag.

Härtill vill jag endast lägga några ord gent emot herr Kilbom. Jag vill icke alls göra gällande, att det icke kan vara rimligt, kanske det med min pes-

Ang. stadga om riksdagsmannaarvode. (Forts.)

simistiska syn på saken t. o. m. kan bli nödvändigt, att för vinnande av besparingar gå fram även efter de linjer, som herr Kilbom pekade på. Men det är ju bra ensidigt, när man här i kammaren står upp och säger: låt oss rucka på de högre avlöningarna. Ty herr Kilbom känner som gammal riksdagsman till, att vi hava en annan väg, som vi tidigare beträtt och alltjämt beträda, för att minska, om jag får använda det uttrycket, de högre avlöningarna och inkomsterna, nämligen den direkta beskattningens väg. Och om man håller sig till just den siffra, som herr Kilbom här nämnde, så förhåller det sig så, att de högre inkomsttagarna — om man till de högre räknar dem, som hava en bruttoinkomst av över 8,000 kronor — få bära ungefär 57 % av statsskatten, ehuru de tillsammans endast utgöra ett antal av omkring 40,000. De bära alltså mera av den direkta statsskatten än de övriga 2,300,000 skattskyldiga i landet.

Även denna sak bör tagas i betraktande, då man lägger upp frågan på sätt, som här gjorts. Härtill kommer dessutom den extra kristidsskatt, som riksdagen på den förra regeringens förslag förra året antog. Man bör vara rättvis även mot innehavare av högre avlönade tjänster inom statsförvaltningen, då man diskuterar denna sak.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Törnkvist i Karlskrona, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

*Ang. vilande
förslag till
grundlags-
ändringar.*

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets memorial, nr 4, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

I berörda memorial hade konstitutionsutskottet till grundlagsenlig behandling för riksdagen anmält nedan omförmälda under sistförflutna fyraårsperiod jämlikt § 64 riksdagsordningen såsom vilande antagna förslag till ändringar i rikets grundlagar.

Utskottet hade funnit lämpligt uppdelat de vilande grundlagsförslagen i två huvudgrupper, *A* och *B*, gruppen *A* omfattande de förslag, vilka ansåges kunna antagas och träda i kraft omedelbart, samt gruppen *B* omfattande övriga förslag, vilka, därest de godkändes, dock ej ansåges kunna tillämpas under nu pågående riksdag, och vari besluten förty icke ansåges böra expedieras förr än vid tidpunkt närmare riksdagens slut.

*Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)**Avdelning A.*

Det under *punkten 1)* omförmälda, från 1932 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av §§ 12, 23, 38 mom. 1) och 50 riksdagsordningen blev av kammaren antaget.

Vid härpå skedd föredragning av det under *punkten 2)* upptagna, från 1930 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen, begärdes ordet av

Herr **Lindman**, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få göra litet uttalande vid denna punkt. Det finns icke någon motivering i föreliggande utskottsbetänkande; för att finna denna får man gå tillbaka till det år, när denna fråga förra gången avgjordes i riksdagen. Det var år 1930. Jag vill här egentligen blott förklara, att den uppfattning, som jag då intog, den vidhåller jag alltså.

Vad det här gäller är frågan om inträffande ledigheter i utrikesnämnden. Som kammarens ledamöter behagade finna eller känna till av utskottsbetänkandet, är det så, att för närvarande inträder suppleant för ledamot i utrikesnämnden endast då ledamot av nämnden avgått, medan det nu föreliggande förslaget innebär, att suppleant skall inträda även vid tillfälligt förfall för ledamot av nämnden. Såsom ledamot av utrikesnämnden och tidigare av hemliga utskottet under många år har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att detta icke är någon lycklig ändring, och att den ingalunda är av behovet påkallad.

Det har, då frågan behandlats här, talats om, att det ofta inträffade vakan- ser vid utrikesnämndens sammanträden. Jag har icke den uppfattningen, att så varit förhållandet. Visst har det kunnat inträffa, att en eller annan ledamot någon gång kunnat vara frånvarande. Men mycket ofta har detta då berott på att kallelsetiden varit för kort, och det är en sak, som man icke kan förebrå Kungl. Maj:t för. Jag har själv varit med om att kalla in nämnden med kort tidsfrist, därför att en fråga kommit hastigt på. Detta är en olägenhet; det kan icke bestridas. Men denna olägenhet förefinnes ju, även om suppleant inkallas. Ty först skall den ordinarie ledamoten kallas, och därefter han är förhindrad infinna sig, skall han naturligtvis meddela detta, och så skall suppleant underrättas. Då hinner denne suppleant med den korta kallelsetiden många gånger icke komma. Dessutom bör han, om han kommer, sättas in i de ärenden, som det kan vara fråga om, vilket i regel icke medhinner vid dylika tillfällen.

Meningen med denna institution är ju, att regeringen skall få erfarenhet om huru stämningen är inom ledande kretsar i riksdagen, och det får regeringen lika bra utan att suppleant inkallas. Man har också motiverat denna åtgärd med att flera riksdagsmän därigenom skulle kunna konfronteras med utrikesfrågor. Men det ligger mycket litet i det talet. Ty dessa tillfälliga suppleanter, som ytterst sällan skulle komma att inkallas, komme säkerligen icke att få den ingående kännedom om de föreliggande frågorna, som skulle erfordras för att det verkligen skulle kunna bli tal om en konfrontation från deras sida med dessa utrikespolitiska frågor.

Jag vill, herr talman, ytterligare framhålla, att det ju ofta är så, att de frågor, som förekomma i utrikesnämnden, hava direkt samband med frågor, som varit behandlade vid tidigare tillfällen, eller äro likartade med dem. Detta gör naturligtvis betydelsen av ett tillfälligt inkallande av suppleant ganska tvivelaktig.

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Betydelsen av utrikesnämndens existens är, såsom jag nyss nämnde, den, att regeringen skall ha tillfälle att höra personer, som riksdagen själv har utsett att vara dess representanter vid ifrågavarande ärendens handläggning. Och förvisso är det så, att varje ledamot av utrikesnämnden bemödar sig om att kunna vara närvarande vid nämndens sammanträden. Det är endast på grund av alldeles särskilda hinder, som någon uteblir. Men de upplysningar, som regeringen får genom de uttalanden, som göras av vid sammanträdet närvarande ledamöter, äro praktiskt taget lika fullständiga, vare sig en eller två ledamöter äro frånvarande eller om tillfälliga suppleanter skulle inkallas i deras ställe.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande förslaget till ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen.

Häruti instämde herr *Lithander*.

Vidare yttrade:

Herr Fast: Herr talman! Jag blev ganska överraskad av att vi tydligen även i fortsättningen av denna debatt skola ha sakdiskussion. Det har väl ändå icke inträffat något förändrat läge, sedan riksdagen senast pröfvade den nu föreslagna ändringen. Jag tror därför, att det egentligen icke finns någon anledning att gå in på något svaromål här.

Jag måste dock konstatera, att herr Lindman, då han skulle måla olägenheterna av förslagets antagande, icke kunde göra detta på sådant sätt, att det kunde inverka åtminstone på min uppfattning i frågan. Han sökte göra gällande, att den föreslagna ändringen icke skulle kunna medföra något egentligt gagn. Och det kan ju i och för sig vara riktigt, att en grundlagsändring icke bör företagas i annat fall, än att den är nödig och nyttig. Men jag tror, att herr Lindman bevisar litet för mycket, då han söker framhålla, att frånvaron av en ledamot av utrikesnämnden vid ett dess sammanträde icke skulle komma att inverka på bilden av det ärende, som behandlades, och de olika synpunkter, som utrikesnämndens ledamöter företräda med hänsyn till olika folklagars skiftande meningar. Det finns ju dock partier, som icke hava mer än en ledamot i utrikesnämnden. Huru då bilden ur denna intressegrupps synpunkt skall kunna bliva allsidig, förstår jag icke. Den enda risk, som jag egentligen på allvar hört omtalas i samband med det föreliggande förslaget vid dess behandling inom utskottet, var den, att man därmed alltför mycket vidgade kretsen av de män, som skulle få det höga förtroendet att erhålla meddelanden i utrikespolitiska ting, vilka böra hemlighållas. Jag skall emellertid icke här gå in på den sidan av saken, ty man kan väl räkna med, att i den mån suppleanter inkallas, bliva de bundna av samma högtidliga förbindelse, som de ordinarie ledamöterna få avgiva.

Herr talman! Då icke något förändrat läge inträffat, sedan riksdagen senast fattade beslut i denna fråga, hoppas jag, att kammaren även nu bifaller den här föreslagna grundlagsändringen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag kan icke neka till, att jag känner en viss förvåning över det sätt, på vilket den ärade ledamoten av konstitutionsutskottet här uttalat sig. Han sade, att ingen förändring inträffat. Och då vi behandlade det tidigare ärendet om stadgan, förklarade han, att allt vad som kan sägas i en vilande grundlagsändringsfråga har man haft tillfälle säga, då man behandlade frågan första gången.

Det torde väl ändå vara alldeles klart, speciellt för konstitutionsutskottets

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

ärade ledamöter, att när det finnes en bestämmelse, som säger, att grundlagsändringar skola vara vilande till dess, att det skett ett nyval till andra kammaren, så är det därför, att man skall få tillfälle att besinna sig på huruvida man vill ha en grundlagsändring genomförd eller icke. Här har nu varit ett nyval. En stor del av kammarens ledamöter har blivit ersatt med nya män. Skulle det då vara något oberättigat i att man återigen uttalar sig i grundlagsfrågor och framhåller för dessa nya ledamöter de synpunkter, man har på saken? De hade ju icke tillfälle höra den debatt, som herr Fast och jag hade tillfälle att vara med om förra gången, utan för dem är frågan ny, om de icke studerat riksdagsprotokollet och eventuellt utskottsbetänkandet just på denna punkt. För min del kan jag icke alls godkänna denna ståndpunkt, och jag menar, herr talman, att om en grundlagsändring skall genomföras, skall den vara verkligen påvisbart nyttig och nödvändig. Denna ändring är icke så beskaffad enligt min mening.

Så talade den siste talaren och ledamoten av konstitutionsutskottet om att det kan inträffa, att det finns ett parti i riksdagen, som är så litet företrätt, att det icke har mer än en ledamot i utrikesnämnden, och, om denne är borta, är partiet icke företrätt i utrikesnämnden. Jag erinrar om att när frågan behandlades förra gången, så uppträdde bondeförbundets ordförande och förklarade, att ehuru hans parti hörde till de mindre partierna, så hyste det icke någon åstundan, att den föreslagna ändringen skulle komma till stånd. Det argumentet gäller alltså icke heller.

Huvudsaken är, som jag ser det, att få ett omdöme av riksdagens förtroendemän, och det får regeringen lika bra i alla fall. Den olägenhet, som skulle kunna vara förknippad med att ett parti eventuellt skulle ha någon av sina ledamöter frånvarande, är liten, menar jag, i jämförelse med den att man för ett speciellt tillfälle tager in suppleanter, som sedermera få vara borta under en lång tid och icke kunna följa med de ärenden, som behandlas.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då ärendet första gången förevar i riksdagen, uttalade jag min mening i detsamma, och jag kan tillkännagiva, att jag icke alls ändrat mening sedan dess i den föreliggande frågan. Jag ansåg, att hela förslaget om suppleanter var, vad beträffar utrikesnämnden, endast ett utslag för en viss teoretisk åskådning. Man skall överhuvud taget ha suppleanter, och de skola inkallas, även om ingenting i det särskilda fallet vinnes genom denna inkallelse. Det är just så, som amiral Lindman uttalar sig. Jag tycker verkligen, att under den tid, jag tillhört utrikesnämnden — det är nu på nionde året — så har den varit ovanligt väl representerad vid vartenda sammanträde. Det har varit så sällsynt man sett några luckor, åtminstone icke några betydliga, i densamma, och för egen del har jag på dessa något över åtta år icke mankerat ett enda sammanträde.

Jag tror också, att man i viss mån överdrivit utrikesnämndens betydelse. Jag tror icke den är så ytterst stor, så att herrarna behöva vara så angelägna om att hava de där suppleanterna därinne under alla omständigheter. Bondeförbundet har en representant där. Det har en gång, då utrikesnämnden sammankallats mellan riksdagarna, ifrågakommit, att jag icke fått kallelsen förrän ett par dagar, jag tror en gång till och med bara ett och ett halvt dygn före sammanträdet. Då bad jag den dåvarande utrikesministern, att man från utrikesministeriet skulle telefonera ned till mig, så jag kunde få kallelserna litet fortare, men naturligtvis är man icke alltid hemma mellan riksdagarna, och det tar ju en viss tid för dem där hemma att sätta sig i förbindelse med mig. Om jag icke haft tillfälle komma till sammanträdet skulle jag naturligtvis ha underrättat i Stockholm, och så skulle man gjort samma manöver igen

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)
med suppleanten. Med nästan matematisk visshet kan man räkna ut att det icke kunnat göras, förrän det varit för sent för honom att resa upp till sammanträdet.

Med den erfarenhet jag har kan jag icke under några omständigheter påstå, att grundlagsändringen är varken nödvändig eller nyttig, absolut icke. Men vilja herrar formalister ha det på det här viset, så herre gud inte spelar det någon egentlig roll. Ni få kanske mera lugn i den här frågan, om ni få det här på papperet. Något annat tror jag verkligen det icke kommer att betyda med undantag för dem av utrikesnämndens ledamöter, som äro bosatta i Stockholm. Där skulle det kunna inverka, men för oss på landsbygden betyder det absolut icke någonting. Därför skall jag med största tillfredsställelse se, om amiral Lindmans yrkande bifalles av kammaren.

Herr Fast: Herr talman! Jag blev tydligen missförstådd av herr Lindman. Jag ville ingalunda göra gällande, att man icke finge diskutera denna grundlagsändring. Från min sida var det endast en stilla vädjan, om man icke borde begränsa debatten. Det har åtminstone varit gällande traditioner, då det gällt behandling andra gången av grundlagsändringar. Jag tror det finns något, som man bör hålla fast vid, och det är att verkligen söka begränsa debatten.

Herr Lindman gör gällande, att det är så många nykomna nu, men det var inte nykomlingarna, som påkallade debatten, utan detta gjorde de gamla ledamöterna. Det har visserligen varit val, sedan vi sist behandlade detta ärende och fattade beslut därom, men jag kan svårigen tolka valutslaget 1932 så, att det skulle motivera ett steg tillbaka från vad man tidigare beslutat genomföra. Herr Lindman sade, att bondeförbundets representant inte hade något nämnvärt intresse av denna sak. Det är möjligt, men det kan hända, att konungen eller utrikesministern har desto större intresse av att få höra de olika partiernas meningar i en viktig utrikespolitisk fråga. Detta känner jag inte till, det är ett tankeexperiment, men meningen med nämnden är ju att informera Konungen eller hans ställföreträdare om de stämningar eller uppfattningar, som göra sig gällande även i landsorten.

Herr talman! Jag har ingen anledning att frånga mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen Bengtsson: Herr talman! Man kan lätt få den uppfattningen, att detta är en mycket stor fråga, när två av de äldre ledamöterna i utrikesnämnden uppträda här och yrka avslag, men den ene av dem, herr Olsson i Kullenbergstorp, tillade, att utrikesnämndens arbete inte var så märkvärdigt och att det inte var något att göra så stor affär av. Emellertid träffar den av herr Lindman här framförda anmärkningen angående suppleanterna — att de, när de bli inkallade, inte äro insatta i ärendena — allt vad suppleantskap heter. Ty åtminstone i regel är det så, att suppleanter inte inkallas, utan att den ordinarie ledamoten har förfall, och då drabbar anmärkningen lika mycket på alla andra områden, där det finns suppleanter.

Vidare kan man säga, att ombyten inom nämnden böra ske lika snart när sjukdom inträffar, när någon reser ned till Genève — sådant har hänt — som vid regeringsskifte, ty då blir det ju också nya personer i nämnden, och dessa äro inte mera insatta i ärendena än de övriga suppleanterna. Jag förstår alltså inte, att herr Lindmans anmärkning kan äga den betydelse, som han här vill göra sig till målsman för.

Vad så angår herr Olssons i Kullenbergstorp tillkännagivande att han på åtta eller nio år inte varit borta från ett enda sammanträde i utrikesnämnden, så faller ju risken att sätta till en suppleant för honom. Jag kan inte förstå,

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

att herr Olsson i Kullenbergstorp är så rädd för att få en suppleant tillsatt för honom, när han själv är med på vartenda sammanträde och varit det i åtta år. Det är emellertid inte så säkert, att herr Olsson alltid kan vara lika trogen i fortsättningen, och då blir bondeförbundet utan representant vid det sammanträde, där han är förhindrad — om han bliver sjuk eller vad det kan bero på. Jag tycker inte, därför att man råkat bli ordinarie i utrikesnämnden, man bör lägga hinder i vägen för ett beslut, som riksdagen i denna fråga utan anmärkning fattat förra året.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket, men jag vill säga beträffande herr Fasts yttrande, att detta inte är någon fråga, som har med valet att göra i den mening, som han tycktes vilja göra gällande. Jag tror aldrig, att en enda människa vid något valmöte eller dylikt uttalat sig om denna fråga. Vad jag ville säga är bara, att det är ett faktum, att det har kommit hit en hel mängd nya riksdagsmän, som icke deltog i behandlingen av detta ärende vid föregående tillfälle, och då är det väl ganska rimligt, att man vill ta upp en debatt och framhålla för kammarens ledamöter, om man har en annan mening än utskottet, såsom jag har i detta fall. Denna fråga har ju egentligen inte ett smul att göra med val eller valutslag eller sådant; det är en ren sakfråga, som väl måste kunna bedömas av en socialdemokrat, en högerman eller en frisinnad alldeles oberoende av den ståndpunkt han intar i politiskt avseende. Sådant har ju inte med den här saken att göra.

Jag uppfattade inte fullständigt herr förste vice talmannens yttrande, men jag tyckte, att han talade något om att när det är regeringsskifte, så inträder en suppleant i nämnden. Ja, det är alldeles klart, att då inträder en suppleant och blir ordinarie, blir sittande i nämnden, och på samma sätt är det, om någon skulle dö och falla bort — även då kommer ersättaren in. Så sker redan nu. Suppleantskapet finns, herr talman, det finns och träder i kraft vid sådana tillfällen, men det är bara detta rent spontana, tillfälliga inträdande av en suppleant som jag har motsatt mig.

Herr förste vice talmannen Bengtsson: Jag yttrade, att det är samma förhållande vid regeringsskifte eller dödsfall, då komma också nya personer in i nämnden, vilka inte äro inne i ärendena. Det är precis samma förhållande som när suppleant inkallas av andra skäl, vilket man opponerar mot här. Därför kan man säga, att motståndet mot förslaget att suppleanter skola inkallas väger inte så mycket.

Herr Lindman: Det var en högst besynnerlig uppfattning, som herr förste vice talmannen har, efter min mening, ty det han anför gäller ju en helt annan sak. När vi ha fått en ny riksdag, som vi ha nu, är det givet, att det kan komma in nya ledamöter i utrikesnämnden, vilka inte suttit där förut. Nu sitta de emellertid där och komma undan för undan in i ärendena. På samma sätt är det, om någon skulle dö eller falla bort eller om en ledamot av utrikesnämnden blir statsråd. Detta äro vi alla överens om, att så går det till och så bör det vara. Men vad jag anser vara oriktigt är, att någon skall inträda kanske bara för en enda gång under hela året.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på antagande av det förevarande förslaget, dels ock på förkastande av det samma; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Lindman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren antager det i konstitutionsutskottets förevarande memorial nr 4 under avdelning A punkten 2) upptagna förslaget till ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren förkastat berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet ha va röstat för ja-propositionen, vadan förslaget av kammaren antagits.

Härefter föredrogos vart för sig samt blevo av kammaren antagna de under *punkterna 3) och 4)* upptagna, från 1932 års riksdag vilande förslagen dels angående ändrad lydelse av § 38 mom. 5 riksdagsordningen och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen, dels ock angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 10.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 131, angående anslag för ordnande av viss förläggning för samvetsömma värnpliktiga.

Ifrågavarande proposition bordlades.

* Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av konstitutionsutskottets memorial nr 4 samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 22 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning konstitutionsutskottets memorial, nr 4, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

*Ang. vilande
förslag till
grundlags-
ändringar.
(Forts.)*

Avdelning A.

Föredrogs till en början det under *punkten 5*) upptagna, från 1929 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

Därvid anförde:

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag nödgas besvara kammaren även nu på eftermiddagen med några synpunkter på en av dessa grundlagsändringar, nämligen den som rör ändrade bestämmelser beträffande census för val till första kammaren. I denna fråga fattades beslut om grundlagsändring första gången år 1929 i anledning av väckta motioner. Samtidigt förelåg också motion om utskyldsstreckets återinförande. Denna avstyrktes av konstitutionsutskottet, men högermän och bondeförbundare reserverade sig och förordade en utredning om skattebetalningsplikten, eventuellt med upphävande av census för valbarhet till första kammaren.

Överläggningarna här i kammaren blevo vad frågan om census beträffar mycket korta. Detta berodde uppenbarligen på att frågan om utskyldsstreckets återinförande hade upptagit kammarens tid ganska mycket strax dess förrinnan.

När man nu går att återupptaga denna fråga, kan det ju inte förnekas, att det finns åtskilligt, som talar för borttagande av census. Bestämmelsen om 50,000 kronors taxeringsvärde för fastighet kan ju synas stå i ganska dålig proportion till bestämmelsen om 3,000 kronors beskattningsbar inkomst. Beträffande denna senare, tror jag, att den spelar en väsentligt mindre roll. Särskilt har dess betydelse som valbarhetskvalifikation minskats genom att riksdagsmannaarvodet numera beskattas i viss utsträckning.

Vad som i mina ögon gör borttagandet av dessa bestämmelser betänkligt, eller överhuvud taget talar emot en ändring i bestämmelserna om valbarhet till första kammaren, är, att man därigenom ytterligare utplånar skillnaden mellan de båda kamrarna. När vi ha ett tvåkammerssystem, som bygger på en viss karaktärsskillnad mellan de båda kamrarna, så bör man icke taga bort något, som avser att konstituera denna karaktärsskillnad, utan att införa något annat i stället. Detta andra skulle enligt min mening ha varit en skärpning av bestämmelserna om fullgjord skatteplikt.

Om man nu tar bort censusbestämmelserna på det sätt, som här är föreslaget, kommer karaktärsskillnaden mellan kamrarna att hädanefter grundas på de medelbara valen till första kammaren, den högre rösträttsåldern för urvaljarna till första kammaren i jämförelse med väljarna till andra kammaren, i

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)
ena fallet 27 år och i det andra 23 å 24 år, ett års skattebetalningsplikt vid val av landstingsmän och elektorer och slutligen den högre valbarhetsåldern, 35 år. Man kan också tillägga den successiva förnyelsen av första kammaren. Detta är allt, som skulle komma att återstå efter detta.

Då jag principiellt har den uppfattningen, att man inte bör försvaga karaktärsskillnaden mellan kamrarna, har jag ansett, att man icke nu bör antaga en grundlagsändring, som icke, såsom jag nyss nämnde, sätter något annat i stället för det man tar bort.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den föreslagna nya lydelsen av § 9 riksdagsordningen.

Häruti instämde herrar *Jönsson* i Boa, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Wallerius*, *Nilsson* i Karlstad, *Gustafson* i Kasenberg, *Olson* i Göteborg, *Lindskog*, *Nylander*, *Arnemark*, *Holmdahl* och *Sandström*.

Herr Brännberg: Herr talman! Det har ju tidigare stått ganska stora strider om denna fråga såväl i kamrarna som inom konstitutionsutskottet. När vi emellertid lyckats få majoritet för det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, angående slopande av census för första kammaren, hade man också trott, att det skulle accepteras av de olika partierna. Så tycks emellertid icke vara fallet. Men då denna censusbestämmelse ändå på sätt och vis har överlevat sig själv, undrar jag, huruvida det är klokt att taga upp en längre debatt i frågan. Man har ju i sak varit ense och fått majoritet för det föreliggande förslaget.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till förslaget.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på antagande av förevarande förslag, dels ock på förkastande därav; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindman, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren antager det i konstitutionsutskottets förevarande memorial nr 4 under avdelning A punkten 5 upptagna förslaget till ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren förkastat berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan förslaget av kammaren antagits.

Vidare föredrogos vart för sig samt blevo av kammaren antagna de under *punkterna 6)–8)* omförmälda, från 1932 års riksdag vilande förslagen dels angående ändrad lydelse av § 51 regeringsformen, dels angående ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen, dels ock angående ändrad lydelse av § 5 6:o tryckfrihetsförordningen.

Härefter föredrogs det under *punkten 9)* upptagna, från 1932 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 60 regeringsformen; och ytttrade därvid:

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den förändring, som ifrågasatt varande förslag avser, innefattar reellt den saken, att postverkets bestämmelser om porto och dylikt skulle för framtiden avgöras icke av riksdagen utan, som det heter, av Kungl. Maj:t, vilket väl i stort sett vore detsamma som av generalpoststyrelsen.

Jag vet icke den reella anledningen till att man ifrågasatt en dylik förändring. Anser man, att riksdagen har så illa skött sin befogenhet i detta fall, att man ovillkorligen vill ha en förändring däri för sakens skull, eller ligger det något annat under densamma, som jag icke kan förstå? Man brukar ju säga, att vi leva i en demokratisk tid, att ett demokratiskt genombrott har skett. Såvitt jag kan förstå skulle väl följden därav vara, att folkets representanter, nämligen riksdagsmännen, skulle ha mera inflytande på vissa saker och åtgärder än tidigare. På samma gång som man proklamerar detta, försöker man emellertid i realiteten plocka bort den ena befogenheten efter den andra, som riksdagen har. Jag får bekänna, att jag aldrig kunnat förstå detta sammanhang med demokratien. Jag tycker det är märkvärdiga yttringar av densamma. Jag trodde tvärtom, att den skulle förr inrikta sig på att riksdagen skulle mera omedelbart sysselsätta sig med en del ärenden, som den förut inte haft, än att den skulle avkoppla sådana, som den redan har.

Jag kan för övrigt icke finna, att postverket är ett affärsdrivande verk i den bemärkelse som t. ex. vattenfallsstyrelsen, ty postverket berör mera intimt medborgarna än något annat s. k. affärsdrivande verk. Läger man så därtill, att postverket är garderat genom monopol och följaktligen kan, om det vill, driva affärsverksamheten ekonomiskt nära nog vart som helst just i skydd av monopolet, och då jag aldrig varit någon vän av monopol, där man kan undvika dem, är det klart att jag är ytterst betänksam att lägga så stor makt i ett monopols händer, som det förut inte haft.

Det är just av dessa skäl, som jag finner det alldeles opåkallat att göra den förändring, som nu hemställes om i det vilande grundlagsförslaget.

Kan man visa, att riksdagen på något sätt har vare sig misskött eller dåligt skött sin uppgift på grund av det inflytande, som riksdagen haft på postverkets taxor, ja, då får jag böja mig, men kan man icke det, finner jag alls icke något sakligt skäl för denna förändring. Man tycks i första kammaren ha sett frågan ur samma synvinkel, som jag ser den, då man där med stor majoritet förkastat det vilande grundlagsförslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på ifrågasatt förslag.

Med herr Olsson i Kullenbergstorp förenade sig herrar andre vice talmanen *Magnusson, Westman, Persson* i Trången, *Nyblom, Werner* i Höjen, *Petersson* i Rosta och *Hultman*.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på antagande av förevarande förslag, dels ock på förkastande av detsamma; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Vid härpå skedd föredragning av det under *punkten 10*) upptagna, från 1932 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 72 regeringsformen och § 73 riksdagsordningen blev berörda förslag av kammaren antaget.

Avdelning B.

Upptogs till behandling det under *punkten 1*) upptagna, från 1932 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av §§ 81 och 82 regerings-

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)
formen samt §§ 34, 36, 37, 39—41, 44, 52, 54, 55, 60, 79 och 80 riksdagsordningen. Därvid erhöles på begäran ordet av

Herr **Lindskog**, som anförde: Herr talman! Jag har tillåtit mig på berörda punkt begära ordet för att framföra en angenägenhet, som kanske inte kan synas vara av stor betydelse men som ändå synes mig vara av den valör, att det kanske bör sägas några ord om den i debatten. Det gäller den ändring, som är föreslagen beträffande riksdagsbeslutet, dess uppläsning och framför allt dess undertecknande av samtliga riksdagsmän.

Såvitt jag kunnat finna har konstitutionsutskottet som motivering till detta sitt förslag egentligen blott framhållit, att undertecknandet icke längre har någon praktisk betydelse. Man anser också, att det möjligen kan innebära någon besparing att en ändring av nuvarande anordning kommer till stånd. Ja, i viss mån kan ju detta vara riktigt, men i viss mån är det icke riktigt, herr talman. Jag har icke kunnat komma till annat resultat, då jag tänkt igenom denna sak, än att det varit, om jag får använda ett så vanvördigt ord, ett slags ändringslusta hos konstitutionsutskottet, som här tagit sig uttryck, så att när man nu skall ändra, skall man göra det ordentligt över lag, och allt, som man tycker inte riktigt kan motiveras, stryker man. Det är under sådana förhållanden rätt naturligt, att man då gärna vill peta på allting.

Å andra sidan är det lika naturligt, att under fjolåret, då debatten gällde så pass stora och med viss lidelse omfattade frågor, som då voro före, man förbisåg en så liten detalj, som det här gäller. Det var ju ett ganska lättförklarligt förbiseende. Men det är dock så, att denna fråga kanske inte bör passera utan en anmärkning här i kammaren. Saken är den, att här gäller det en obruten tradition. Den har ägt bestånd under flera hundra år, och vårt riksarkiv har såsom ett slags skatt, som det sätter värde på, alla dessa undertecknade riksdagsbeslut sedan flera hundra år tillbaka, och då stå vi nu i begrepp, 1933 års riksdag, att utan egentligen någon annan motivering än att vi tycka, att det icke längre har någon praktisk betydelse, stryka ett streck över denna tradition.

Jag skulle vilja säga, att för det första är det ju för våra samlingar, för vårt riksarkiv, en ganska stor förlust, om vi skulle säga, att nu har detta ägt bestånd i flera hundra år och nu sätta vi stopp. Jag är inte säker på att det skulle bli ett hedrande omnämnande inför framtidens forskning av 1933 års riksdag, om den utan vidare gick med på att man skulle klippa av denna stolta tradition, som inte har så mycket motstycke i övriga länder.

Jag tror också, att rent praktiskt sett är det icke för vår riksdag alldeles betydelselöst, att den håller på en sådan tradition. Skall vår riksdag hålla på något, är det väl på den tradition, som gäller riksdagen själv. Detta är icke betydelselöst, ty just i våra dagar, då det på många håll i världen riktas så starka angrepp mot allt vad parlamentariskt väsende heter, är det ganska bra att ha den förankring i själva folkmedvetandet, i folksjälén, som en obruten tradition utgör. Jag vill icke på något sätt överdriva betydelsen av denna detalj, men man bör icke bryta loss den ena stenen efter den andra utan gärna ha det kvar, som i sig självt är utan skada på något håll och som verkligen kan vara av ett visst — jag höll på att säga — affektionsvärde, ja, icke bara det, utan också säkerligen värde för riksdagen själv.

Nu är det tämligen givet, om man ser hur frågan ligger till, att det vore lönlöst att yrka avslag. Det skulle icke av formella skäl gärna kunna tänkas. Lika litet kan det falla mig in att yrka återremiss. Det finns emellertid en möjlighet att rätta till det hela på motionsvägen, och just därför att

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

jag har mig bekant, att det är icke så få i kammaren, som verkligen avse att på den vägen korrigera ett, låt vara kanske obetydligt misstag, som här är begånget, har jag menat, att man icke här i kammaren bör utan något slags gensaga låta punkten passera. Det är därför, herr talman, som jag tillåtit mig att yttra dessa korta och enkla ord. Jag har intet yrkande.

Häruti instämde herrar *Holmdahl, Jönsson* i Boa, *Nilsson* i Bonarp, *Lindman, Nylander, Arnemark, Thorell* och *Ossbahr*, fröken *Wellin* samt herrar *Westerdahl, Nilsson* i Karlstad, *Wallerius, Osberg, Andersson* i Lindome, *Lithander, Sandström* och *Brännström*.

Vidare yttrade:

Herr Fast: Herr talman! Både jag och övriga medlemmar av utskottet ha, det försäkrar jag, mycket stor aktning för obrutna traditioner, men jag undrar, om man måhända icke i detta sammanhang skjuter något över målet. När utskottet behandlade dels den kungl. propositionen, dels i samband därmed väckta motioner, framkom det i utskottet, att det härvidlag fanns möjligheter att åstadkomma en verklig besparing i fråga om riksdagskostnaderna utan att därmed träda några berättigade intressen för när. Det är ju så, att det icke bara är denna namnsamling, som är riksdagsbeslutet. Här skall sitta en man och undan för undan under riksdagens lopp göra upp det s. k. riksdagsbeslutet, vilket jag tror med hänsyn till nuvarande förhållanden är ett mycket opraktiskt förfaringssätt. Man ansåg från utskottets sida, att det var ganska orimligt att bibehålla ett sådant system, som sålunda egentligen överlevt sig självt, då det hela kan ordnas på ett enklare och mera praktiskt sätt. Gentemot detta har man heller icke gjort några invändningar; det är endast slopandet av namnunderskrifterna under riksdagsbeslutet som man vänt sig emot. När riksdagen behandlade ärendet första gången, d. v. s. då detta grundlagsbeslut fattades, fäste man, såvitt jag kan erinra mig, icke något avseende vid de synpunkter man nu framdragit. Då jag gått igenom namnunderskrifterna åren 1929—1932 har jag funnit, hurusom en del av de mest framstående ledamöterna av kammaren icke undertecknat riksdagsbeslutet. Jag skall icke återge några namn här, men det är en liten utvald samling av våra främsta politici, som nog icke kommit underfund med den stora betydelse av undertecknandet, som påpekats av herr Lindskog och som även framhållits i tidningspressen.

Nu vill jag erkänna, att man icke bör utan vidare spoliera det som är av historiskt värde, och jag vill därför ingalunda förringa betydelsen av de synpunkter som här blivit framförda. Jag fäster emellertid uppmärksamheten vid vad utskottet skrivit å sidan 61 i sitt utlåtande till fjolårets riksdag, där man framhåller, att saken kan ordnas på ett mycket enklare och mera praktiskt sätt. Man kan bibehålla namnsamlingen utan de kostnader, som nu äro förenade med det s. k. riksdagsbeslutet. Jag tror också, att man kan säga, att om konstitutionsutskottets medverkan i detta avseende skulle behövas, utskottet är villigt göra vad på det ankommer. Innevarande år kommer riksdagsbeslutet att på vanligt sätt underskrivas. Arbetet pågår, och det är icke meningen att avbryta detsamma. Och vad nästa år beträffar, är ju den väg framkomlig, som herr Lindskog påpekade. Emellertid tror jag icke, att den vägen behöver anlitas, utan jag anser, att man kan genom kanslideputerade ordna denna praktiska angelägenhet. Under sådana förhållanden vill jag förklara, att jag ingenting har emot att man bibehåller vad som kan vara av värde ur historisk synpunkt, men att jag tycker, att vi böra befria oss från de utgif-

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

ter, som för närvarande följa med detta opraktiska tillvägagångssätt. Jag tror sålunda, att man på alla håll kan känna sig nöjd.

Herr talman, jag hemställer om bifall till förslaget.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Om kammarens ledamöter slå upp sidan 28 i utskottsbetänkandet, skola ni där finna en paragraf — § 52 — som innehåller ett stadgande angående de möjligheter talmannen har att beivra en talares överträdelse av vad man kallar god ordning. Paragrafen i dess *nuvarande* lydelse innehåller i det avseendet tre möjligheter. För den händelse en talare använder, som det står, »personligen förolämpande uttryck», äger kammaren »pröva, huruvida den ledamot, som sålunda sig förgått, må av talmannen erhålla tjänlig föreställning och varning eller om saken bör till laga domstols behandling överlämnas eller ock alldeles förfalla». I paragrafen sådan den nu föreslås formulerad avser man till en början en delvis omläggning utav den metod, som hittills tillämpats för talarna att erhålla ordet. Andra stycket handlar därom. Jag ber att få påpeka, att jag ingenting har att invända mot den saken; tvärtom finner jag den både praktisk och lämplig. Men mot sista avsnittet i paragrafen, alltså fjärde stycket, som börjar med orden »Ingen må tillåta sig personligen förolämpande uttryck» o. s. v., har jag invändningar att göra — liksom jag hade föregående riksdag, då vi behandlade samma fråga. Här heter det: »Sker det» — d. v. s. tillåter sig någon personligen förolämpande uttryck eller uppträder vederbörande på ett mot »god ordning» stridande sätt, »och låter den felande sig icke av talmannens föreställning rätta» — nu kommer en första skärpning — »*äger talmannen framtaga honom ordet*». Och nu en andra skärpning: »*Har sådant ägt rum, må den felande för det sammanträdet icke vidare yttra sig*». Så tillägges det här något, som icke finns i den förutvarande paragrafen. Det heter: »Väckes förslag, att den ledamot, som sålunda sig förgått, *därjämte*» — alltså utöver talmannens varning och fråntagandet av ordet — »må av talmannen erhålla varning eller att saken bör till laga domstols behandling överlämnas, skall beslut däröver av kammaren vid nästa sammanträde utan föregående överläggning fattas.» Som man finner, föreligger här en högst avsevärd skärpning, och jag skall tillåta mig att något belysa den.

För det första: vad är god ordning? Det är ett ytterst både subtilt och subjektivt begrepp. Jag är icke så övertygad om t. ex., att man i de salonger, där — låt oss, för att icke använda personligen förolämpande uttryck, säga — högerfolk av högsta skolan umgås, skall finna det sätt, på vilket en bondeförbundare umgås tillhöra »god ordning». Vad är politiskt sett god ordning för övrigt? I politiskt upprörda tider finns det många av kamrarnas ledamöter — vi ha haft exempel på den saken — som känna sig djupt sårade över att ett språk talas, vilket de icke känna till från sitt vanliga liv och sin umgängeskrets, men vilket är alldeles naturligt och svarande mot folks sätt att tänka och yttra sig i andra kretsar och i vilket icke alls behöver inläggas någon som helst ond mening eller någon avsikt att uppträda mot god ordning. Vem skall bedöma dessa saker? Jo, talmannen. Vore jag talman, skulle jag undanbe mig en dylik rättighet — jag vet icke om jag skall kalla det så, jag skulle snarare vilja säga förpliktelse — som giver möjlighet och plats för de vidaste tolkningar. För det andra föreligger en skärpning så till vida, att paragrafen i realiteten kan *utnyttjas politiskt* mot en talare eller en riktning i kammaren. Som lydelsen nu skulle bli, i motsats till vad som tidigare kanhända menats men som icke formulerats, kan *vem som helst* resa sig, sedan en talare erhållit i paragrafen föreskriven varning o. s. v., och yrka på att man-
nen ifråga skall ställas under åtal. I fortsättningen av paragrafen meddelas

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

det, att kammaren skall, som det står, icke bara *besluta* om saken utan vid nästa sammanträde *omedelbart* besluta, varmed väl då menas, att beslutet skall fattas utan möjlighet till föregående propaganda. Men »nästa sammanträde» hålles ju i bästa fall efter en natt, och möjlighet till agitation finns alltså i allra rikaste omfattning. Det föreligger sålunda tillfälle att utnyttja paragrafen politiskt icke bara för kammarens presidium utan även för ett parti, ja för en enskild man i kammaren. Nog tror jag, att om det behövdes, jag skulle kunna servera mina artigheter, utan att komma i konflikt med denna bestämmelse. Men tycka herrarna, att det är rättvist och överensstämmande med riksdagsmans rättigheter att formulera en lagbestämmelse, som kan utnyttjas mot dem som till äventyrs icke kunna uttrycka sig så formfulländat. Jag kan icke finna, herr talman, annat än att, även om jag stryker under den bakomliggande tanken, nämligen att man icke bör i debatter begagna sig av personligen sårande uttryck, man bör anta en sådan här kautschuckparagraf. Enbart önskan att vinna framgång med vad man sagt och med de förslag man kommer med gör väl förresten, att en talare i vanliga fall yttrar sig sakligt.

Vad är det nu, som inträffat i den svenska riksdagen, som kan motivera ett förslag som detta, mina herrar? Låt oss icke leka kurragömma! Inträffar det vid varje plenum s. k. skandaluppträden i Sveriges riksdag? Hör det till daglig spis, att en talare inom ett parti mot en talare inom ett annat parti uppträder under sådana former, som strida mot god ton? Jag skulle förfärligt gärna vilja ha reda på detta av utskottets föredragande här i kammaren. Hur många gånger har sådant t. ex. förekommit under låt oss säga de sista tio åren? Så vitt jag vet, har det förekommit en gång. Men observera, den gången — det var år 1931; herrarna vet alla, på vilken händelse jag syftar — var det icke så att någon kan säga, att man använde uttryck, som voro föroläpande mot någon i kammaren närvarande. Måhända kan man mena, att från borgerliga utgångspunkter uttryck förekommo, som stredo mot »god ton». Men om vi, ifråga om det yttrande, som därvidlag fälldes angående händelser uppe i Ådalen, skulle anställa en omröstning t. ex. bland befolkningen där, huruvida den ansåg ifrågavarande talares anförande berättigat, så undrar jag ändå, om inte majoriteten skulle svara ja.

Då det, herr talman, bevisligen inträffat en gång under den tioårsperiod, som jag deltagit i riksdagsarbetet, att ett sådant fall förekommit, som det man nu talar om, tycka herrarna då verkligen, att det vittnar om »vishet och omtanke om riksdagens anseende och värdighet» för att citera ett par ord, som användes under förmiddagsplenum, att därför ändra grundlagen? Också det skulle jag förfärligt gärna vilja ha svar på. Men vidare: Äro herrarna övertygade om att ni vinna någonting med detta, att ni vinna det som avses? Äro herrarna inte tvärtom vid närmare eftertanke övertygade om att ni vinna raka motsatsen till vad ni avse? Jag försäkrar herrarna: Även om ni stifta aldrig så många lagparagrafer och det begås handlingar, som strida mot *det breda folkets rättsmedvetande*, så komma icke edra lagparagrafer att hindra någon att ge uttryck för detta. Ha vi inte nog av exempel i det som inträffat i t. ex. Tyskland?

Jag har varit närvarande många gånger i tyska riksdagen. Herrarna veta ju, hur många olika försök man gjort där för att åstadkomma »god ton». Och resultatet? Ja, det är möjligt, att det resultat beträffande det politiska livet, som man nu nått i Tyskland, tilltalar en del, men jag har en känsla av att denna del kommer att få ett sorgligt uppvaknande en dag. Ty sådana händelser, som nu inträffa i Tyskland, de föda alltid sin motsats. I Tyskland har man stiftat lagbestämmelser riktade mot dem, som äro borta från sammanträ-

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

dena, man har försökt tvinga riksdagsmännen att gå dit och anteckna sig på en lista och gjort detta till villkor för att de skola få ut sina arvoden. Skolkandet har fortsatt lika mycket. Man har stiftat bestämmelser mot talare, som uppträda på det sätt, man här velat karakterisera, men när de politiska lidelserna nått en viss nivå, ha bestämmelserna helt enkelt negligerats, ty döda paragrafer göra icke slut på vare sig »onda» eller »goda» uttryck för livet självt.

Går jag till England, så var det icke längre sedan än i fjol vår, som tvenne ledamöter av I. L. P., d. v. s. oavhängiga arbetarpartiet — de voro förresten från skotska gruvdistrikten — uppträdde i underhuset på ett sätt, som ansågs förtjänt av näpst. De blevo, om jag inte minns galet, utestängda under åtta dagar från underhusets förhandlingar. En kort tid efter det de kommit tillbaka, ägde en ny debatt rum i en liknande fråga, och då förklarade man t. o. m. från ungt konservativt håll, att det enda resultat, som man hade vunnit genom att Kirkwood och den andre parlamentsledamoten — jag minns nu icke hans namn — utestängts, var, att man förlorat tid, ty nu fick man den debatten på nytt igen. Det är bättre, sades det, även om det stöter någon att höra det, att en person får säga ut sin mening på en gång. Sådant är alltid en ventil, genom vilken missnöjet kommer till synes, och detta är ett uttryck för stämningen i landet.

Man kan inte säga, att det har funnits någon verklig anledning till den nu föreslagna grundlagsändringen, därför att det en gång på tio år inträffat en händelse, som man vill förhindra.

Jag tillåter mig, herr talman, att få yrka avslag på sista stycket i § 52 eller, om detta inte låter sig göra, på hela paragrafen. I fjol fick jag emellertid yrka avslag på sista stycket, och jag antar, att det kan gå för sig även nu. Jag ber alltså tillsvidare att få framställa detta yrkande.

Herr Mosesson: Även om jag, herr talman, medger, att när vi i kommittén för riksdagens arbetsformer kommo med det förslag, som nu är före här, hade ett färskt exempel framför oss, nämligen det som herr Kilbom nu alluderade på, vilket ju föranledde, att vi då kommo upp med detta förslag, så må jag säga, att jag, fränsett detta exempel, verkligen inte kan finna, att det är anledning att göra någon erinran mot det förslag, som här har framförts. Det behöver ju inte vara så värst många sorgliga exempel av detta slag, för att riksdagens anseende skall lida. Talmannen är ju ingenting annat än det högsta uttrycket för kammarens självaktning, och den person, som får en föreställning av den fungerande talmannen, men icke låter sig rätta, han bör inte få fortsätta sitt anförande. Varken talmannen eller kammarens ledamöter få i fortsättningen vara urståndsatta att reagera mot ett sådant uppträdande. Jag finner — jag sade det åt herr Kilbom, då vi första gången diskuterade detta — jag finner det verkligen icke vara fog för att göra någon erinran mot det försiktiga och taktfulla sätt, på vilket den makt, som talmannen bör ha, här har kommit till uttryck.

Det var en sak, som herr Lindskog bragte på tal och som jag också vill säga några ord om. Vi fingo i kommittén för riksdagens arbetsformer påskrivet, därför att man tyckte, att vi voro kläffingriga på en del punkter. Men att fingra på denna lilla sak, som konstitutionsutskottet nu kommit och fingerat på, nämligen riksdagsbeslutet, det föll oss verkligen inte in. Då saken nu har kommit på tal, så skulle jag ändå vilja hemställa till de kamrater, som ämna motionera om införande av en bestämmelse i detta hänseende i arbetsordningen, att de ville inskränka sig till, icke ett bibehållande av riksdagsbeslutet, men väl ett bibehållande av autografsamlingen, som vi fått varje år.

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Det riksdagstryck vi nu ha, möjliggör ju för forskare att på ett sätt, som förr icke kunde ske, taga reda på vad riksdagen faktiskt har beslutat. Men om vi gå in för detta förslag i denna modifierade form, så borde det också vara riksdagens ledamöter mera angeläget att också underteckna detta riksdagsbeslut. Jag tror icke, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion, om jag säger, att såvitt jag kan bedöma det, var det ganska många av de herrar, som instämde i herr Lindskogs yttrande, vilka icke på ganska länge undertecknat riksdagsbeslutet.

Herr Lithander: Då jag instämt med den ärade talaren på Skånebänken, har jag ju redan för min del givit uttryck åt min mening i denna fråga, men jag kan inte låta bli att därjämte uttala ett beklagande över att riksdagen vill gå in för att bryta den på månghundraårig hävd vilande bestämmelsen att riksdagsbeslutet skall av riksdagens ledamöter undertecknas. Det må vara sant, att ett antal ledamöter icke ha undertecknat beslutet, men för min del har jag ansett det vara en plikt att göra det varje år. Uraktlåtenheten på många håll att underteckna beslutet tror jag dock bottnar innerst däri, att inte alla ha observerat det anslag, som har funnits om att riksdagsbeslutet framlagts till undertecknande. Jag tror det skulle vara mycket enkelt att ordna det så, att kamrarnas kanslier vakade över den saken, varigenom man helt säkert skulle få in så gott som alla namnunderskrifterna. Är det då någon, som medvetet vill felas, må det vara hans egen sak. Här har dock under hundratals år samlats namnteckningar, autografer, som utvisa, hur riksdagen varit sammansatt år från år. Det är möjligt, att man anser, att riksdagsbeslutet icke har någon vidare betydelse för det eller det årets riksdagsmän själva, eftersom man vill frångå denna tradition, men för kommande generationer är det i alla fall av ett visst intresse med alla dessa riksdagsmäns autografer, som samlats i riksarkivet år från år under hela denna tid. — Detta är en sida av saken.

Den besparing, som kan ske genom att man inte låter riksdagsbeslutet inflyta i riksdagstrycket, inskränker sig till en mycket liten summa, och denna har ju närmast avseende på de tryckare, som sysselsätta sig med denna detalj, kanske också på dem, som tillverka papperet för detta ändamål. Det är, synes det mig, att sila mygg och svälja kameler, när man går in för ett sådant förslag som detta och alltså icke vill vara med om en sak, som vi dock nu i många hundra år ha haft.

Om man i detta sammanhang skulle vilja komma med något förslag till förenkling, så skulle jag för min del kunna tänka mig att vi finge skriva namnen på ett litet mera hanterligt papper. Här har år efter år framlagts ett slags kartongpapper, som lätt bryter sig och som är lätt att riva sönder. Vi ha ju annat papper, som kunde passa, vi ha ju Lessebopapper och Finbrukens papper av olika slag och riksbankens Tumbapapper. Sedan kunde man ju hitta på ett format, som vore litet mera hanterligt, ty inte är det precis något fickformat på de där arken, som dessa namnteckningar skola skrivas på. Här kunde ju en praktisk förenkling äga rum, varigenom det bleve möjligt för riksarkivet att på ett både bättre och säkert mycket billigare sätt än nu är fallet bevara dessa arkivalier. — Detta om den saken.

Jag vet, att det inte går att göra något yrkande här, därför att hela förslaget skall tagas eller avslås i sin helhet. Följaktligen återstår ingen annan väg för att bevara denna tradition, än att motion får väckas om ett bibehållande av densamma, och härigenom kan det bli några års uppehåll med riksdagsbeslutets underskrivande. Detta är dock, mina herrar, en tradition, som i stort sett ingenting kostar, men varigenom en sak av värde bevaras för kommande generationer. Jag skall icke ingå på frågan om värdet av autografer,

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

men ett faktum är, att det är en värdefull tillgång att ha dessa namnunderskrifter förvarade för framtiden i riksarkivet.

Vad angår frågan om att utöka talmannens rättigheter, så kan jag icke neka till att det är ett steg i rätt riktning. Talmannen utgör den högsta exponenten här i kammaren för de representanter, som svenska folket i val har utsett, och det är icke för mycket begärt, att hans auktoritet skall kunna göra sig gällande. Hans ord skall lydas, och han skall icke vara utsatt för den obstruktion, som eventuellt kan yppa sig. Den ökade auktoritet, som det nu är ifrågasatt att talmannen skall få, den är i alla fall betydligt mindre än den auktoritet, som talmannen i engelska underhuset har. I honom se representanterna där en person, vars ord måste ovillkorligen åtlydas. Jag vill erinra om att underhuset i England fritt väljer sin talman liksom fallet är hos oss. Han väljes fritt, men väljes om år efter år, och jag har själv bevittnat med vilken rättvisa han lämnar ordet till de olika partiernas talesmän. Det är ingen, som går emot honom. Vi ha emellertid hos oss en yttrandefrihet, som ingalunda är rådande inom exempelvis det engelska parlamentet. Där får sannerligen inte en talare uppträda lika fritt, som vi få göra här. Vi skola vara rädda om den rättigheten och icke fresta den över hövan. Den ökade auktoritet, som nu, hoppas jag, kommer att lämnas talmannen, är fullkomligt på sin plats, och jag har i det avseendet, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! I likhet med herr Lindskog finner jag det verkligen mindre tillfredsställande, om en så gammal tradition i vår riksdag som denna att ledamöterna underskriva riksdagsbeslutet eller en däremot svarande handling, skulle försvinna. Jag föreställer mig dock, att om densamma skall uppehållas, så måste det verkligen vara en verklig handling, som man skriver under, såsom i detta fall beslutet, så att det icke bara blir en namnlista. Jag skulle beklaga, om denna tradition skulle brytas.

När riksdagen här för åtskilliga år sedan gick in för att man skulle skriva svenska riksdagens historia och beslöt, att man skulle fira riksdagens tillkomst — det ansågs ju att svenska riksdagen år 1935 skulle fylla sitt halva årtusende — så anslöt jag mig till denna sak med glädje, och jag ansåg, att man kunde göra den stora ekonomiska uppostring, som krävdes för saken, just därför att det här var fråga om att markera den svenska riksdagens egenart, dess traditioner m. m. Nu har ju visserligen inte det här undertecknandet av riksdagsbeslutet praktiserats under *hela* denna långa period av 500 år, men så har dock skett under nära nog hälften av tiden, och jag tror det skulle vara mycket egendomligt, om riksdagen lämnade ifrån sig en sådan gammal tradition. Man skall hålla starkt på egenarterna hos en representativ församling, som har existerat kontinuerligt så länge som svenska riksdagen har gjort. Det är värt mycket mer än den obetydliga kostnad för staten, som är förenad med traditionens bibehållande. Härtill kommer särskilt det personliga intresse, som forskare kunna ha, för namnunderskrifter o. d. Jag skulle med största nöje vilja förena mig i vilken åtgärd som helst, som kan vidtagas för att traditionen med underskrifterna må kunna hållas uppe, och jag hoppas också, att det måtte finnas någon framkomlig väg för att detta ändamål skall kunna vinnas.

Herr **Hamrin** instämde häruti.

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag är mycket tacksam för de instämmanden, som kommit mig till del, icke minst från de två personer, som senast

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

gåvo sig tillkänna, nämligen herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Hamrin. Jag vill också säga — det var därför jag begärde ordet — att jag är tacksam även mot den ärade representanten för konstitutionsutskottet, herr Fast, för det älskvärda tillmötesgående och det förstående han visade för de synpunkter jag drog fram, och jag vill tillägga, att gentemot denna överensstämmelse i våra åsikter tycker jag, att våra små divergenser egentligen äro rätt oväsentliga. Men trots detta vill jag säga, att då herr Fast nämnde, att han icke förstått sakens stora betydelse förrän genom herr Lindskogs yttrande, så sade jag här tvärtom: jag vill icke tillmäta saken så stor betydelse, men betydelselös är den inte.

Nu vill jag också liksom herr Olsson i Kullenbergstorp, som just underströk den saken, framhålla, att jag tror icke, att det kan vara någon stor besparing att vinna genom att slopa denna tradition. Det är mig rätt ofattbart, att en särskild person skall ha till åliggande att ombesörja detta såsom sin huvudsysselsättning. Det vägrar jag i längden att tro på, och är det verkligen så, då har han åtminstone icke något effektivt arbete.

Herr Fast nämnde, att det var en del ledamöter, som icke skrivit under riksdagsbeslutet de sista åren, och detta t. o. m. bland dem, som instämde i mitt förra anförande. Jag vill därför använda tillfället att uttala en förhoppning, att om denna tradition kommer att äga bestånd, vilket jag hoppas, den nu förda diskussionen måtte ha den nyttan med sig att vara en tankeställare och en påminnelse för oss allesammans att skriva under beslutet. Jag är övertygad om att det icke finnes någon i denna kammare, som med avsikt underlåtit att underteckna riksdagsbeslutet. För egen del tror jag, att jag gjort det under alla år, men jag kan icke garantera det, ty när det lägges fram i sista ögonblicket, så är det lätt att glömma bort saken. Den olägenheten är emellertid lätt att avhjälpa. Man behöver bara be en vaktmästare att sista veckan under riksdagen påminna dem, som ännu icke undertecknat beslutet, härom. Jag är övertygad om att varenda riksdagsman så pass mycket känner den betydelse, som kan ligga i denna tradition, att han hädanefter icke, om en dylik försiktighetsåtgärd vidtages, skall behöva klaga över att riksdagsbeslutet icke undertecknas.

Med dessa ord, herr talman, har jag närmast velat uttrycka min tacksamhet för den förståelse, som kommit mina enkla ord till del även från representer från konstitutionsutskottets sida.

Herr **Gustafson** i Kasenberg: Herr talman! Det var med anledning av herr Kilboms avslagsyrkande av § 52 som har föranlett mig att begära ordet.

Denna paragraf diskuterades rätt mycket vid förra årets riksdag, och jag trodde verkligen icke, att det skulle erfordras någon ny diskussion detta år. Vad som föreslagits beträffande denna paragraf, kan man säga, är en snygghetsåtgärd för kammaren, någonting som hör till god ordning och det bör vi ju vara ense om att så skall vara.

Herr Kilbom har sagt att denna paragraf är en död paragraf. Jag är emellertid övertygad om, att det kan vara behöfligt, att den finnes, så att den kan tillämpas, om så erfordras. Herr Kilbom har vidare sagt, att varje riksdagsman bör beflita sig om ett sådant uppträdande, att det icke giver anledning till någon anmärkning. Det tycker jag är riktigt. Men om man har en sådan uppfattning, gör ju den föreslagna ändringen icke någon skada. Då är det mycket bra, att den står där. Det kan finnas sådana personer, som icke giva akt på sig själva, och då har talmannen denna lilla möjlighet för att i kammaren hålla god ordning, som angives i paragrafen.

Jag tycker icke att saken är så betydelsefull, att man behöver göra några

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)
 påminnelser. Herr talmannen bör ha denna lilla befogenhet. Jag kan icke förstå, att någon av ledamöterna kan opponera sig däremot. Alla ha ju, som sagt, anledning att uppträda så, att det icke blir någon anledning för talmannen att ingripa.

Jag ber att få yrka bifall till den föreslagna paragrafen.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag vill först för min personliga del säga, att jag visst icke är okänslig för de synpunkter, som herr Lindskog här har framfört i fråga om åttionde paragrafen i vad det gäller riksdagsbeslutet, ty även jag hyser den uppfattningen, att det finnes en del gamla saker, som man icke utan vidare bör förkasta, även om deras bibehållande kostar några kronor.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga detta utan för att få till dagens protokoll antecknat, att jag vid fjolårets riksdag, då vi behandlade detta ärende, liksom när vi behandlade 52 §, var uppe och talade emot de beslut, som riksdagen då fattade. Jag hyser fortfarande den uppfattningen, att vi icke ha behov av någon ny disciplinstadga här i riksdagen.

Herr Lithander har nyss varit uppe och talat om det engelska parlamentet och han har talat om förhållandena där och om den stora frihet, som vi ha här i den svenska riksdagen. Herr Lithander och jag äro, om jag icke minnes fel, lika gamla i den svenska riksdagen och vi ha ju ganska många års erfarenhet av den frihet, som här har varit rådande. Jag tror, att vi båda ha den uppfattningen, att den frihet, som här har rätt, icke har varit till någon skada. Det har väl icke, herr Lithander, mer än en enda gång under vår riksdagstid förekommit någonting, som har kunnat giva anledning till att ifrågasätta en ändring av de ordningsbestämmelser, som det nu är tal om. Hitintills har talmannen kunnat upprätthålla ordningen och jag hoppas, att han skall kunna göra det även i fortsättningen, även om vi icke skulle införa några nya bestämmelser. Sådana händelser, som man här i dag erinrat om, ordna sig väl ändå, och att det ordnat sig så väl, att det icke blivit ett återupprepande, är kanske beroende på, att vi icke haft de stränga bestämmelser, som man nu ifrågasätter skola införas. Jag finner det sålunda icke bevisat eller på något sätt styrkt, att de hittillsvarande bestämmelserna icke ha räckt till, och därför kan jag icke vara med om denna ändring, som, och det tillät jag mig säga i fjol, kan erbjuda svårigheter för talmannen. Det är bättre att vi ha det, som vi nu ha det.

Jag tror icke, att jag i fjol sade någonting om rätten att få replikera, och jag skall icke säga mycket nu heller. Jag vill blott säga, att jag tror, att även den nyheten kan komma att medföra allt annat än nytta, ty det replikförfarande, som här nu ifrågasättes, med hänvisning till hur man har det i en del andra parlament, ha vi icke behov av. Om förfarandet blir infört kommer det säkert icke att leda till någon förkortning av debatterna utan snarare till ett förlängande av desamma, och det är någonting, som ingen sagt sig vilja vara med om.

Med dessa ord skall jag, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets förslag i fråga om 52 §.

I detta anförande instämde herrar *Paulsen*, *Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Löbbo och *Olsson* i Gävle.

Herr **Kilbom**: Då man, herr talman, enligt uppgift icke kan framställa ett yrkande om avslag på en del av en paragraf, ber jag att få ändra mitt avslagsyrkande till att omfatta hela paragrafen, så att följaktligen de gamla bestämmelserna fortfarande skulle få gälla. Jag ber därutöver att, då jag nu har ordet, få ge några repliker.

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Det har sagts här från flera talare, att det icke gör någon skada, att man har den här paragrafen, om man nämligen har den uppfattningen att ett meningsutbyte giver det bästa resultatet, för den händelse ingen använder personligen sårande uttryck o. s. v. De herrar, som sitta i konstitutionsutskottet och behandla grundlagsfrågor, liksom de herrar, som sitta i lagutskott och behandla andra lagfrågor, böra i första hand veta, att en god regel är, att man icke *ändrar gällande lag* med mindre densamma har bevisats vara behäftad med *väsentliga* olägenheter.

Jag vill till herrar socialdemokrater och frisinna säga, att den, som i likhet med mig, har gått igenom riksdagsprotokollen och läst riksdagsdebatterna från exempelvis 1904 men framför allt 1905 och vidare läst debatterna efterorstrejken 1910, vidare läst debatterna under den stora försvarsagitationens tid och under bondetågsdagarna, i samband med Staaffs Karlskronatal och bortskickandet av den staaffska regeringen, den kan icke, mina herrar, om han är socialdemokrat eller folkfrisinna, rösta för detta, utan att, om han är ärlig, säga, att *jag har frångått de principer, som mina företrädare representerade i detta avseende*. Jag behöver icke åberopa Sven Adolf Hedin. Jag kan åberopa en sådan man som Staaff, som vid skilda tillfällen för vida mindre anledningar slog vakt om de fri- och rättigheter, som har ursprungsbeteckning i händelserna 1809. Det är icke, mina herrar, kommunisterna, som börjat med sådana metoder i riksdagen att de blivit nedklubbade upprepade gånger. Dessa metoder infördes långt tidigare. I gamla lantmannapartiets dagar hade man sannerligen icke den mjukhet inför all sköns ting, som senare här och var kommit till synes. Den, som läser en liten smula i protokollen från den tid, då liberalerna började sin kamp, från rösträttsstridernas dagar, kan säga sig att de, som i dag äro beredda att rösta för 52 § icke äga något gemensamt med de gamla borgerliga frihetskämparna. Socialdemokraterna å sin sida böra kanske taga en titt på och läsa de anföranden, som hölls vid 1910 års riksdag, som svar på dåvarande civilminister Hamiltons angrepp, i vilka åtskilliga anklagelser riktades i fråga om de åtgärder, som vidtogos underorstrejken dagar. De skola då få se, att de kommit bra långt bort från de tider, då socialdemokraterna representerade friheten. Det omdömet skulle i varje fall äga sin giltighet för den händelse de nu rösta för denna ändring.

Den svenska riksdagens historia innehåller i övrigt hundratals exempel på att man har slagit vakt om de gällande grundlagsbestämmelserna, resultatet, som sagt, av 1809 års hänvändelser. Det har skett under den uttryckliga motiveringen, som Staaff en gång använde här i kammaren, att det är ett så värdefullt arv, som vi ha efter 1809, att mycket stora olägenheter skola vara för handen för att vi skola gå med på att peta på detsamma. Liberalerna och socialdemokraterna ha tidigare mötts i den tanken, att måhända behövde den eller den grundlagsparagrafen en putsning. Det är bättre att vi underlåta detta än vi riskera upphävande av de goda saker grundlagen i stort sett innehåller. Jag skulle tro att den utveckling, som ägt rum delvis i Sverige men framför allt i andra länder, bevisar riktigheten av ett dylikt påstående.

På den älskvärdhet, som en högerns lantmannarepresentant serverade mig, då han sade, att detta dock icke behöver innebära några olägenheter, om herr Kilbom anser, att man icke bör använda personligen sårande uttryck, skulle jag vilja svara med upprepande av en förut ställd fråga: Har det hittills beträffande 52 § i denna grundlag kunnat påvisas en enda olägenhet, som skulle kunna föranleda, att man nu bör ändra paragrafen? Nog böra ni väl ha så stor respekt för er själva, att ni fråga er: när och på vad sätt har det visat sig att 52 paragrafens nuvarande formulering medfört olägenheter. Vi skola väl icke stifta lagar, utan att det behöves. Jag vågar påstå, att 52 § hitintills full-

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

komligt väl har räckt till och den lär komma att räcka för framtiden också. Man säger, att detta sistnämnda påstående innebär att draga för stora växlar på framtiden. Visst inte! Är det så att vederbörande själva eller deras partikamrater i kammaren icke förstå att uppträda i den anda och inlägga den tonen i sina anföranden, att de i regel undgå talmannens klubbslag med ty åtföljande eventualiteter enligt nu föreslagna bestämmelser, då lär heller icke en lagbestämmelse hindra något sådant. Jag har visst förut antytt, att i en dylik situation kunna lagparagrafer få en rakt motsatt verkan mot vad man åsyftat. För mig är det emellertid, herr talman, avgörande att hittills gällande lagbestämmelser räckt till. Har någon enda kammarledamot, någon högerman, någon bondeförbundare kunnat anföra ett enda exempel, då allvarliga olägenheter uppstått med de bestämmelser vi nu ha?

Herr Lithander återopade det engelska parlamentet. Jag är icke specialist på historia, även om jag anser det vara ett kapitel, som riksdagens ledamöter borde titta litet mer på, än som sker. Herr Lithanders försök att göra jämförelser på detta sätt med förhållandena i det engelska parlamentet, bli missvisande, därest man icke också en smula studerar detta parlaments historia. Herr Lithander skall icke glömma bort den utveckling, som föregått det nuvarande engelska parlamentet, dess arbetsordning och arbetsmetoder. Utan att ha den historiska bakgrunden i minnet, förstår man överhuvud taget icke läget i England. Till och med herr Lithander skulle, det är jag övertygad om, vara den förste, som skulle reagera mot den utsträckt makt, som speakern i det engelska parlamentet har, om man ville införa motsvarande här.

Jag ber, herr talman, att med detta ytterligare få understryka det fullkomligt överflödiga i att här företa grundlagsändring, och jag ber därför att få yrka bifall till det av herr Lindqvist här framförda förslaget.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall förbigå vad jag tidigare tänkt yttra i den av herr Lindskog upptagna frågan. Jag instämmer med honom; jag gör det, kan jag säga, helt och fullt. Jag skulle blott vilja tillägga, att det skulle vara tacknämligt, om man från sekretariatets sida gäve en påminnelse om underskrifterna till dem, som icke skrivit under riksdagsbeslutet, så att de alltså finge ett litet påpekande.

Det var emellertid icke för att säga detta, som jag begärde ordet. Herr Kilbom har nu stått här, jag vet icke hur länge, och reklamerat för den ställning han intager, när det gäller 52 §. Nu skall jag be att få kyla av honom en liten smula. Om herr Kilbom vidhåller sitt yrkande, och detta bifalles, löper han den risken, att hela härligheten under punkt B kommer att förfalla. Första kammaren har ju godkänt allt, vad som står under punkt B och om andra kammaren fattar ett beslut, som skiljer sig från första kammarens beslut, går detta beslut till konstitutionsutskottet. Sedan säger kanske konstitutionsutskottet, att med hänsyn till det förhållandet att allt detta är att anse som ett sammanhängande helt förslag, får det hela anses vara förfallet på grund av de olika beslut, som kamrarna fattat. Den risken löper i alla fall kammaren, om den följer herr Kilbom. För övrigt kan jag icke riktigt förstå herr Kilbom. Han är ju icke själv rädd för denna bestämmelse. Det är klart, att det icke kommer att hända någonting, som gör att han eller hans meningsfränder komma att drabbas av denna paragraf utan eget förvållande. Vi äro icke rädda för denna sak, mina meningsfränder och jag. Vi få alla ta risken. Socialdemokraterna och de andra partierna få också ta risken. Man behöver ju icke uppföra sig i kammaren på ett sätt, som strider mot god ordning. Man behöver icke tillhöra något visst parti för att undgå att få obehag av denna bestämmelse. Det ligger i människans medfödda förstånd och medvetande, att

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

man känner, om man uppfört sig på ett sätt, som strider mot god ordning eller icke. Hela saken är så självklar att man icke behöver spilla fler ord på den. Om kammaren följer herr Kilboms yrkande, löper kammaren risken, att det kan gå så att allt under punkt B blir att anse som förfallet.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att inför kammaren tillkännagiva, att när jag framställde mitt yrkande om bifall, så rörde detta de delar, som då behandlades i diskussionen. Det yrkande, som här framställts först av herr Kilbom, hänför sig till den reservation, som avgavs vid fjolårets riksdag av vår nuvarande högt värderade talman m. fl., vari vi hemställde om avslag å denna bestämmelse. Jag har icke haft anledning att ändra denna min ståndpunkt, och jag ber därför att för mitt vidkommande få tillkännagiva, att jag kommer att rösta för avslag. Den risk, som herr Lindman talar om, få vi väl taga, och jag tror icke att den risken är större, än att vi kunna taga den.

Herr Kilbom: Endast en kort replik till herr Lindman. Jag tycker, att hans logik är litet underlig. Herr Lindman säger, att både han och hans meningsfränder och jag och mina meningsfränder och bondeförbundet och herr Olsson i Kullenbergstorp och hans meningsfränder, kort och gott alla komma att uppträda på ett sätt, som svarar mot god ordning, och icke komma att använda personligt sårande uttryck. Då kunna vi också taga denna paragraf, som vänder sig mot sådant. Såvitt jag förstår, bör det föreligga *anledning*, innan man ändrar lag. Därför borde herr Lindman från sina utgångspunkter ha kommit till samma slutsats som jag. Då vi alltid uppträda på ett hyfsat sätt här, föreligger ingen anledning att gå in på denna ändring.

Jag kan ej gå in på och klara upp de högvisa metoder man använder i konstitutionsutskottet vid sammanjämkning. Men en gång lät jag lura mig till att icke framställa ett yrkande i kammaren på grund av den risk, som herr Lindman nu hotar med. Då kom en gammal kammarledamot och sade till mig efteråt: Det var fel, att herr Kilbom ej framställde något yrkande. En sammanjämkning sker enligt hittills gällande principer så, att utskottet söker finna något mitt emellan besluten i kamrarna. Jag förstår ej de juridiska finnesser högt upp över vårt vanliga bondeförstånd, som man nu söker köra med, innebärande att man ej skall få framställa yrkande om avslag på en viss paragraf, utan måste ta hela det föreliggande förslaget. Sådana spetsfundigheter äro mycket farligare för kammarens goda ton än någonsin mitt uppträdande varit.

Herr Lithander: Herr talman! I våra gamla domareregler står det i 21 punkten: »Den sin frihet missbrukar är värd att mista henne.» Nu vilja vi bringa riksdagens arbetsstadga i samklang med denna gamla domareregel.

Herr Lindman: Herr talman! Jag får uppriktigt säga, att jag ej förstod herr Kilbom riktigt. Men om han menade, att konstitutionsutskottet här kan ge sig in på sammanjämkning, är det fullkomligt uteslutet. Förslaget måste antagas, vare sig det blir paragraf för paragraf eller i ett sammanhang, ord för ord. Den saken är klar. Jag vill ej ge mig in på en grundlagstolkning om detta, huruvida det är möjligt att taga bort en bit av en paragraf eller ej. Jag vill endast säga, att risken finnes där. Men om kammaren vill göra det, nog kan jag taga risken.

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag kan naturligtvis ej här ge mig in på frågan om vad som är konstitutionellt riktigt eller ej. Jag begärde ordet därför, att jag förstod, att herr Lindman här utan avsikt kommit att krängla till det hela, vilket gör, att kammarens ledamöter på grund därav kanske ha svårt att veta, hur de skola rösta. Det förefaller mig, att även när det gäller grundlag skall det sunda förnuftet göra sig gällande, och får det tala och göra sig gällande, så tror jag, att § 52, på vilken jag yrkar avslag, ej hänger samman med det andra, varför kammaren mycket väl kan avslå utskottets hemställan här, utan att det hela behöver falla.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner rörande det under förevarande punkt upptagna förslaget till ändringar i grundlagarna, utom såvitt anginge § 52 riksdagsordningen; och blev förslaget i sålunda angivna delar av kammaren antaget.

Vidare framställde herr talmannen propositioner dels på antagande av det under punkten upptagna förslaget till ändrad lydelse av § 52 riksdagsordningen, dels ock på förkastande av berörda förslag; och fann herr talmannen svaren hela utfallit med överbäggande ja för den förra propositionen. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren antager det i konstitutionsutskottets förevarande memorial nr 4 under avdelning B punkten 1 upptagna förslaget till ändrad lydelse av § 52 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren förkastat berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren antagit berörda förslag.

Härefter föredrogs det under *punkten 2)* omförmälda, från 1930 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 55 riksdagsordningen.

Enär det under punkten 1 upptagna, av kammaren förut godkända förslaget till ändring i § 55 riksdagsordningen i sig inneslöte, bland annat, den ändring i paragrafens lydelse, som innefattades i det nu föreliggande förslaget, fann kammaren på därom av herr talmannen framställd proposition förevarande förslag icke påkalla något särskilt kammarens beslut.

Slutligen föredrogs det under *punkten 3)* upptagna, från 1930 års riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av § 60 riksdagsordningen; och anförde därvid:

Herr Fast: Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet självt här yttrat i memorialet hemställer jag, att kammaren måtte avslå det här förevarande förslaget.

Vidare yttrades ej. Förevarande grundlagsändringsförslag blev av kammaren förkastat.

Ang. vilande förslag till grundlagsändringar. (Forts.)

Kammaren beslöt, i anledning av utskottets därom gjorda framställning, uppdraga åt konstitutionsutskottet att till den statsrådsledamot, som av Kungl. Maj:t förordnats att utöva den befattning med riksdagsärenden, varom stadgas i § 46 riksdagsordningen, meddela, när riksdagens svar å de propositioner, som låge till grund för de under avdelning A, punkterna 4, 6 och 7 upptagna förslagen, kunde föreligga färdiga att överlämnas å rikssalen.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Trossnäs fält i Nors socken av Värmlands län biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 3.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om legationsssekreterarens i Riga förflyttning till Kovno i Litauen.

*Ang. Sveriges
utrikesrepre-
sentation i
Litauen.*

Därvid anförde:

Herr Nylander: Herr talman! Det är icke ofta jag haft anledning att instämma med herr Lindhagen, men nu skall jag passa på tillfället att göra det, icke i det yrkande vartill han kommit, men i den motivering, åt vilken han givit uttryck.

Det är ju så, att Litauen är ett av de få länder, där man ej förrän alldeles nyligen infört några importrestriktioner, men dessa rikta sig ej mot vårt land. Vidare är Litauen ett land, som ej önskar högre än att utvidga sina kommersiella och kulturella förbindelser med Sverige, en sak, som bl. a. tagit sig uttryck i att landet i Stockholm har en egen minister. Utan tvivel föreligga, om konjunkturerna förbättras, goda möjligheter för utbyggande av förbindelserna med detta land. Och vad en officiell representant i en sådan riktning kan göra, därpå ha vi ett gott exempel på från ett av våra grannländer, som i Litauen utfört omfattande arbeten. Det skulle emellertid ej falla mig in att i en finansiell situation som den nuvarande komma med något yrkande på åtgärder, som skulle draga kostnader utöver vad Kungl. Maj:t och statsutskottet föreslagit, men jag har ej velat underlåta att här inför kammaren framhålla dessa synpunkter och ge uttryck åt den varma förhoppningen, att det ej skall dröja länge, förrän vi kunna realisera den av herr Lindhagen i motionen framförda tanken.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Till behandling företogs härpå jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; och övertog därvid herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag
till befräm-
jande av nö-
boskapsaveln.

Punkten 15, angående befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 46 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att minska ordinarie reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln, nu 273,000 kronor, med 98,000 kronor till 175,000 kronor.

Med anledning av detta förslag hade inom riksdagen väckts följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) motionen I: 45 av herr *Bengtsson m. fl.*, likalydande med motionen II: 87 av herr *Larsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte med anledning av statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, punkt 46, besluta att till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln för budgetåret 1933/1934 i stället för äskade 175,000 kronor anvisa ett ordinarie reservationsanslag av 240,000 kronor; samt

2) motionen II: 266 av herr *Andersson i Dunker m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln måtte utgå med 250,000 kronor och att beloppet måtte användas efter i huvudsak nu gällande bestämmelser till tjurföreningarnas understödjande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt ovanberörda motioner minska ordinarie reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln, nu 273,000 kronor, med 33,000 kronor till 240,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johansson i Uppmälby, N. August Nilsson, Carl E. Eriksson, Granath, Olsson i Rödningsberg, Andersson i Löbbo och Andersson i Tungelsta*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å de i ämnet väckta motionerna bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Johansson i Uppmälby*: Herr talman! På denna punkt ha jag och några andra av utskottets ledamöter avgivit en reservation, i vilken vi yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Under förmiddagens plenum yttrades i debatten här från denna plats av en ledamot, kommandör Holmgren i Karlskrona, att han hade önskat få en post höjd eller att få in ett anslag, men att det vid behandlingen av tredje huvudtiteln i statsutskottet visat sig, att man ej kunnat göra några besparingar. Och utöver huvudtiteln ram ville statsutskottet ej gå. Här har emellertid, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit framlagts förslag om en ökning på 65,000 kronor. Men det stoppar inte med det, ty om vi se på punkt 24, där det gäller hushållningssällskapen, vilka också skola lägga ut motsvarande belopp, 65,000 kronor, har man på den punkten ej nöjt sig med 65,000 kronor utan begärt en ökning av 100,000 kronor, d. v. s. att bara på dessa punkter medför utskottets förslag en ökning, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, på 165,000 kronor.

I vår reservation ha vi framhållit, att de ändamål, för vilka dessa medel utgå, äro behjärtansvärda, och att det skulle vara önskvärt, om man kunde tillmötesgå i samma utsträckning som under föregående år de krav, som blivit framställda. Det gäller huvudsakligen att stödja tjurföreningar. Nu har den föregående regeringen satt i gång med en undersökning, tillsatt en besparingskommitté, som skulle undersöka möjligheterna att skära ned utgifterna under de olika huvudtitlarna. Vad gäller nionde huvudtiteln, trodde jag, att den skulle komma att drabbas betydligt hårdare än vad som verkligen skett, och

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

chefen för jordbruksdepartementet har i vissa fall ej kunnat följa vare sig ämbetsverken eller besparingskommittén. Här ifrågasattes för det första, att man skulle inställa alla premieringar. Lantbruksstyrelsen menade, att det skulle vara ett alltför hårt ingrepp, och förordade två alternativ. Det ena gick ut på, att man skulle sänka det bidrag, som nu under denna punkt utgår, från 100 till 50 kronor. Men styrelsen framlade även ett annat alternativ, som nu utskottets majoritet har godkänt. I avdelningen voro vi ense om Kungl. Maj:ts förslag, och det var först i plenum som den stora kovändningen skedde, där en del ledamöter, som förut biträtt förslaget på avdelningen, vände och gingo med på det förslag, som kom från representanter för hushållningssällskapen. De, som mest trädde i elden voro en ordförande, en vice ordförande och en sekreterare i hushållningssällskap; och jag förstår mycket väl detta därför att genom det här få ju hushållningssällskapen litet nålpenngar, eller vad jag skall kalla dessa 35,000 kronor, som man begär utöver de 65,000 kronorna. Man nöjde sig ej med ett anslag av 65,000 kronor, som var berättigat, utan man var gentil och tog 100,000 kronor jämnt. Man har ej ont om pengar i dessa tider, det märker man på de många motionärer, som motionera på denna huvudtitel. Om jag frånser tilläggsstaten och ser på huvudtiteln, föreligga motioner om ökning på 11 till 12 miljoner kronor. Den regel, som statsutskottet följt vid behandlingen av tredje huvudtiteln, tycker jag är riktig. Och det fanns en tid, då den regeln tillämpades på nionde huvudtiteln. Det var på den tiden, då vi till ordförande på första avdelningen hade min gamle hedersvän, avliden sedan många år, Aaby Ericsson. Jag erinrar mig, hurusom efter den första socialdemokratiska regeringens tillkomst genom förbiseende i departementet ett anslag på 2,000 kronor icke kommit med i huvudtiteln. Dåvarande departementschefen vände sig till mig och frågade, om jag vill frambära motion i ämnet. Man beklagade på det livligaste, att anslaget ej kommit med. Det var mot regeringens vilja, att så ej skett. Jag bar fram motionen, fick den skriven från jordbruksdepartementet, och hade ej annat besvär med den än att sätta mitt namn under den och bära fram den. Då erinrar jag mig, att den dåvarande ordföranden på avdelningen i jordbruksutskottet hemställde, att den måtte bordläggas, tills vi fingo se, om vi kunde göra besparingar. Ty utöver huvudtitelns ram komme han ej att gå. Det var ungefär samma princip, som man i statsutskottet tillämpat ifråga om tredje huvudtiteln. Man vill ej gå över ramen. Nu ha tiderna ändrats, och man bryr sig ej om, var pengarna skola tagas. Jag gillar ej, att man skall alldeles inställa premieringarna. Jag gillar ej lantbruksstyrelsens alternativ A. Men då Kungl. Maj:t höjt detta från 100 till 140 kronor, skulle man kunna stanna där. Jag hade ej stått som reservant i utskottet i dag, om man velat höja ytterligare med 10 kronor av statsmedel på detta anslag, vilket betyder 20 kronor inalles. Det hade gjort 25,000 kronor.

Men vad jag opponerar mig mot och ej kan följa är den princip, som ligger i lantbruksstyrelsens alternativ B, nämligen att det skall vara tjurens inköpsvärde, som skall vara bestämmande för hur stor premien skall bli. Det har aldrig varit så, när det gällt bedömning av avelsdjur, hästar eller nötdjur, att man satt djurets inköpsvärde som mätare för premien, som det skulle få, utan det har varit djurets avelsvärde, oavsett priset vid inköpet, som varit den grundläggande principen. Den anser jag riktig. Men den principen skall slås ner, försvinna och en ny princip skall tillämpas, nämligen den principen, att det högsta pris de kunna få blir 10 % av inköpsvärdet, d. v. s. att om en tjur kostar 5,000 kronor, få de högst 500 kronor, varav hälften av hushållningssällskapet, och således 250 kronor från detta anslag. Men vi få betrakta

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

båda anslagen som ett, därför att hushållningssällskapen ha inga andra medel än statsmedel. Deras anslag har varit 3,000,000 kronor om året. Nu har det satts ned. Jag vill ej ingå på den punkten nu utan återkommer till den, när vi hinna fram dit. Jag anser, att i dessa tider är det ansvarslöst handlat att utan vidare bara yrka på bifall till motioner utan att göra klart för sig, var pengarna skola tagas. Det är på nionde huvudtiteln icke bara detta man har yrkat bifall till utan på andra punkten 250,000 kronor. Men om det skall få något värde, måste de verkliga utgifterna sättas till 450,000 kronor.

Därtill ha vi frågan, huruvida man skall lägga det på jordägaren, sakägaren. Då det gäller lantmäteriet, går man på den linjen, att om det skall behållas på staten, ökar det kostnaderna med 300,000 kronor. Jag undrar, om man vid riksdagens slut är belåten med att man brutit sönder den budget, som är uppgjord. Det betyder en lindring för oss i jordbruksutskottet, ty angående medelsanskaffningen kommer statsutskottet att framdeles avgiva förslag. Det blir vid statsregleringen. Vad blir det då för åtgärder som få vidtagas? Jag tror, att man då har bottenkratpat möjligheterna i fråga om maltdrycker och dylikt, utan det blir nog en höjning av den allmänna procentsatsen vid inkomst- och förmögenhetsskatten, som blir en följd av detta. Man måste tänka sig för två gånger, innan man går in på en höjning av huvudtitlarnas slutsiffror.

Jag har velat säga detta därför att jag tror, att det är klokt, och jag vill säga, att herrarna skola icke bara fästa sig vid dessa 65,000 kronor. Det kommer en annan punkt sedan, där det begäres 100,000 kronor, som rör samma sak. Det skall betalas hälften av detta anslag och hälften av ett annat anslag, som också måste täckas genom statsmedel.

Jag har som sagt den uppfattningen, att man bör stödja tjurföreningarna. Man skall inte slå ned vad man under årtal byggt upp. Det skulle ha varit olyckligt, om statsrådet hade stannat vid vad de besparingssakkunniga föreslagit eller att helt och hållet indraga anslaget. Däremot tycker jag, att man skulle kunna åtminstone minska detta anslag, särskilt som herr statsrådet har höjt det från lantbruksstyrelsens ena alternativ och det med icke mindre än 40 kronor. Jag förklarar vidare, att om man velat gå den vägen och lägga litet mera till vad herr statsrådet har föreslagit, så hade jag förklarat mig villig till detta, men denna princip att, från att man förut bedömt priset efter djurens avelsförmåga, efter avkomman, fastställa, att det skall vara avelsdjurens inköpspris, som skall vara bestämmande, den principen kan jag inte gilla. Det bryter mot allt vad man förut tillämpat. Då får man gå in för samma princip på andra områden, t. ex. då det gäller prisbedömning av hästar, och varför inte även på det område, som gäller travtävlingar? Det blir bra för mig, som inte begriper mig på hästar. Då kan jag spela på totalisator. Då blir det bara att hålla reda på vilken häst av dem som tävla som har det dyrbaraste inköpspriset. Även om han kommer sist, skulle han på grund av det pris, som han betingat i inköp, få första priset.

Jag tycker, att det är märkvärdigt, och för mig som gammal bonde är det något alldeles nytt, och när man är gammal, är det inte så gott att följa med de nya tonerna. Men jordbruksutskottets majoritet är förtjust åt detta, och jag förstår, att man från avelscentraldepåerna är förtjust åt det. Tjurföreningen är bildad, och man skall skaffa en tjur, och det gäller att få en, som är godkänd. Man vänder sig till jordbrukskonsulenten och ger honom i uppdrag att köpa en. Han köper en från avelscentralen. Han får en med en fin stamtavla, men det är ändå inte säkert, att den duger i längden. Jag har varit med i en tjurförening, där vi en gång efter ett och ett halft år fick sälja

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

en tjur, som kostat 5,000 kronor men som dock var obrukbar till avel. Men om vi efter dessa bestämmelser haft honom kvar, så hade vi fått ett högt pris därför att han var dyrbar, även om han var oduglig. Den saken spelar inte någon roll, utan efter utskottsmajoritetens uppfattning frågar man: vad kostar han? Bondgubbarna komma att tycka, att det är på tok att betala så mycket, men då säger jordbrukskonsulenten, att det gör ingenting, ty ni få en tiondel i pris. Jag tror inte, att man kan utdela så mycket, åtminstone icke med nuvarande 200 kronor i statsmedel. Men vad jag framför allt vill säga, det är, att själva principen är oriktig, att den, som har högsta inköpspriset, får mera än det avelsdjur, som står i högre klass men som i inköp icke kostat hälften så mycket.

Detta är anledning till att jag icke kunnat följa utskottsmajoriteten, och jag beklagar den stora kovändning, som skedde i utskottets plenum, dels därigenom att två ordinarie ledamöter icke varit närvarande vid beslutets fattande men dock ansågo sig kunna deltaga vid justeringen och därvid ansågo sig hava fria händer och dels därigenom att sådana krafter som en ordförande och landshövding, en vice ordförande och förutvarande statsråd och en sekreterare i ett hushållningssällskap medverkade. Då är gärdet uppgivet för den stora sakkunskap, som kommer från hushållningssällskapens sida. Det förstår man, att sedan springer var och en, som icke är van att stå vid sina ord som en man, liksom en käring över från den ena sidan till den andra. På den avdelning, där man förut varit ense om beslutet, sprang man ifrån sin förut intagna ståndpunkt. Det är beklagligt, att det icke tillämpas samma principer i jordbruksutskottet som i statsutskottet och att icke de gamla principer, som funnos i jordbruksutskottet på den gamle hedersmannen Aaby Ericssons tid, skola få fortleva. Om detta blir vanligt, så kan man, även om avdelningen är enig, icke veta, hur många av avdelningens ledamöter som komma att följa avdelningen i plenum. Jag har velat säga detta därför att det är icke rätt att springa ifrån sin ståndpunkt på det sättet, och jag anser, att man bör icke nu belasta huvudtiteln med 125,000 kronor och sedan om några dagar, ifall man springer ifrån avdelningens beslut, gå med på 250,000 kronor, som vi veta kommer att betyda 450,000 kronor. När det gäller lantmäteriet, få vi 300,000 kronor. Skall det fortsätta på andra huvudtitlar, så frågar jag, var herrarna tänka taga pengar till att täcka detta. Jo, säger man, det har jag hört förut, det rör inte oss, angående täckningen kommer statsutskottet att framdeles avgiva utlåtande, d. v. s. vid statsregleringen. Jag ber, herr förste talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr förste vice talman! Jag borde ju egentligen efter den utomordentligt kraftiga avbasning, som kommit mig till del, känna mig förkrossad, men det gör jag icke. Jag har inte sprungit ifrån min åsikt. Jag beklagar, att jag inte hade tillfälle att vara med på avdelningen, men jag hade laglig och av riksdagen medgiven ledighet för hemresa. Att jag som ordinarie ledamot går in i utskottet sedermera, då det gäller att få fram ett anslag av denna beskaffenhet, som ligger mig alldeles speciellt varmt om hjärtat, torde dock vara ganska naturligt.

Här har dock i de 72 punkter, som vi nu ha att behandla, Kungl. Maj:t nedsett förutvarande anslag med, om man gör en hastig beräkning, något över en miljon kronor. I vissa hänseenden har en ökning fått lov att äga rum, beroende på förut fattade beslut, särskilt i fråga om den högre lantbruksundervisningen, men eljest hava på varje punkt betydande nedsättningar ägt rum. Vi ha lojalt följt Kungl. Maj:t i 70 av dessa 72 punkter, som utlåtandet innefat-

Ang anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

tar, och vi ha gjort det helt klart och tydligt därför att under nuvarande förhållanden är det alldeles nödvändigt att, där det är möjligt, gå ned med utgifterna.

Ett av de områden inom det arbete, som man har att utföra inom ett hushållningssällskap, där under den senare tiden man mer och mer har gått ifrån förutvarande sätt att understödja, är nötboskapsaveln. Där har man gått ifrån det förutvarande mera individuella bedömandet, utbetalandet av pengar till vissa uppvisade individer, till att låta huvudparten av anslag gå såsom understöd till tjurföreningar. Tjurföreningsverksamheten i bygderna är erkänd, och den aktade ordföranden i jordbruksutskottet har starkt framhållit dess betydelse. När han nu särskilt riktade sig mot det förslag, som från lantbruksstyrelsens sida har framkommit, där man skulle såsom en allmän regel införa, att tilläggspriset skulle utgå i visst förhållande till inköpspriset av tjuren, kan jag i det fallet på sätt och vis giva honom rätt. Såsom ordförande i en nötboskapspremieringsnämnd under många år har jag vid utdelandet av dessa tilläggspriser givetvis icke gått efter dessa regler. Vi ha sökt bestämma priset efter tjurens värde och beskaffenhet. Vi ha vidare tänkt oss in i hur tjurföreningen haft det i ekonomiskt avseende, och det har spelat in. Har det varit en förening bildad i en ort, där medlemmarna huvudsakligen bestått av mindre jordbrukare, och om föreningen haft svag ekonomi, har tilläggspriset utdelats rikligare än i en förening med god ekonomi. Det är tydligt och klart, att tilläggspriset icke utdelas av en vettig nämnd till en tjur, som icke är lämplig till avel. Det är således icke så, som ordföranden framhöll, att bara inköpspriset skulle vara bestämmande. Har icke tjuren kommit till riktig användning eller har man icke den uppfattningen, att man får resultat av arbetet inom tjurföreningen, skall givetvis icke, om man köpt en misslyckad tjur, priset utgå under alla förhållanden. Det vore orimligt. Man får säga vad man vill om det sätt, som nu tillämpas, jag anser det vara nyttigt för denna verksamhet, och alla småbruk, som under nuvarande svåra tider sannerligen inte ha möjlighet att utan stöd åstadkomma lämpliga och dugliga avelsdjur annat än i tjurföreningsformen, erhålla lån av hushållningssällskapen till hjälp för inköp, de få hjälp till amorteringar, vilket är av betydelse särskilt i avlägset belägna bygder, för att därstädes få till stånd en lämplig och väl ledd husdjursavel. De enskilda jordbrukarna förmå ej detta. Dessa föreningars betydelse är så stor, att man icke ens under nuvarande tider kan undvara dem. Det går inte att klippa av, och jag är synnerligen tacksam för det stöd, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet givit i saken, då herr statsrådet gått in för ett betydligt större anslag än enligt det ena alternativet i lantbruksstyrelsens förslag är förutsatt. Han har visat, att han har en bestämd uppfattning om att hjälp på detta område kräves.

Sedan är det givetvis en omdömesfråga, om man skall nöja sig med 175,000 kronor eller om man behöver 240,000 kronor. På grund av det stora antal föreningar som finnas bildade och som äro organiserade och trätt i verksamhet och som absolut ha väntat sig, att det hittills utgående anslaget skall i stort sett oförändrat utgå, samt då det skulle medföra stora svårigheter, om så icke bleve förhållandet, är det, som majoriteten inom utskottet har gått med på en höjning i denna punkt. Jag tror inte, att därigenom sker någon riksolycka. Här är det i stort sett småbrukare, som bli hjälpta, personer som ha en ganska svag ekonomisk ställning. På grund av läget inom jordbrukets område så är det väl behöfvligt, att denna hjälp ges. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar Nilsson i Bonarp, Petersson i Lerbäcksbyn, Larsson, Olsson i Ramsta och Hagman.

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr förste vice talman! Till en början ber jag att till utskottet få uttala min tacksamhet för att utskottet visat en sådan välvilja mot Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. Såsom en föregående talare anförde är det endast på 2 av 72 punkter, som utskottet frångått Kungl. Maj:ts förslag. På dessa båda punkter har man från utskottets sida förordat en förhöjning av anslaget. Hade det varit ekonomiskt normala tider, skulle jag ha uttalat min tacksamhet mot utskottet även på dessa punkter, därför att utskottet velat ställa mera medel till förfogande för dessa ändamål, men vi leva ju icke i ekonomiskt normala tider. Var och en har kunnat följa de svårigheter, som förelegat för Kungl. Maj:t att göra en skattebudget, som icke lett till större skattehöjning. Det har framtingat de mest rigorösa nedskärningar av många anslag. Nu kan man visserligen säga, att här är det endast fråga om en ökning på 65,000 kronor, men låt oss komma ihåg, att vi befinna oss i början av riksdagen, i början av behandlingen av utgifterna. Vid ett föregående arbetsplenum fattades ett beslut, som ledde till en ökning av utgifterna med 1½ miljon kronor. Om vi skulle på den ena punkten efter den andra gå till en höjning, komme vi slutligen fram till en siffra, som visserligen kanske icke vore så stor i förhållande till hela budgeten, men som komme att leda till de allra största svårigheter, då det gäller att skaffa medel till täckning. I detta ekonomiska läge är det helt enkelt nödvändigt, att man icke går till en höjning av ett anslag, såvida det icke föreligger särskilt starka skäl, och jag bestrider, att på förevarande punkt det finns skäl för den höjning av anslaget, som utskottet här framlagt.

Låt mig teckna bakgrunden till denna fråga. Granskningsnämnden, som otvivelaktigt varit ovärderlig, då det gällt att komma till nedskärningar, men som naturligtvis icke kan på alla punkter träffa det rätta — i synnerhet på denna punkt, där det gäller särskild fackkunskap — har i stället på den punkt, som vi nu tala om, föreslagit en mycket långt gående nedskärning och förutsett, att hela premieringsväsendet skulle borttagas och endast stambokföringen bibehållas. När denna fråga behandlades av den fackkunniga myndigheten, måste den säga, att vad vi behöva är kraftiga åtgärder för uppehållandet av tjurföreningarna, under det att stambokföringen icke i en sådan tid som denna behöver understödjas med statsmedel. Lantbruksstyrelsen framlade ett alternativ, som gick ut på ett nödtorftigt bevarande av tjurföreningarnas verksamhet. Det skulle kosta 125,000 kronor. Detta anslag har av Kungl. Maj:t höjts till 175,000 kronor. Mot detta sätter nu utskottet ett annat alternativ av lantbruksstyrelsen, som kostar 65,000 kronor mera. Nu inställer sig den frågan, huruvida man skyddar tjurföreningarna bättre med det högre än det lägre anslaget. Låt oss komma ihåg, att de pengar, som anslås för ifrågavarande ändamål, ha i grund och botten två syften. Å ena sidan syfta de till att utgöra en pådrivare på jordbrukarnas intresse för att förbättra nötboskapsaveln, en premie för ökade ansträngningar. Å andra sidan innebära de möjligheten att bibehålla de framsteg, som man vunnit på detta område, så att man alltså bevarar det som vunnits. Regeringsförslaget går ut på att vidtaga kraftiga ansträngningar för att bevara det som nu finns men innebär å andra sidan, att den fortsatta utvecklingen ställts på framtiden; vi vänta med fortsättningen tills tiderna ändra sig.

Den föregående ärade talaren ville låta påskina, att detta bevarande av tjurföreningarna skedde bättre med utskottsförslaget, men det kan icke vara så. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att utskottsförslaget innebär i stort sett, att hittills tillämpade regler skola begagnas. Pengarna skola därför icke enbart användas till tilläggspris utan de skola också gå ut i form av bevaringspris, i form av anslag till frisedlar och en hel mängd andra ting. Jag

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på att år 1931 användes av ett belopp på 524,000 kronor allenast 234,000 kronor till tilläggspris och resten gick till andra ändamål. Utskottsförslaget innebär, att högst omkring 230,000 kronor kunna användas till tilläggspris — tilläggspris, ärade kammarledamöter, utgå till sådana tjuvföreningar, som äro i behov av understöd, till de sämst ställda. De utgå med större belopp ju sämre ställning tjuvföreningen har, under det att andra priser och andra utgifter utgå efter principer, som avse att stimulera utvecklingen på avelsområdet. Det ligger därför i sakens natur, att med utskottsförslaget kommer icke att begagnas mer än 230,000 kronor för att stödja de hårt trängda tjuvföreningarna, under det att med regeringsförslaget motsvarande belopp kommer att utgå nära 350,000 kronor. Man har alltså här att välja: Skall man i en tid, när de ekonomiska svårigheterna tränga på från alla sidor, göra det möjligt, att så många tjuvföreningar som möjligt kunna kämpa sig igenom denna kris, eller skall man nöja sig med ett mindre belopp och samtidigt bygga på systemet undan för undan med den påföljden kanske, att man visserligen får en ökad apparat, som man emellertid sedan icke har resurser att vidmakthålla? Det är därför, som jag här vill urgera, att det är icke så, att utskottsförslaget utgör den största garantien för bevarandet av de resultat av nötboskapsaveln, som hittills vunnits. Men man kan säga, ha vi råd att ställa oss avvaktande, är det icke nödvändigt att driva på och stimulera nya landvinningar för denna verksamhet. Därom äro meningarna mycket delade. Lantbruksstyrelsen har uttalat, såsom det framgår av de föreliggande handlingarna, att nötboskapspremieringen är i behov av reformering. Jordbruksutredningen har varit sysselsatt med frågan om effektivisering av anslagen under nionde huvudtiteln och jag har inhämtat, att under detta arbete har jordbruksutredningen varit inne på samma tanke. De sakkunniga, som nu sitta och arbeta med fortsättningen av detta uppdrag, äro också inne på samma tanke, att reglerna för nötboskapspremieringen behöva reformeras. I medlemsbladet för Föreningen svenska andelslakterier uttalar en husdjurskonsulent, efter det att han refererat regeringsförslaget, följande: »Betydande inskränkningar i den hittillsvarande premieringsverksamheten stå sålunda nu för dörren. Det kan nog heller inte bestridas, att åtgärder härför i nuvarande läge äro ofrånkomliga, ty statens understöd har här som på andra områden kommit att tagas i anspråk i en ständigt stegrad omfattning. Det förefaller emellertid, som om de inskränkningar, vilka nu föreslås, icke äro ägnade att ingiva allt för stora bekymmer med hänsyn till den framtida utvecklingen. En påminnelse om att statsbidragen till vissa åtgärder icke är detsamma som permanent understöd kan tvärtom mångenstädes vara nog så behöflig.»

Jag har blott velat anföra detta för att säga, att det icke är så, att det finns en enhällig mening för den ståndpunkten att man måste nu i denna kristid verka för utvidgning av den verksamhet, som det här är fråga om. Däremot råder det en absolut enhällig mening därom, att man bör vidtaga nödvändiga åtgärder för bevarande av det resultat, som hittills vunnits, och jag menar, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget i det avseendet är att föredraga framför utskottets. Det är därför, som jag med hänsyn till detta och med hänsyn till nödvändigheten av all aktsamhet i fråga om beslut om ökade utgifter ser mig, herr förste vice talman, kunna för kammaren rekommendera Kungl. Maj:ts förslag, vilket förslag är detsamma som den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Herr Carlström: Herr förste vice talman! Då utskottets ärade ordförande i åtskilliga vändningar sysslade med någon syndare, som skulle ha varit med

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)

om ett beslut på avdelningen för att sedan ändra mening i utskottet, så skall jag be att få tala om att den syndaren var jag, och herr ordföranden behöver därför icke även på nästa punkt använda så mycket tid för att konstatera detta mitt brott. Det är emellertid, herr utskottsordförande, *utskottets* beslut, som vi nu tala om. Och jag tycker då, att vi kunde slippa ifrån den där skolmästartonen och gå förbi denna sak litet lindrigare, ifall vi inte äro på dåligt humör.

Jag förstår väl herr statsrådets varsamhet beträffande ökningen av anslag, och jag förstår också, att han hade velat gå längre, om icke de finansiella skälen hade hindrat detta. Då ärendet i alla fall nu kom upp såsom ett av de första, vi hade att behandla, så kändes det ju också ganska obehagligt att genast gå in för en höjning av ett anslag. På avdelningen sade jag också, att jag vill nog i detta fall ta mig en ganska lång betänketid, innan jag nu i början går med på att höja anslaget. Som herr statsrådet också anförde, har det den risken, om man nu börjar att höja, att man sedan också fortsätter med höjningar. Vi kunde emellertid icke skjuta på detta ärende, utan vi måste ta det i den ordning, som det kom till utskottet, och hade alltså att ta ställning till saken redan nu vid riksdagens början.

För min del ser jag saken så, att om man nu från statens sida drar sin hand tillbaka, då det gäller dessa premier till tjurföreningarna, så är det fara värt, att många nu existerande föreningar måste släppa taget. Jag är överens med herr statsrådet därom, att vi icke nu skola utvidga denna verksamhet utöver den gräns, som den har, men jag har trott, att det ändå behövs litet mera pengar för att bevara vad man har. Det var därför, som jag i utskottet ändå vågade gå in för att man skulle öka anslaget med dessa 65,000 kronor, varav ju följer, att man också sedan får öka anslaget till hushållningssällskapen, såsom herr statsrådet erinrade om.

Då utskottets ärade ordförande liksom även herr statsrådet här understrukt, att de små föreningarna med billiga tjurar icke bli bättre hjälpta med utskottets förslag utan snarare tvärtom, så vill jag säga, att man måste naturligtvis ändå taga hänsyn till de kostnader, som tjurföreningarna verkligen ha åsamkat sig för att skaffa sig en god tjur. Det är klart, att dessa föreningar ha de största skulderna och de största svårigheterna att dras med. Jag tror därför, att just ur den synpunkten kan det ligga något berättigat i vad lantbruksstyrelsen här har föreslagit, även om jag måste säga, att jag för min del tillhör en tjurförening, som icke har något sådant där stiltigt djur och sålunda kanhända får mindre.

Jag tror därför, att man, med hänsyn till att vi böra försöka upprätthålla vad vi ha, bör kunna förlåta oss, om vi, som representera jordbruket, tycka, att det är tråkigt att här få en sådan nedsättning av ett anslag, som dock, menar jag, har ganska stor betydelse för den näringsgren inom jordbruket, som det här är fråga om. Även om vi nu gå in för denna höjning, är det icke därmed sagt, att vi fördenskull även i fortsättningen behöva vara med om att höja anslagen på denna huvudtitel. Om riksdagens ledamöter vilja genomläsa detta utskottsbetänkandes 72 punkter, skola ni finna, att det på många, många punkter har begärts öknings utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, som vi *icke* gått med på. Vi ha i regel följt Kungl. Maj:t, och en anslagspost — småbrukspremieringen — som gäller flera 100,000 kronor, ha vi nästan helt och hållet strukit bort. Vi ha sålunda visat, att vi ha förstått och senterat sparsamhetskravet, fastän vi på nu ifrågakvarande två punkter ha ansett, att Kungl. Maj:ts förslag kanhända skulle leda till alltför svåra konsekvenser för de grenar av jordbrukets verksamhet, som det här gäller.

För min del skall jag naturligtvis ta det med mycket jämnmod, om utskot-

Ang. anslag till befrämjande av nötboskapsaveln. (Forts.)
 tet icke skulle få sitt förslag igenom, men jag tror ändå icke man kan blunda för att på andra huvudtitlar, där anslagsökningar begäras och där prutningar kanske äro bra mycket mera befogade och röra sig om större summor än här, man ändå skall kanske från riksdagens sida visa en större generositet än vad jordbruksutskottet här har visat. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johansson i Uppmälby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes: -41

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 15 av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20, angående fåravelns befrämjande.

*Ang.
fåravelns
befrämjande.*

Vid härefter skedd föredragning av punkten 20, angående anslag till fåravelns befrämjande, begärdes ordet av herr **Osberg**, som anförde: Herr talman! Jag tillät mig vid början av riksdagen väcka en motion, vari jag hemställde, att man skulle få något ökat anslag till fåravelns befrämjande. Jag ämnar icke här komma med något yrkande utan jag vill endast göra en liten erinran mot det sätt, på vilket lantbruksstyrelsen har avgivit förslag till fårpremieringen. Man har nämligen här strukit anslaget till premiering av baggar, tillhörande enskilda, och endast medgivit, att premier skulle få utdelas till sådana baggar, som ägas av föreningar. För min del finner jag ett sådant tillvägagångssätt vara förkastligt. Man kan icke jämföra dessa baggföreningar med tjuvföreningarna, där aveln ju kostar rätt stora summor och där det är nödvändigt att bilda en förening, innan man skaffar ett avelsdjur. På fåravelns område kan däremot en enskild person mycket lätt skaffa sig en bagge, och den kan för aveln vara lika nyttig som om den ägdes av en förening.

För min del anser jag därför, att det hade varit mycket lämpligare, att reducera priserna för dessa baggar och låta enskilda baggar vara jämställda med föreningarnas. Det är alldeles nödvändigt, att djuren bli bedömda vid

Ang. fåravelns befrämjande. (Forts.)

ett års ålder av en sakkunnig person, för att få en poäng fastställd för ullen, så att de kunna bli värda något beträffande ullavkastningen.

Ute i landet har det väckt stor förstämning, att man har gått till väga på detta sätt. Jag har fått mottaga ett brev, som visar, hur man uppfattar saken, och jag skall tillåta mig återge ett citat ur detsamma för att visa, hur en fårägare ser på förslaget. Han säger bland annat:

»Budgetförslaget är inte tillfredsställande, och motiveringen, att det måste sparas, är nog dåligt övertänkt, då man betänker de stora summor, som åtgå till import av diverse fårprodukter under året. Och möjligheter finnas inom landet både med bete och vinterfoder till får. Det invändes ju att importen är nödvändig t. ex. av ull; detta är ju sant, men med fortsatt förbättring av fåren vore det nog möjligt att minska även denna import. Jag tänker då närmast på veteimport. För 20 år sedan hade det nog varit omöjligt att övertyga en bagare, att det skulle vara möjligt att använda utan oläglighet huvudsakligast vete, som växt inom landet. Men naturligtvis måste både kvantiteten höjas och kvaliteten förbättras. Det vore ogynnsamt, om det skulle bli tillbakagång inom fåraveln i landet, på grund av minskade och indragna anslag, men man får väl hoppas det bästa.»

Det gör jag också. Jag hopnas, att när Kungl. Maj:t nästa år skall uppgöra förslag på denna punkt, man åtminstone skall låta det vara samstämmiga villkor för de baggar, som ägas av enskilda, och de baggar, som ägas av föreningar.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat antyda hur läget ligger, och jag hoppas på ändring, när nästa förslag kommer fram.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21, angående biskötselns befrämjande.

Under punkten 57 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1933/1934 uppföra ordinarie reservationsanslaget till biskötselns befrämjande utan angivet belopp.

I en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 368, av herr *Magnusson* i Skövde, hade hemställts, att riksdagen måtte till främjande av biskötseln bevilja ett anslag av 6,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å den i ämnet väckta motionen för budgetåret 1933/1934 uppföra ordinarie reservationsanslaget till biskötselns befrämjande utan angivet belopp.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Lithander**: Herr talman! Utskottet har här instämt i Kungl. Maj:ts förslag och yrkat bifall till detsamma med avslag på motionen. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att anslaget till biskötselns befrämjande skall uppföras såsom ett ordinarie reservationsanslag men utan något angivet belopp. Utskottet har erkänt biskötselns stora betydelse, och det framhåller den icke föraktfulla inkomstkälla för många mindre lantmannahem, som den varit, av vilken anledning det hade varit önskvärt att särskilda anslagsmedel kunnat beredas även under nästkommande budgetår. Utskottet fortsätter och säger, att det i betraktande av det statsfinansiella läget emellertid icke vill vara med därom och icke vill motsätta sig en tillfällig indragning av det nuvarande anslaget för

*Ang.
biskötselns
befrämjande.*

Ang. biskötselns befrämjande. (Forts.)

ändamålet. Jag skulle, herr förste vice talman, vilja göra gällande, att denna fråga berör en sak, för vilken man just under brydsamma tider och i tider, då man i övrigt måste iakttaga försiktighet med medlen, mycket väl och med fullt fog kan utanordna medel, ty det gäller här en produktiv verksamhet av en ganska säregen art och en till sin natur och sina verkningar synnerligen önskvärd näring och verksamhet. I en motion yrkas ett definitivt anslag på 6,000 kronor för ändamålet, och jag anser den vägen vara den rätta. Det lider icke något tvivel om att de pengarna äro väl använda. Biskötseln är fostrande och har således icke blott ekonomiskt goda verkningar, för den som utövar den. Det är alldeles klart, att om såsom utskottet säger mindre understöd för särskilda fall av Kungl. Maj:t skulle lämnas, så får denna näring icke den nytta därav, som om det funnes ett anslag att gå till.

Jag hoppas och tror, herr talman, att andra kammaren skall visa större förståelse för denna fråga än vad Kungl. Maj:t och utskottet ansett sig böra visa. Jag vågar gå till votering på denna punkt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionärens yrkande: att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 6,000 kronor till främjande av biskötseln. Det är ingen oöverkomlig summa, och den blir väl använd. Jag skulle vilja göra gällande, att det är antagligen få anslag i budgeten, som komma att bli så väl använda som detta stöd för biodlingen, som utportioneras till biodlarna i olika delar av landet, och Kungl. Maj:t skall ha rätt att göra det utöver den snäva avgränsning, som utskottet angivit.

Herrar *Thorell* och *Wallén* instämde häruti.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den summa, som det nu rör sig om, är ju mycket liten, 6,000 kronor, och inom utskottet ha vi alla haft den meningen att det anslag, som utgått, varit till nytta. Det är emellertid icke blott detta anslag utan en hel rad mindre anslag, som nu strukits och som icke begäras för innevarande år. Vi ha emellertid i utskottet med en som jag tycker mycket välvillig motivering sagt, att vi anse, att det varit önskvärd, om man även i år kunnat bevilja detta anslag, men hänvisat till det rätt stora anslag för jordbruks- och lantmannanärningar, som står till Kungl. Maj:ts förfogande. Om jag minns rätt, finns det ett sådant anslag på 100,000 kronor, som Kungl. Maj:t har i sin hand att fritt disponera över. I statsverkspropositionen säger departementschefen detsamma som vi sade, nämligen att därest för särskilda fall behov av något mindre understöd skulle befinnas böra tillgodoses, finns det möjlighet för Kungl. Maj:t att bereda tillgång härtill. Jag tänker, att det finns möjlighet för Kungl. Maj:t att här ge ut ett så stort belopp som 6,000 kronor. Att vi emellertid icke velat vara med på detta anslag beror därpå att vi icke vilja gå in för ett anslag på denna punkt, då på andra punkter, där det icke förelegat någon motion, anslaget bortfallit helt och hållet. Vi ha emellertid velat anvisa den möjlighet, som finns att lämna bidrag, där det finns behov, och det är huvudsakligen förbunden, det gäller, ty den hjälp som medlemmarna få, erhålla de från dessa förbund. I min hemtrakt ha vi biodling i stor utsträckning, men dessa biodlare få aldrig ett öre någon gång, utan de ha blott fått vissa broschyrer eller meddelanden från förbundet, som fått anslaget. Jag antager också, att om detta förbund, biodlarnas huvudorgan, kommer att hos Kungl. Maj:t göra en framställning om att få ett anslag, så skall det få detta. Man kanske begär lika mycket, som man haft förut, 6,000 kronor, och med den formulering, som utskottets utlåtande har, kommer förbundet helt säkert att av Kungl. Maj:t få av det anslag, som står till Kungl. Maj:ts förfogande på nionde huvudtiteln. Under

Ang. biskötselns befrämjande. (Forts.)

sådana förhållanden tycker jag, att det spelar lika högt vilken väg man går. Är det så att det finns tillgång på detta anslag till att ge understöd i vissa fall med så små belopp som 2, 3, 4 å 5 hundra kronor, finns det ingen anledning att behålla detta såsom en särskild punkt i huvudtiteln, utan då får man väl göra ansökan hos Kungl. Maj:t. Med den formulering som utskottet här givit kommer Kungl. Maj:t icke att ställa sig avvisande, särskilt som Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen pekat på den utvägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Magnusson i Skövde i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lithander, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 21 av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Magnusson i Skövde i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24, angående allmänt anslag till hushållningssällskapen.

Kungl. Maj:t hade under punkten 66 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att minska det under titel allmänt anslag till hushållningssällskapen uppförda ordinarie anslaget, nu 3,000,000 kronor med 400,000 kronor till 2,600,000 kronor, att fördelas mellan hushållningssällskapen i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag.

I två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, I: 42 av herr *Lundell m. fl.* och II: 278 av herr *Jönsson i Boa m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det allmänna anslaget till hushållningssällskapen skulle utgå med oförändrat belopp 3,000,000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt motionerna I: 42 och II: 278 minska det under titel allmänt anslag till hushållningssällskapen uppförda ordinarie anslaget, nu 3,000,000 kronor, med 300,000 kronor till 2,700,000 kronor, att fördelas mellan hushållningssällskapen i enlighet med av departementschefen tillstyrkt förslag.

Vid punkten hade emellertid fogats reservation av herrar *Johansson i Uppmälby*, *N. August Nilsson*, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Olsson* i Rödningss-

*Ang. anslag
till hushåll-
ningssäll-
skapen.*

Ang. anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

berg, *Andersson* i Lööbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag på de i ämnet väckta motionerna bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman! Med anledning av det beslut, som fattades i en föregående punkt om att icke höja anslaget till befrämjande av nötboskapsaveln med 65,000 kronor, kommer icke heller nu förevarande anslag att behöva ökas, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket är detsamma som bifall till den av mig m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr förste vice talman! När herr ordföranden i jordbruksutskottet anser, att med anledning av det i en föregående punkt fattade beslutet, där kammaren avslagit utskottets förslag om en höjning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget, skulle behovet också bortfalla för hushållningssällskapen att få ökade anslag, så vill jag säga, att det är väl snarare alldeles tvärtom, att det därför blir ett alldeles särskilt behov att genom detta anslag tillgodose det krav, som vi ville tillgodose genom höjningarna i ifrågasvarande avseende.

Hushållningssällskapen måste givetvis söka nedbringa sina omkostnader i alla avseenden under nu rådande förhållanden, och jag tror också, att det för sig går ett medvetet och planmässigt arbete för att göra detta på alla sätt. Samtidigt är det emellertid så, att riksdagen beslutar om en hel mängd åtgärder, vilkas utförande anförts åt hushållningssällskapen, eller vilka, om de icke anförts åt dem, i alla fall medföra ökade utgifter för sällskapen. En sådan åtgärd var till exempel de av föregående års riksdag beslutade stöd- och ackordslånen, varvid planer upprättades av hushållningssällskapens befattningshavare i mycket stor omfattning. Det var ett alldeles nytt arbete, som hushållningssällskapen därmed fingo ta på sig, och de gjorde det givetvis gärna och villigt, då åtgärderna avsågo att stödja jordbrukare, som hade svårigheter. Det är också klart, att hushållningssällskapen alltjämt skola ställa sig till förfogande, men det kan dock icke ske utan att det medför extra utgifter för dem. Jag tror därför, att om man nöjer sig med den nedsättning av anslaget med 10 procent, som granskningsnämnden föreslagit, så är det tillräckligt.

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber endast att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Kullen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld**: Herr förste vice talman! Som förut här har omnämnts, hade granskningsnämnden föreslagit en nedsättning från 3,000,000 till 2,700,000 kronor av hushållningssällskapens allmänna anslag i överensstämmelse med de förslag, som granskningsnämnden framlade om en motsvarande sänkning över lag av anslag. Vid granskningen inom jordbruksdepartementet av denna fråga visade det sig emellertid, att med anledning av det beslut, som Kungl. Maj:t fattat om förändring i hästpremieringen och med anledning av de förslag, som förelades riksdagen om förändring i nötboskapspremieringen, av anslaget till svinavels befrämjande, premieringen av mindre jordbruk o. s. v., blevo automatiskt hushållningssällskapens utgifter mindre än vad de annars skulle ha blivit. Det skulle

Ang. anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

sålunda icke bli någon nedskärning med 10 procent utan endast en mindre nedskärning, om man följde granskningsnämndens förslag.

Det är alldeles självklart, att alla besparingar leda till svårigheter för de institutioner, som drabbas därav. Jag tror emellertid icke, att man kan påstå, att hushållningssällskapen skulle komma att alltför hårt drabbas av Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Det finns nämligen fortfarande vissa områden beträffande hushållningssällskapens utgifter, där ytterligare nedpressningar kunna ske. Som denna kammars ledamöter väl känna till, beslöts vid föregående riksdag att genomföra besparingsreglemente för lantmätare och lantbruksingenjörer. Motsvarande reglementen ha också utfärdats eller komma att utfärdas för statens fiskeritjänstemän, för statskonsulenter och överhuvud taget för alla sådana statens tjänstemän, som på grund av tjänsteutövning måste befinna sig på resor. Det har inom finansdepartementet verkställts en utredning rörande bland annat hushållningssällskapens utgifter för tjänstemännens resor, och den utredningen har visat, att under förra året har för detta ändamål använts en miljon kronor. Det har också visat sig, att de grunder, som av hushållningssällskapen tillämpas för ersättningar till tjänstemännen, äro för dessa tjänstemän förmånligare än de, som tillämpas för motsvarande stats-tjänstemän. Det är därför regeringens avsikt att till hushållningssällskapen rikta en uppmaning att genomföra motsvarande besparingsreglemente för sina tjänstemän, som staten genomfört för sina. Kungl. Maj:t har ju ingen makt att kommendera hushållningssällskapen att göra denna besparing, men om det icke sker, ja, då får man till nästa års riksdag foga ett villkor till statsbidraget av det innehåll, att dessa utgifter skola nedpressas. Jag menar alltså, att den minskning av anslaget, som Kungl. Maj:t har ifrågasatt, kommer icke att trycka hushållningssällskapen värre än de andra institutioner av motsvarande slag, som fått sina anslag sänkta. Vi skola komma ihåg, att det är icke bara fråga om hushållningssällskapen. Det finnes en hel mängd andra föreningar, som på liknande sätt få sina statsanslag minskade. I dag föreligga i detta betänkande även anslagen till mosskulturföreningen, betes- och vallföreningen och åtskilliga andra liknande institutioner. Det ligger i sakens natur, att det blir icke möjligt att få myndigheters och statsunderstödda institutioners medverkan till de besparingsåtgärder, som en fortsatt kris kommer att framtvunga, om icke man förfar med rättvisa och söker låta minskningen bli rättvist avvägd mellan de olika institutionerna. Jag vill för min del påstå, att Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt är mera riktigt avvägt än det förslag, som jordbruksutskottets majoritet här framlägger. Därför, herr förste talman, tillåter jag mig att för kammaren rekommendera Kungl. Maj:ts förslag, som är lika med den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr förste vice talman! Det är naturligtvis långt ifrån angenämt att, som utskottets majoritet här gjort, behöva föreslå höjningar i anslag, som Kungl. Maj:t har begärt. Det är naturligtvis framför allt i denna tid långt ifrån trevligt att göra det. Ty naturligtvis hysa vi den allra största respekt för herr statsrådets besparingssträvanden, som givetvis med hänsyn till den statsfinansiella situationen hava mycket fog för sig.

Jag skulle emellertid vilja understryka, vad herr Hedlund i Häste här nyss anfört, genom att säga, att visserligen är det sant, som statsrådet och tidigare utskottets ordförande ha anfört, att vissa besparingar i utgiftshänseende kunna göras av sällskapen därigenom, att premieringar och premieringsresor icke komma till stånd under nästkommande budgetår i samma omfattning som hittills, men det är lika sant, att hushållningssällskapen hava under de senare åren

Ang. anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

fått sin verksamhet ytterligare utvecklad icke minst därigenom, att statsmakterna under de senare åren lassat på hushållningssällskapen så ofantligt många nya och utökade arbetsuppgifter. Tag t. ex. planläggningen och tillsynen av nyodlings- och betesförbättringsarbetena vid ofullständiga jordbruk! Tag vidare det förhållandet i betraktande, att här hava hushållningssällskapen under sistlidna sommar fått — och få även i fortsättningen, förmodar jag — använda sina konsulenter för att göra upp förslagen till förbättringsarbeten, som stödlånetagare skola utföra för att på det sättet få återbetala en viss del av sina stödlån. Inom det hushållningssällskap, vars förvaltningsutskott jag tillhört i snart 20 års tid, hava vi under de senare åren, enligt vad vi räknat med, fått våra utgifter för konsulenter och deras resor öka med 6,000—7,000 kronor om året blott på grund av de arbetsuppgifter, jag pekat på. Det är klart, att för ett sällskap med en årsbudget på 60,000—65,000 kronor spela 6,000—7,000 kronor rätt stor roll.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag till anslag till hushållningssällskapen för nästkommande budgetår hade visserligen sällskapen litet på känn, när man gjorde upp sina stater för nu löpande budgetår. Jag tror, att man från lantbruksstyrelsens sida lämnat underhandsmeddelanden till sällskapen om, att man räknade med att statsanslagen för deras vidkommande komme att minskas med så och så mycket. Men det förslag, som på det sättet underställdes de olika sällskapen, var just det förslag, som innefattas i jordbruksutskottets nu föreliggande hemställan.

Ja, herr förste vice talman, ehuru jag gärna skulle vilja vara med om att bidra till snart sagt varje besparing, så tror jag, att på den nu föreliggande punkten, därest vi i fortsättningen vilja att hushållningssällskapen med deras tjänstemän skola fylla de funktioner, som icke minst statsmakterna på senare år ålagt dem, är det nog rimligt och riktigt, att de få det belopp, som utskottet här föreslagit.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall bara tillåta mig säga ett par ord angående hela budgetläget med anledning av föreliggande utskottsbetänkande. Det är det beklagliga med vår budgetbehandling, att den sker på detta spridda sätt så, att även de stora sakerna få behandlas i anknytning till ganska små detaljer. Jag är den förste att erkänna, att icke rubbas budgeten av att man på en enstaka punkt ökar ut Kungl. Maj:ts äskande med etthundratusen eller ett par hundratusen kronor. Men det jag tror, att man måste uppmärksamma redan nu, det är att man tillämpar samma principer över lag och icke anser sig ha rättighet att vid den ena huvudtiteln gå fram på ett annat sätt än vid den andra. Nu är saken den, att jordbruksutskottet har icke någon möjlighet att överblicka konsekvenserna av vad det självt föreslagit, jag menar de konsekvenser, som skulle följa, om man ville med samma argumentering höja Kungl. Maj:ts förslag över hela linjen. Det är ingen, som betvivlar, att de argument, som framförts i debatten för höjning av anslagen, äro vägande. Jag tror, att man kan överhuvud taget säga, trots allt tal om slöseri med statsmedel, som den svenska riksdagen skulle göra sig skyldig till, att i stort sett äro de medel, som riksdagen anslår, väl använda pengar. Jag tvivlar sålunda icke på och vågar mig alls icke på ett omdöme sådant, att vad från jordbruksutskottet föreslås skulle innebära något slags onödigt utgift. Men vad jag tror mig kunna säga efter att ha fått den överblick över de olika huvudtitlarna, som man tvingas att taga, då man själv skall ha översyn över budgeten, är, att de skäl, som

Ang. anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

här anförts för höjning, kunna med precis samma styrka anföras vid en rad andra anslag under alla de övriga huvudtitlarna. Det är ett faktum, att man på alla punkter måst gå mycket hårt fram. Man har måst skära ned utgifter, om vilka de intresserade kunna säga, att gör man sänkningar, kommer det att väsentligen begränsa möjligheterna till denna nyttiga verksamhet. Jag vill sålunda endast, att kammaren vid avgörandet av denna sak erinrar sig, att man icke kan se den helt isolerad. Då utskottet här sökt anknytning till granskningsnämnden och tagit upp den siffra, som granskningsnämnden föreslagit, tror jag, att jag kan påstå, att granskningsnämndens egna ledamöter skulle vara de första att erkänna, att det läge, som förelåg, då de kommo fram med sitt förslag på våren 1932, icke var så mörkt som det läge vi hade att taga hänsyn till, då denna budget uppgjordes. Jag kan försäkra, att åtminstone en av granskningsnämndens ledamöter skulle, om han varit här i kväll, varit den förste, som understrukt, att detta förändrade och försämrade läge medfört kravet på större begränsningar än han på våren 1932 ansåg vara nödvändiga.

Jag har velat säga detta i denna diskussion därför, att det är den första diskussion rörande utgifter, där man kan behandla saken utan hänsyn till speciella känslolägen, som göra sig gällande även vid behandlingen av utgiftsfrågor. Jag syftar på, att när vi behandlade värnpliktsfrågan kunde man icke med samma styrka framföra tvånget till besparingar. Jag skall gärna erkänna, och jag tror, att kammaren är ense med mig, att det finnes vissa utgifter för statens räkning, där man icke vill tillämpa precis samma synpunkter som i fråga om alla andra. Den ene vill tillämpa särskilda synpunkter, när det gäller militärutgifter, den andre på en annan punkt. Men här äro vi för första gången framme vid en punkt, där jag tror det är möjligt att säga, att man måste tillämpa samma regler som vid anslagen under övriga huvudtitlar. Om riksdagen på denna punkt skulle gå ett ganska gott stycke över Kungl. Maj:ts förslag, tror jag, att konsekvensen måste bli, att man på en rad andra punkter fortsätter att höja utgifterna. Det kan endast leda till, att den skattehöjning, som ändå icke är så obetydlig, måste göras ännu större än som förut visat sig nödvändigt. Jag kan icke komma längre än till det resultatet, att inom den nu givna budgetramen är det förslag rörande nionde huvudtiteln, som på denna punkt behandlas, det högsta man kan komma till. Om man på denna punkt vill gå därutöver, så kommer man faktiskt över i en annan budgetram, som är vidare och som man då får tillämpa konsekvent även på övriga huvudtitlar. Nu är jag övertygad, att man icke vill fortsätta på den vägen, och att de, som här tala för detta större anslag, göra det i full övertygelse om, att när man kommer till andra höjningar, skall man sätta stopp. Jag tror därför, att det är riktigt att även nu tillämpa de principer, som man är besluten att tillämpa i fortsättningen. Under sådana förhållanden tror jag icke, att det är riktigt att gå utöver de summor, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr förste vice talman! Detta anslag gäller kalenderåret 1933, liksom alla de punkter, som här finnas utbrutna från huvudtiteln, äro sådana, som gälla kalenderåret 1933. För kalenderåret 1933 hava hushållningssällskapen uppgjort sina stater. De gjorde upp dem efter meddelanden, som de fått från lantbruksstyrelsen och som voro byggda på besparingssakkunnigas förslag, nämligen att de skulle räkna med en begränsning till 2,700,000 kronor, d. v. s. en nedsättning med 300,000 kronor från det förut utgående anslaget, vilket var 3,000,000 kronor. Det var i våras, som

Ang. anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

granskningsnämnden behandlade detta ärende. Sedan dess har ju genom Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen vidtagits åtgärder, vilka man kan beräkna för hushållningssällskapen medföra en besparing på 200,000 kronor. Om man går ut från, att denna beräkning är riktig, skulle anslaget behöva vara 2,500,000 kronor, d. v. s. samma belopp, som departementschefen föreslår skola utgå efter nu gällande grunder. Men därtill har departementschefen lagt 100,000 kronor, som Kungl. Maj:t skall hava att tilldela de hushållningssällskap, vilkas ekonomi är svagast och som hava svårt att fullgöra sina förbindelser. Jag tror, att under sådana omständigheter och om man räknar med — vilket utskottets majoritet icke gjort — de utgiftsminskningar, som skett, kan man gott följa Kungl. Maj:ts förslag. Nu försvann ju — efter andra kammarens beslut åtminstone — en post på 65,000 kronor till nötboskapsaveln. Så hava vi anslaget till premiering av de små jordbruken och de andra anslag, som herr statsrådet nämnde. Sammanlagt räknas i statsverkspropositionen, att det för hushållningssällskapen skall medföra en besparing på 200,000 kronor. Om då de hava byggt sin ekonomi och sin stat på granskningsnämndens utlåtande — vilket de hade rätt att göra och vilket man begärde att de skulle göra — hava de att räkna med, att på grund av de av statsmakterna vidtagna åtgärderna få de emotse en besparing på 200,000 kronor. Därtill finnes ändå ett belopp av 100,000 kronor, som kan tilldelas dem, som hava det sämst ställt. Den senare principen tycker jag är alldeles riktig. Det har ingen protesterat mot i utskottet, varken majoriteten eller reservanterna. Det är en princip, som tillämpats på andra områden. När det t. ex. gäller att tilldela skogsvårdsstyrelserna anslag, är det en viss procent, som ställes till Kungl. Maj:ts förfogande och tilldelas dem, som äro i behov därav. Samma princip har man nu tillämpat på detta område.

Vad beträffar hushållningssällskapen och de stora arbetsuppgifter, som de haft på grund av stödlånen, så erkänner jag, att de hava haft mycket att göra. Men åtminstone inom det län jag tillhör har man icke behövt anlita någon extra personal, utan det har nog varit så, att man hade litet att göra förut och har fått full sysselsättning nu. Jag tror icke, att man behöver göra andra utgifter än möjligen till ökade resor. Men kommer det ett besparingsreglemente till stånd, kanske det inbringar 70,000—80,000 kronor för hushållningssällskapen — ifall det blir accepterat. Men det kan icke Kungl. Maj:t ålägga dem. Under sådana omständigheter finner jag ingen anledning — särskilt med den utgång, som den föregående frågan om de 65,000 kronorna fick — att höja anslaget, vilket i själva verket med de besparingar, som uppstå, betyder, att hushållningssällskapen få 100,000 kronor mer än vad besparingsnämnden tänkte sig. Ty då var det aldrig tal om att slopa vad nu är tilltänkt. Det var redan i början av 1932, på våren 1932, som besparingsnämndens förslag kom, och då hade man icke tagit befattning med detta.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 25—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52, angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring ävensom stenröjning å ofullständiga jordbruk.

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring m. m.

Under punkten 126 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för utlämnande under 1934 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring ävensom stenröjning å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

I anledning av detta förslag hade inom riksdagen väckts följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

motionen I: 148 av herr *Tjällgren m. fl.*, likalydande med motionen II: 282 av herr *Nyblom m. fl.*, vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte höja anslaget för nyodling och betesförbättring ävensom stenröjning å ofullständiga jordbruk från 1,200,000 kronor till 1,500,000 kronor, samt att härför erforderliga medel måtte utgå av för arbetslöshetens bekämpande avsedda medel;

motionen II: 361 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för utlämnande under 1934 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring ävensom till stenröjning och till jordkörning av myrjord å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 1,300,000 kronor, varav 100,000 kronor skulle avses för utlämnande av bidrag till jordkörning av myrjord; samt

motionen II: 370 av herrar *Andersson* i Leabo och *Petersson* i Broaryd, vari beträffande nu ifrågavarande anslag hemställts, att detta anslag måtte bestämmas till 1,300,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionerna I: 148 och II: 282 ävensom å motionerna II: 361 beträffande anslagsbeloppet och å II: 370, i vad den berörde nu förevarande anslag, för utlämnande under 1934 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring ävensom stenröjning å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor;

2) med anledning av motionen II: 361 i övrigt anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning huruvida och i vad mån från ifrågavarande anslag bidrag finge utgå jämnväl för jordförbättring genom påförande av mineraljord å myrjord (jordkörning) ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförda:

Herr Nyblom: Herr talman! Såsom motionär i denna fråga skall jag be att få säga några ord. Det anslag på 1,200,000 kronor, som Kungl. Maj:t här har föreslagit till nyodling och betesförbättring ävensom stenröjning å ofullständiga jordbruk, är alldeles för litet i förhållande till det stora anslagsbehov, som föreligger, och det är alldeles för litet i förhållande till den goda användning, till vilken dessa medel komma. När lantbruksstyrelsen avlät en skrivelse i augusti i fjol, påpekade man, att det förefanns ett anslagsbehov, som steg till cirka 2½ miljoner kronor men man hade endast 1.2 miljoner kronor till förfogande. Det var med detta som utgångspunkt som vi vågade lägga fram en motion innebärande en utökning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget med 300,000 kronor. Vi ansågo, att denna utökning visserligen var blygsam men att den kunde försvaras och i varje fall var önskvärd.

Meningen med detta anslag är, att små jordbrukarhem, som icke kunna skänka sin ägare fullständig försörjning och bärgning, skulle kunna utökas, så att de omsider skulle kunna göra ägaren mindre beroende av arbetsinkomster

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring m. m. (Forts.)

utom hemmet. Klart är, att detta har en avsevärd betydelse i dessa tider, då arbetslösheten griper omkring sig med varje dag. Klart är, att man måste inse betydelsen av att de människor, som redan ha sin bärgning vid jordbruket, kunna bibehållas där och också bringas därhän, att de kunna klara sig bättre, än vad nu är fallet. Det har från skilda håll i dessa dagar och även här i Stockholm höjts ropet: tillbaka till jorden! Kanske detta rop är riktigt och kanske det också i viss mån innebär en lösning av de stora problemen i tiden. Men man bör kanske i första hand tänka på att de människor, som redan finnas i jordbruket, kunna klara sig och bevara sin ställning. Många av de små jordbrukare, som det här gäller, äro beroende av bland annat skogsarbete. I denna tid, då depressionen lagt sin förlamande hand även över skogshanteringen, är det av stor betydelse, att man ser till, att dessa människor få någon slags kompensation. Jag tror, att många av dessa små jordbrukare, som ha skogsarbete som extrainkomst, skulle med glädje hälsa möjligheten att få del av det anslag, som här bjudes.

Tyvärr har utskottet icke kunnat beakta, vad vi motionärer här föreslagit, och med hänvisning till de statsfinansiella svårigheterna funnit det omöjligt att utöka detta anslag med 300,000 kronor. Det är alldeles givet, att vi icke förbisett de statsfinansiella svårigheterna eller att man måste spara, så gott man kan spara, men vi ha icke heller föreslagit, att dessa 300,000 kronor skulle anslås på det sättet, att de skulle utöka budgeten. Vi föreslå, att dessa 300,000 kronor tagas av de medel, som givas till arbetslöshetens bekämpande, därför att vi anse, att den verksamhet, som man här med detta anslag vill främja, är av den karaktär, att man mycket väl kan försvara den åtgärden att taga dessa 300,000 kronor av arbetslöshetsmedel. Det är rätt stora summor, som man vill att riksdagen i år skall bevilja till arbetslöshetens bekämpande. Dessa 300,000 kronor äro endast en bråkdel. Det är icke för mycket, om landsbygdens fattiga jordbrukarhem komma i åtnjutande av detta i den form, som detta anslag innebär.

Vill man för övrigt bedriva sparsamhet, saknas icke möjlighet för riksdagen att göra det. Det finns nog poster i den föreliggande budgeten, där sparsamhet kan iakttagas. Jag vill endast erinra om en sådan punkt som dyrtidstilläggen, där riksdagen kan, om den har verklig sparsamhetsvilja, vidtaga sådana åtgärder, att ett flertal miljoner kunna sparas och i så fall kanske komma att användas för sådana ändamål, där de komma de fattiga och behövande till godo.

Jag beklagar på det livligaste, att icke vår framställning vunnit beaktande av utskottet, men jag hoppas också att kunna få fram denna sak till prövning i ett annat sammanhang. Jag är alldeles förvissad om att det är utsiktslöst att här i dag tala för bifall till den motion, vi framburit, men med hänsyn till den klart dokumenterade otillräckligheten av det anslag, som det här är fråga om, och med hänsyn till den stora betydelse, som detta anslag har för stora grupper av det fattiga småfolket ute på landsbygden, vill jag dock yrka bifall till den av mig och mina kamrater väckta motionen nr 282.

Med herr Nyblom förenade sig herrar *Werner* i Höjen, *Beck* och *Wallén*.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag kan till fullo instämman med den föregående ärade talaren i hans framställning i fråga om det verkligt stora behovet av det anslag, som nu är i fråga. Jag är emellertid icke säker om att det varit möjligt för jordbruksutskottet att tillstyrka framställningen om överförande av medel från en huvudtitel till en annan, och jag tvivlar på att det är formellt möjligt att framställa det yrkande, som herr Nyblom gjort. Jag

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring m. m. (Forts.)

begärde emellertid ordet, herr talman, för att uttala min och mina medmotionärers tillfredsställelse över att vad vi i vår motion yrkat i viss utsträckning vunnit bifall i utskottets föreliggande hemställan, och jag vill till detta anknyta några reflexioner.

Den motion vi ha väckt går ju ut på att från det här ifrågavarande anslaget till nyodling, betesförbättring och stenröjning också skall få utgå bidrag för jordförbättring på det sättet, att man kan erhålla bidrag för att å myrjord påföra lämplig mineraljord, en kulturåtgärd, som vi sålunda föreslå skall bli föremål för statsunderstöd. Denna s. k. jordkörning är en åtgärd som står i full överensstämmelse med karaktären av den verksamhet, som för övrigt främjas genom här ifrågavarande anslag, och jag vill säga, att det är en mycket betydelsefull sak, som här ifrågasättes, såväl i fråga om arbetets betydelse ur jordbrukssynpunkt, som ur den synpunkten, att dessa arbeten utgöra ett lämpligt sätt att motverka den arbetslöshet, som är till finnandes även bland de grupper, som beröras av detta anslag, nämligen småbrukarna, icke minst i Norrland. Arbetslöshet råder också bland dessa, även om de icke direkt äro registrerade som arbetslösa.

Utskottet hemställer nu, att »Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning huruvida och i vad mån från ifrågavarande anslag bidrag må utgå jämväl för jordförbättring genom påförande av mineraljord å myrjord (jordkörning) ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda». Denna utskottets hemställan är ju, som jag nämnde, tacknämlig och innebär ett bifall i viss utsträckning till vår motion. Vi hade emellertid yrkat, att detta anslag samtidigt skulle ökas med 100,000 kronor. Vi förstå dock utskottets läge. Vi ha ju här blivit allvarligt påminta om de statsfinansiella svårigheterna, men jag kan ändå icke annat än beklaga, att det icke varit möjligt för utskottet att finna någon utväg till att redan nu medgiva viss utökning av anslaget. Ty hade så skett, hade det nog varit möjligt att också finna en utväg att snabbt utreda frågan om formerna för detta bidrags utgående. Jag tror nämligen, att man kan säga om denna sak, att ärendet brådskar. Nu kommer det, såvitt jag förstår, att dröja nästan ett par år, innan vad som här ifrågasättes kan komma i tillämpning, då ärendet först skall föreläggas nästa riksdag i utrett skick. I detta sammanhang vill jag därför säga, att det torde kanhända vara möjligt, och i alla händelser önskvärt, att taga upp denna sak i samband med frågan om användningen av det stora anslaget till arbetslöshetens lindrande, som uppförts under femte huvudtiteln. Det torde måhända vara möjligt att i det sammanhanget tillfälligt tillgodose de önskemål, för vilka vi här gjort oss till tolk, *snabbare*, än vad som blir fallet, om detta ärende skall gå i den vanliga tågordningen. Om herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet varit närvarande nu, skulle jag velat rikta en varm vädjan till honom att, så långt det är honom möjligt, söka befrämja en sådan anordning, som jag här nämnt.

Vidare vill jag till sist framhålla ett par önskemål i detta sammanhang. Då frågan framkommer, som jag hoppas, till nästa riksdag i det skick, att förslaget innebär ett bifall till vad som i vår motion föreslagits, ber jag få uttala den förhoppningen, att det också måtte innehålla ett förslag om en betydande utökning av ifrågavarande anslag, ty i annat fall är det hela meningslöst. Som redan av den näst föregående ärade talaren påpekats, är behovet av dessa bidrag för de ändamål, för vilka de nu utgå, synnerligen stort. Jag tror också, att det kan vara befogat att göra gällande, att en ökning *kan* och *bör* ske av detta anslag trots de svåra tider, vari vi befinna oss i finansiellt hänseende, då det ju gäller ett anslag, som särskilt är ägnat att motverka arbetslösheten.

Ännu ett önskemål skulle jag vilja framföra, nämligen att då det blir fråga

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring m. m. (Forts.)

om att genom detta anslag tillgodose den nya form av verksamhet, som vi motionärer föreslagit, det då må kunna göras under så enkla former som möjligt. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det är att beklaga, att departementschefen för sin del icke kunnat tillstyrka förslaget om vissa förenklingar i den nuvarande ordningen för hushållningssällskapens utlämnande av bidrag till nyodling och betesförbättring. Jag tror, att det vore skäl i att överväga, om det icke är möjligt att på ett enklare sätt än genom t. ex. den arbetskrävande växling av kontrakt, som nu sker, vinna nödig kontroll över denna verksamhet. Jag finner, att detta blir så mycket mera nödvändigt, om denna verksamhet utvidgas att omfatta allt flera grenar.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Brännström*.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag vill först säga några ord i anledning av herr Sandbergs motion och det yrkande, som där framställts. Vi ha i utskottet, som han påpekade, varit sympatiskt stämda mot hans motion. Men då där begäres ett anslag på 100,000 kronor till i motionen angivna ändamål, kan det icke innebära något annat än några små försök, på några få platser. Men då det blev fråga om, efter vilka grunder statsbidraget skulle utgå till dessa försök, voro vi icke mäktiga att lösa den frågan, utan vi voro alla ense om att den saken skulle få lösas av myndigheterna, vilka grunder vi skulle tillämpa och vilken kontroll som skulle läggas på denna verksamhet. Vi enades då om att skriva till Kungl. Maj:t och begära att få dessa grunder klarlagda. Det är klart, att det är riktigt, som herr Sandberg säger, att frågan har den största betydelse, men det gäller icke bara i Norrbotten och Västerbotten utan även i mellersta och södra Sverige, där man har dessa ofantliga mossar, som äro något odlade men, om man icke påför dem mineraljord, icke kunna bli fullbordat odlade. Jag hoppas, att saken kommer upp igen och att vi då från ämbetsverken få förslag, hur man skall ordna denna sak. Den är icke så lätt att ordna som om det bara gällde att bevilja 100,000 kronor. Om riksdagen skulle fatta beslut i denna fråga, borde de, som skulle verkställa riksdagens beslut, få direktiv givna, hur det skall förfaras i detta fall.

Om jag övergår till den andra motionen, till vilken det yrkats bifall och som avser en höjning av anslaget med 300,000 kronor, så får jag säga, att vi ha ju fått en proposition om ett anslag på 10 miljoner kronor — i fjol var det 15 miljoner kronor — till en behöflig stödaktion åt jordbruket. Jag har den erfarenheten från det jag suttit i länsnämnden, att största delen av de 375,000 kronor, som vi fingo av detta anslag i Södermanlands län, har gått till lån, vilka skola återbetalas genom ett visst arbete, varigenom förbättringar komma till stånd. Det har varit täckdikning, nyodling, betesförbättring, stenröjning och till och med jordkörning. Under sådana förhållanden har det funnits möjlighet under det gångna året och blir under det kommande att utöver detta anslag för nyodling och betesförbättring och dylikt låta dem, som ha det allra sämst ekonomiskt ställt, få lån, som anses återbetalda, när de fullgjort denna skyldighet.

Beträffande frågan om ökning av anslaget i övrigt med 300,000 kronor har i den motion, som avgivits av herr Nyblom, liksom i en likalydande motion av herr Tjällgren i första kammaren hemställts, att man skall höja anslaget på nionde huvudtiteln med 300,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit men att dessa 300,000 kronor skulle tagas från femte huvudtiteln. Vi ha ingen befogenhet att gå in på ett annat utskotts område. Vi måste hålla

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring m. m. (Forts.)

oss på vårt gebit. Jag ifrågasatte i utskottet, huruvida man skulle stryka denna punkt ur huvudtiteln och överlämna den liksom en annan punkt, där det gäller skogsutdikningar, tror jag, till ett möjligen blivande särskilt utskott. Men det ville icke utskottsledamöterna vara med på. Denna punkt har stått i huvudtiteln i många år. När den kom dit, kom den icke dit i form av arbetslöshetsanslag utan av sociala skäl och följaktligen ville man bibehålla den där. Jag kan ju nämna för den ärade motionären från andra kammaren, att hans medmotionär i första kammaren icke ville, att detta skulle gå ifrån jordbruksutskottet och att han ansåg sig förhindrad att i jordbruksutskottet yrka bifall till sin egen motion. Visserligen har han avgivit en blank reservation, men den förklarade han att han satt dit för att rädda sin själ. Jag vet icke, om han kan göra det för evigheten med detta, men det räddar honom kanske, så länge han lever.

Emellertid faller detta, som sagt, utanför jordbruksutskottets befogenhet. Då skulle man antingen ha anordnat ett sammansatt stats- och jordbruksutskott eller också hänskjutit frågan till ett särskilt utskott. Men därigenom skulle även frågan ha fallit bort i huvudtiteln, och anslaget kommit att betraktas såsom ett arbetslöshetsanslag. Och därefter finge herrarna kanske mycket svårt att få in anslaget igen under huvudtiteln. Därför vill jag för min del icke släppa denna punkt. Anslaget har icke från första början kommit till såsom ett arbetslöshetsunderstöd, utan det har kommit till av sociala skäl, nämligen för att göra de mindre jordbruket mera bärkraftiga genom nyodling, betesförbättring och stenröjning. Det har varit ett socialt intresse, som riksdagen beaktat. Jag tror därför knappast, att ett yrkande kan framställas om att riksdagen skulle besluta att med medel ifrån ett anslag, som ligger på en annan huvudtitel, höja ett anslag på jordbrukshuvudtiteln. Det är någonting nytt, och jag kan icke förklara det på annat sätt, än att det beror på, att den, som skrivit motionen, är nykomling här och därför icke är inne i de enklaste parlamentariska former, som man tillämpar i riksdagsarbetet. Men jag hoppas, att han, om han får vara med några år, lär sig, att den gubben går icke. Det stöter på patrull, därför att varje utskott måste hålla sig inom sitt arbetsområde.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyblom: Herr talman! Då vi kastade fram denna motion, så var den alldeles givet avsedd såsom en trevare. Vi tänkte se, om det fanns någon möjlighet att arbetslöshetsmedel kunde erhållas för det ändamål, vartill här ifrågavarande anslag skall användas. Vi voro ju icke säkra på vår sak, men vi ville i varje fall göra ett försök.

För min del beklagar jag, att icke denna motion liksom även själva huvudmotionen blivit hänvisad till det särskilda utskott, som väl kommer att tillsättas för behandling av arbetslöshetsfrågorna. Jag beklagar detta, därför att det skulle givetvis hava varit av stort intresse att få dessa frågor behandlade av ett särskilt utskott. Men då detta icke kunnat ske, måste man väl finna sig i, att denna fråga nu faller. Jag kan ju kanske med tacksamhet taga emot den admonition, som utskottets ärade ordförande givit mig och min medmotionär, liksom hans anvisning om, huru man över huvud i ett fall som detta skall förfara. Men jag vill också säga, att det är givetvis vår förhoppning, att denna fråga icke skall hava fallit alldeles platt till marken, utan att vi möjligen senare i någon form skola kunna återkomma till den plan, som vi varit inne på.

Då det sålunda skulle kunna stöta på formella hinder att här fatta ett beslut sådant som vi föreslagit i motionen, kan jag naturligtvis icke vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen. Men jag vill uttala den förhoppningen, att

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring m. m. (Forts.)
de tankar, som vi fört fram i motionen, dock så småningom skola kunna vinna beaktande till förmån för de fattiga och betryckta folkgrupper, som man genom detta anslag velat komma till hjälp och bistånd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 53—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av lägenheten Slantbacken å Grängesbergs gruvskog;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark från kronoparken Åsen för utvidgning av akademiska sjukhusets i Uppsala tomt;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Vännäs lägerplats;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Grytans artilleriskjutfält;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av vissa hamnområden inom Klädesholmens municipalsamhälle; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 11 oktober 1912 (nr 275) om skogs-vårdsavgift m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

*Ang. skogs-
vårdsavgiften
för avverkning
av skog å
kyrklig
fastighet.*

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser rörande användandet av skogsvårdsavgiften för avverkning av skog å kyrklig fastighet, erhöles ordet på begäran av motionären, herr **Pehrsson** i Göteborg, som

Ang. skogsvårdsavgiften för avverkning av skog å kyrklig fastighet.
(Forts.)

anförde: Herr talman! Som motivering för den motion, som jordbruksutskottets förevarande utlåtande behandlar, hade jag anfört, att det syntes icke vara rättvist, att skogsvårdsavgifterna för avverkning av skog på kyrkliga fastigheter skulle gå till skogsvårdsstyrelserna, då nu dessa fastigheter ligga under pastorats- och stiftsnämnder, utan att de i stället borde gå till stiftsnämnderna. I denna min motivering har jag fått understöd av jordbruksutskottet självt i det utlåtande, som nyss behandlades här under nr 13, där det säges, att det synes även utskottet ur ren principsynpunkt vara tilltalande »att, såsom domänstyrelsen vid flera tillfällen påyrkat, från skyldighet att erlagga skogsvårdsavgift undantaga de skogar, som icke stå under skogsvårdsstyrelsernas uppsikt». Nu har som skäl för avslag hänvisats i utskottets nämnda motivering till att en förändring av skogsvårdsavgiftsförordningen i motionens syfte skulle medföra en omläggning av taxerings- och uppbördsförfarandet, som skulle rent tekniskt bli ganska besvärlig och kostsam. Men utskottet har i sitt utlåtande ställt i utsikt en kompensation som jag vill peka på. Det säger nämligen, om ock med något vaga ord, att det förefaller ingalunda otänkbart, att den nya förvaltningsordningen sedan skall »kompletteras därhän, att *även kyrkoskogarna få viss nytta av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet*». Jag har velat påpeka detta för dem det vederbör. Det är ju en anvisning för att icke säga ett direktiv, som jordbruksutskottet här gjort skogsvårdsstyrelserna för deras handhavande av sin uppgift »att främja skogshushållningen genom utbredande av kunskap i skogsskötsel, beviljande av bidrag till och utförande av arbeten för skogskultur samt vidtagande i övrigt av åtgärder, ägnade att befordra en förbättrad skogshushållning». Således skulle som en kompensation för dessa skogsvårdsavgifter skogsvårdsstyrelsernas verksamhet jämväl kunna komma kyrkoskogarna till nytta. Blir detta verklighet och sålunda detta utskottets direktiv gällande för skogsvårdsstyrelserna, så har därmed säkert givits mera än vad jag genom min motion åsyftat. Sedan gäller det att även de det vederbör ute i bygderna taga detta ad notam, och begära att också de få taga skogsvårdsstyrelsernas tjänst i anspråk.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra utan endast detta påpekande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Slutligen föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 8 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212);

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning, i samband med försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{12}$ mantal Vännäs nr 22 i Överkalix socken av Norrbottens län, av viss fordran;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av arrenderätten till Lindhovs kungsgård i Hallands län; och

nr 19, i anledning av väckt motion angående åtgärder för ordnande av avsättningen utav 1932 års potatisskörd.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1933 den 21 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räakenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda til

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Dahlström, A.</i> , expeditionsföreståndare, Göteborg,	med 38 röster,
» <i>Rodhe, C. W.</i> , överstelöjtnant, Göteborg,	» 38 » ,
» <i>Hjort, Gustaf</i> , direktör, Göteborg,	» 38 » ,
» <i>Andersson, Emil</i> , lantbrukare, Järnbrott,	» 38 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	med 38 röster,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 38 » ,
» <i>Hultgren, Anton</i> , landstingsman, Reslöv, Marieholm,	» 38 » ,
» <i>Weibull, Alexander</i> , lantbrukare, Sofieholm, Kulladal,	» 38 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Olsson, Ahlmans Olof</i> , f. d. riksdagsman, Insjön,	med 38 röster,
» <i>Minör, P. A.</i> , landstingsman, Falun,	» 38 » ,
» <i>Eronn, A.</i> , f. d. riksdagsman, Leksand,	» 38 » ,
» <i>Eriksson, Ollas E.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 38 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	med 38 röster,
» <i>Lindblom, Edw.</i> , handlande, Gävle,	» 38 » ,
» <i>Nygren, G.</i> , konduktör, Gävle,	» 38 » ,
» <i>Nyberg, N. A.</i> , trävaruhandlare, Gävle,	» 38 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Gyllenswärd, Ernst</i> , lantbrukare, Fågelsång, Våxtorp,	med 38 röster,
» <i>Svensson, Gustav</i> , skomakaremästare, Slöinge,	» 38 » ,
» <i>Brodin, O.</i> , direktör, Halmstad,	» 38 » ,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 38 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Berglund, Enar</i> , landstingsman, Strömnäs,	med 38 röster,
» <i>Törner, A.</i> , direktör, Härnösand,	» 38 » ,
» <i>Hesse, Samuel</i> , advokat, Härnösand,	» 38 » ,
» <i>Hallin, Erik</i> , landstingsman, Örnsköldsvik,	» 38 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Johansson, Edvard</i> , landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 38 röster,
» <i>Andrén, Fredrik</i> , ingenjör, Jönköping,	» 38 » ,
» <i>Pettersson, J. Aug.</i> , landstingsman, Huskvarna,	» 38 » ,
» <i>Fors, N.</i> , ekonomichef, Jönköping,	» 38 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr Nilsson, V., ekonomichef, Kalmar,	med 38 röster,
» Modèer, Seth, handlande, Mönsterås,	» 38 » ,
» Olsson, John, skräddare, Kalmar,	» 38 » ,
» Wirell, Emil, sekreterare, Kalmar,	» 38 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr Appelkvist, Caspar, handelsföreståndare, Ronneby,	med 38 röster,
» Berg, Robert, f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 38 » ,
» Kloo, O., f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 38 » ,
» Bergdahl, Axel, kamrer, Karlskrona,	» 38 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr Lindh, A., landstingskamrer, Karlstad,	med 38 röster,
» Svensson, Johan, lantbrukare, Heljetorp, Våse,	» 38 » ,
» Ferm, E. D., lantbrukare, Skåre,	» 38 » ,
» Flognfält, G., f. d. riksdagsman, Flogned,	» 38 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr Svensson, M., kontorsbiträde, Kristianstad,	med 38 röster,
» Larsson, Nils, lantbrukare, Karstad, Österslöv,	» 38 » ,
» Berglund, Allan, landstingskamrer, Kristianstad,	» 38 » ,
» Åkesson, J. A., f. d. riksdagsman, Raskarum, S:t Olof,	» 38 » ;

vid kontoret i Linköping

herr Träff, J. A., f. d. riksdagsman, Mjölby,	med 38 röster,
friherre Hermelin, Gösta, Ulvåsa,	» 38 » ,
herr Hanzén, J., redaktör, Linköping.	» 38 » ,
» Rydén, C., järnvägskontrollör, Linköping,	» 38 » ;

vid kontoret i Luleå

herr Bäckström, Amandus, kommissionär, Öjebyn,	med 38 röster,
» Sandström, Robert, handlande, Gammelstad,	» 38 » ,
» Nycander, H., landstingsdirektör, Luleå,	» 38 » ,
» Groth, Gustaf, konsul, Luleå,	» 38 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr Wallin, Erik, handelsföreståndare, Lidköping,	med 38 röster,
» Andersson, Justus, kommunalordförande, Karlsborg,	» 38 » ,
» Kjellendorff, I. W., lantbrukare, Delebäck, Hova,	» 38 » ,
» Björk, Gotthard, redaktör, Mariestad,	» 38 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr Eriksson, Karl, f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 38 röster,
» Lagerbäck, E. A., kassör, Norrköping,	» 38 » ,
» Eriksson, Josef, f. d. riksdagsman, Finspång,	» 38 » ,
» Jonsson, Edvard, inspektor, Fiskeby,	» 38 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr Carlsson, E. G., nämndeman, Katrineholm,	med 38 röster,
» Juhlin, Ragnar, lantbrukare, Ellesta, Vrena,	» 38 » ,
» Granath, E. A., lantbrukare, Kälkesta, Jönåker,	» 38 » ,
» Hedén, Karl, ingenjör, Kärrobo, Nyköping,	» 38 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktör, Sundsvall,	med 38 röster,
» <i>Karlsson, Rob.</i> , f. d. riksdagsman, Gasabäck, Söråker,	» 38 » ,
» <i>Ågren, Hugo</i> , förste bokförare, Kubikenborg,	» 38 » ,
» <i>Hedqvist, P. L.</i> , landstingsman, Fagervik,	» 38 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Lagerkvist, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Umeå,	med 38 röster,
» <i>Karlsson, N.</i> , nämndeman, Tavelsjö,	» 38 » ,
» <i>Conradson, R.</i> , apotekare, Nordmaling,	» 38 » ,
» <i>Lilja, G. H.</i> , tågmästare, Vännäs,	» 38 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Tappper, K.</i> , kassör, Uppsala,	med 38 röster,
» <i>Ekstrand, Åke</i> , e. o. hovrättsnotarie, Uppsala,	» 38 » ,
» <i>Norén, K.</i> , vattenrättsnämndeman, Hägeby,	» 38 » ,
» <i>Wahlstedt, Uno</i> , bagare, Uppsala,	» 38 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Karlström, Hugo</i> , f. d. riksdagsman, Mörby, Vestkinder,	med 38 röster,
» <i>Engström, Herman</i> , landstingsman, Slite,	» 38 » ,
» <i>Hansén, Th.</i> , f. d. riksdagsman, Bondsarve, Vamlingbo,	» 38 » ,
» <i>Lindstedt, P. S.</i> , handlande, Klintehamn,	» 38 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Sjölin, Bengt</i> , ingenjör, Trollhättan,	med 38 röster,
» <i>Andersson, Folke</i> , trafikassistent, Uddevalla,	» 38 » ,
» <i>Lundgren, Anton</i> , poliskonstapel, Vänersborg,	» 38 » ,
» <i>Carlsson, Herman</i> , f. d. riksdagsman, Herrljunga,	» 38 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Johansson, K.</i> , lantbrukare, Vretberga, Medåker,	med 38 röster,
» <i>Landstätt, R.</i> , kamrer, Västerås,	» 38 » ,
» <i>Andersson, Fr. O.</i> , fjärdingsman, Hallstahammar,	» 38 » ,
» <i>Sjöfält, Karl</i> , sekreterare, Västerås,	» 38 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Ljungkvist, J. M.</i> , garvare, Växjö,	med 38 röster,
» <i>Johansson, G. W.</i> , landstingsman, Östad, Täckaregård, Vä-	
kelsång,	» 38 » ,
» <i>Hultin, Gustaf</i> , lokomotivförare, Älmhult,	» 38 » ,
» <i>Rydström, Eric</i> , f. d. riksdagsman, Vråen, Lidnäs,	» 38 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Vindahl, A.</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	med 38 röster,
» <i>Aqvist, Torsten</i> , direktör, Örebro,	» 38 » ,
» <i>Molin, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Aspa,	» 38 » ,
» <i>Fromell, A. R.</i> , kontorschef, Örebro,	» 38 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Olsson, O. P.</i> , affärschef, Östersund,	med 38 röster,
» <i>Henriksson, Henrik, d. y.</i> , disponent, Offne, Trångsviken,	» 38 » ,
» <i>Nilsson, Nils</i> , lantbrukare, Tullus, Nälden,	» 38 » ,
» <i>Annér, Wilhelm</i> , redaktör, Östersund,	» 38 » ;

*suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Eneroth, Ture</i> , arrendator, Högen, Jonsered,	med 39 röster,
» <i>Carlbring, Einar</i> , disponent, Göteborg,	» 39 » ,
» <i>Hedvall, Julius</i> , f. d. riksdagsman, Göteborg,	» 39 » ,
» <i>Fagerberg, J. A.</i> , spårvägskonduktör, Göteborg,	» 39 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Olof</i> , landstingsman, Munkarp,	med 39 röster,
» <i>Jensen, Christian</i> , kamrer, Malmö,	» 39 » ,
» <i>Thomasson, G.</i> , lantbrukare, Hejdeholm, Hurva,	» 39 » ,
» <i>Ryding, Nils</i> , rådman, Malmö,	» 39 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Larsson, Liss Olof</i> , landstingsman, Leksand,	med 39 röster,
» <i>Maritz, Per</i> , kommunalordförande, Leksand,	» 39 » ,
» <i>Smedh, Herman</i> , f. d. riksdagsman, Bergkarlås, Mora Noret,	» 39 » ,
» <i>Wikander, L. E.</i> , ingenjör, Morgårdshammar,	» 39 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	med 39 röster,
» <i>Törnfeldt, Erik</i> , redaktör, Gävle,	» 39 » ,
» <i>Norell, J. A.</i> , fabrikör, Söderhamn,	» 39 » ,
» <i>Svedberg, J. N.</i> , f. d. riksdagsman, Helsingmo,	» 39 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	med 39 röster,
» <i>Bohlers, K.</i> , lantbrukare, Bol, Vessigebro,	» 39 » ,
» <i>Persson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Tofta,	» 39 » ,
» <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	» 39 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Carlsson, E.</i> , ekonomichef, Sollefteå,	med 39 röster,
» <i>Fahlén, Verner</i> , lantbrukare, Nordanåker, Nyland,	» 39 » ,
» <i>Lindeborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	» 39 » ,
» <i>Lidström, P.</i> , f. d. riksdagsman, Häxmon, Ådalsliden,	» 39 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Malmqvist, Gust.</i> , fabrikör, Tranås,	med 39 röster,
» <i>Holstensson, Allan</i> , lantbrukare, Alversjö, Eksjö,	» 39 » ,
» <i>Svensson, Johan</i> , nämndeman, Fällinge, Smålandsstenar,	» 39 » ,
» <i>Karlsson, Anton</i> , järnarbetare, Jönköping,	» 39 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Ander, E.</i> , lasarettssyssloman, Kalmar,	med 39 röster,
» <i>Olsson, Edv.</i> , f. d. riksdagsman, Borgholm,	» 39 » ,
» <i>Lindberg, Frits</i> , glasslipare, Nybro,	» 39 » ,
» <i>Thorén, Philip</i> , konduktör, Kalmar,	» 39 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Andersson, Anton</i> , vaktmästare, Karlskrona,	med 39 röster,
» <i>Thorssell, Karl</i> , kamrerare, Ronneby,	» 39 » ,
» <i>Klemedtson, Nils</i> , lantbrukare, Merserum,	» 39 » ,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradsdomare, Svängsta,	» 39 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Löfberg, Anders</i> , grosshandlare, Karlstad,	med 39 röster,
» <i>Nilsson, Nils</i> , Högsäter, Värmlands Nysäter,	» 39 » ,
» <i>Eriksson, E. G.</i> , f. d. riksdagsman, Västbro, Värmlandsbro,	» 39 » ,
» <i>Eliesson, Efraim</i> , ekonomichef, Karlstad,	» 39 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Vestesson, Victor</i> , nämndeman, Ivetofta, Bromölla,	med 39 röster,
» <i>Jeppsson, Emil</i> , landstingsman, Haraberga, Broby,	» 39 » ,
» <i>Widén, Edvin</i> , överlärare, Vinslöv,	» 39 » ,
» <i>Fredriksson, L.</i> , landstingsman, Vä,	» 39 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Johnsson, Robert</i> , överassistent, Linköping,	med 39 röster,
» <i>Hallendorff, Joh.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	» 39 » ,
» <i>Danckwardt-Lillieström, Gösta</i> , kassör, Linköping,	» 39 » ,
» <i>Sköld, Carl</i> , redaktör, Linköping,	» 39 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Lantz, E. P.</i> , f. d. landstingsman, Luleå,	med 39 röster,
» <i>Widlund, O.</i> , rådman, Luleå,	» 39 » ,
» <i>Wallin, Levi</i> , handlande, Boden,	» 39 » ,
» <i>Svedberg, Albin</i> , rektor, Boden,	» 39 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Fredberg, G. M.</i> , fabrikör, Finnerödja,	med 39 röster,
» <i>Sundström, Walter</i> , folkskollärare, Skövde,	» 39 » ,
» <i>Öster, Ernst</i> , lantbrukare, Fagersanna,	» 39 » ,
» <i>Sundén, Carl</i> , lantbrukare, Hova,	» 39 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	med 39 röster,
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 39 » ,
» <i>Svantesson, Samuel</i> , nämndeman, Torp, Vånga,	» 39 » ,
» <i>Frost, G. F.</i> , f. d. riksdagsman, Norrköping,	» 39 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	med 39 röster,
» <i>Smedberg, Harald</i> , direktör, Nyköping,	» 39 » ,
» <i>Boman, Axel</i> , lantbrukare, Tystberga,	» 39 » ,
» <i>Larsson, Arvid</i> , murare, Katrineholm,	» 39 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr Nilsson, B., lantbrukare, Skedvik, Attmar,	med 39 röster,
» Kahlin, E., fanjunkare, Sundsvall,	» 39 » ,
» Modin, Helmer, kapten, Sundsvall,	» 39 » ,
» Berggren, Tord, kamrer, Sundsvall,	» 39 » ;

vid kontoret i Umeå

herr Grahnén, Alfr. A:son, landstingsman, Granö,	med 39 röster,
» Eriksson, Frans, landstingsman, Bureå,	» 39 » ,
» Jonsson, Rudolf, lantbrukare, Stöcksjö,	» 39 » ,
» Jonsson, P. L., hemmansägare, Sävar,	» 39 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr Bengtsson, E., lantbrukare, Gunnarsbo, Lövsta bruk,	med 39 röster,
» Andersson, T. P. E., bokbindare, Uppsala,	» 39 » ,
» Eriksson, C. J., landstingsman, Rosenhill, Almunge,	» 39 » ,
» Samzelius, J. A. T., andre bibliotekarie, Uppsala,	» 39 » ;

vid kontoret i Visby

herr Sjögren, Hj., fanjunkare, Bander,	med 39 röster
» Nilsson, C. O., redaktör, Visby,	» 39 » ,
» Palmqvist, K. V., nämndeman, Bomarve, Bander,	» 39 » ;
» Olofson, A. G., agronom, Visby,	» 39 » ,

vid kontoret i Vänersborg

herr Johansson, A. E., lantbrukare, Kråkered, Borås,	med 39 röster,
» Kjerrulf, E. A., godsägare, Vänersborg,	» 39 » ,
» Andréén, Anders, handlande, Brålanda,	» 39 » ,
» Salwing, Knut, banmästare, Bohus,	» 39 » ;

vid kontoret i Västerås

herr Anderson, Iwar, kontorsbiträde, Arboga,	med 39 röster,
» Pehrsson, Pehr, direktör, Sala,	» 39 » ,
» Ekström, L. J., landstingsman, Ekeby, Hallstahammar,	» 39 » ,
» Fröier, Isidor, folkskollärare, Västerås,	» 39 » ;

vid kontoret i Växjö

herr Pettersson, Herman, häradsdomare, Hålstenssko, Tolg,	med 39 röster,
» Karlsson, A. R., nämndeman, Berg, Släthög,	» 39 » ,
» Gustafsson, Amandus, järnarbetare, Växjö,	» 39 » ,
» Sandstedt, Ernst, nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 39 » ;

vid kontoret i Örebro

herr Karlsson, Johan, landstingsman, Björkmo, Granbergssdal,	med 39 röster,
» Linder, Hjalmar, grosshandlare, Örebro,	» 39 » ,
» Lindal, Gust., överbanmästare, Örebro,	» 39 » ,
» Larsson, Hjalmar, lantbrukare, Edvalla, Glanshammar,	» 39 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Holm, Sigurd</i> , typograf, Östersund,	med 39 röster,
» <i>Nilsson, Nils, d. y.</i> , lantbrukare, Dille, Täng,	» 39 » ,
» <i>Olsson, Olof</i> , komm.-nämndsordf., Undrom, Rödön,	» 39 » ,
» <i>Lögberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	» 39 » ;

sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som erhållit lika antal röster, blivit genom lottning bestämd.

Joh. Nilsson.

O. Johansson,
Edsbyn.

C. P. Wahlmark.

Nestor Hammarlund.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutsnittet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontor och de valda meddelande om valens utgång.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 39, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar;
nr 40, angående av riksdagen beslutad ändring i rikets grundlagar;
nr 41, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar;
nr 42, angående av riksdagen beslutad ändring i rikets grundlagar;
nr 43, angående av riksdagen beslutad ändring i rikets grundlagar;
nr 44, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar;
nr 45, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar; och
nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannauppgifternas fullgörande; samt

från bankoutsnittet, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till grundförstärkningsarbeten å kammarrättens hus i Stockholm; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 9, angående särskild ersättning åt sekreteraren hos bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 84 med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen

den 17 juni 1932 (nr 244) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 30 juni 1913 (nr 120) om allmän pensionsförsäkring; och

nr 6, i anledning av väckta motioner angående revision av lagen om allmän pensionsförsäkring ävensom angående höjning av de enligt nämnda lag utgående pensionstillägg med mera.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johanson</i> i Huskvarna	under	5 dagar	fr. o. m.	den 24 febr.,	
» <i>Borg</i>	»	3	»	»	25 »
» <i>Danielsson</i>	»	6	»	»	23 »
» <i>Olsson</i> i Rimforsa	»	4	»	»	24 »
» <i>Westerdahl</i>	»	2	»	»	27 »
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	»	5	»	»	25 »
» <i>Andersson</i> i Löbbo	»	2	»	»	23 »
» <i>Jönsson</i> i Boa	»	6	»	»	23 »
» <i>Osberg</i>	»	6	»	»	25 »
» <i>Carlström</i>	»	8	»	»	24 »
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	6	»	»	23 »
» <i>Heiding</i>	»	6	»	»	23 »
» <i>Karlsson</i> i Munkedal	»	4	»	»	23 »
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	6	»	»	24 »
» <i>Johanson</i> i Hallagården	»	4	»	»	25 »
» <i>Rydberg</i>	»	4	»	»	25 »
» <i>Brännberg</i>	»	7	»	»	25 »

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.15 e. m.

In fidem

Per Cronvall.